

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΠΜΣ: ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ & ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΩΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΑΚΡΑ ΔΕΞΙΑ: ΜΙΑ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΗΣ ΒΙΑΣ
ΕΙΣ ΒΑΡΟΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (2015-2017)**

Φοιτήτρια: Μίσιου Κάρμεν (Α.Μ. 1116Μ021)

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Γεωργιάδου Βασιλική

Τριμελής Επιτροπή:

Καθηγητής Γ. Βούλγαρης

Καθηγήτρια Β. Γεωργιάδου

Καθηγήτρια Π. Φουντεδάκη

Αθήνα, 2018

Περίληψη

Οι πράξεις βίας με αιχμή την προσφυγική κρίση βρίσκονται στο επίκεντρο της συγκεκριμένης έρευνας. Η προσέγγιση του εν λόγω φαινομένου απαιτεί τη μελέτη των αντιλήψεων για τη ξеноφοβία, καθώς και των θεωριών για τη λαϊκιστική-ριζοσπαστική και άκρα δεξιά. Η καταγραφή και η κωδικοποίηση των δεδομένων κατέδειξε τις διαφορετικές μορφές βίας, του διάφορους τύπους δραστών, αλλά και τους στόχους των επιθέσεων. Από τα ευρήματα προκύπτει ότι οι επιθέσεις έλαβαν χώρα σε ένα σημαντικό τμήμα της ελληνικής επικράτειας, ενώ υπερίσχυαν σε περιοχές με αυξημένη συγκέντρωση προσφύγων. Οι μορφές βίας διακρίνονται από πιο ήπιες σε περισσότερο σκληρές καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα ενεργειών και βρίσκονται σε αλληλεξάρτηση με τον τύπο του δράστη. Διαπιστώνουμε ότι η παρουσία της Χρυσής Αυγής (ΧΑ), όπως και άλλων ακροδεξιών οργανώσεων, είναι συνυφασμένη με την άσκηση άμεσης και σκληρής βίας. Επιπροσθέτως, οι στόχοι των επιθέσεων ήταν κατά κύριο λόγο πρόσωπα και συγκεκριμένα οι πρόσφυγες. Παρ' όλα αυτά έχουν καταγραφεί επιθέσεις εναντίον υλικών στόχων, αλλά και Ελλήνων πολιτών. Καταληκτικά, η αντιπροσφυγική κινητοποίηση και οι αντίστοιχες πράξεις βίας φαίνεται να συνδέονται τόσο με τη δυναμική και το οργανωτικό υπόβαθρο των τοπικών οργανώσεων της ΧΑ όσο και με την αυθόρμητη εμπλοκή πολιτών -ενδεχομένως εξαιτίας της πολιτικής επιρροής της οργάνωσης-. Περιβάλλοντα όπως οι πύλες εισόδου του προσφυγικού πληθυσμού ευνοούν την πολυεπίπεδη εμφάνιση του φαινομένου.

Abstract

Acts of violence culminating during the refugee crisis are the focal point of this research. The understanding of this phenomenon requires the combined study of social attitudes concerning xenophobia and theories on populist-radical and far right. The registration and encoding of the data demonstrated the different forms of violence, the different types of actors and targets of these attacks. According to the findings, the attacks took place in an important part of Greece, prevailing in areas with increased concentration of refugees. The forms of violence range from milder to more hardcore ones covering a broad spectrum of actions being interdependent with the type of actor. This means that the presence of Golden Dawn and other far-right organizations is interwoven with the use of direct and brutal violence. Moreover, the targets of the attacks were mainly refugees. Nevertheless, attacks against material targets and Greek citizens have been recorded as well. In conclusion, the anti-refugee movement and the corresponding acts of violence seem to be related to the dynamics and the organizational background of Golden Dawn local organizations as well as to the spontaneous involvement of citizens – possibly as a result of the political influence of the organization. Environments like entryways of the refugee population encourage the appearance of the phenomenon on various levels.

Πίνακας Περιεχομένων

Εισαγωγή	2
Ερευνητικό Ερώτημα και Υπόθεση Εργασίας.....	4
Διάρθρωση της Εργασίας.....	4
1. Θεωρητικό Υπόβαθρο και Επισκόπηση της βιβλιογραφίας.....	7
1.1. Αντιλήψεις για την ξενοφοβία.....	7
1.1.1. Ερευνητικά δεδομένα για την Ξενοφοβία.....	9
1.1.2. Η ξενοφοβία ως παράγοντας επιρροής της ρατσιστικής δράσης.....	13
1.2. Η θεωρία της Άκρας Δεξιάς.....	14
1.2.1. Βασικά χαρακτηριστικά της λαϊκίστικης, ριζοσπαστικής δεξιάς.....	14
1.2.2. Οι πλευρές της ζήτησης και της προσφοράς.....	15
1.2.3. Ριζοσπαστική και άκρα δεξιά.....	18
1.3. Η εξτρεμιστική άκρα δεξιά.....	19
1.3.1. Τα δομικά χαρακτηριστικά και η πολιτική επιτυχία της άκρας δεξιάς.....	21
1.3.2. Άκρα δεξιά, ξενοφοβία και ρατσισμός.....	24
1.4. Ακροδεξιά δράση.....	25
1.4.1. Ποιοι είναι οι δρώντες και ποιο το περιεχόμενο της δράσης/κινητοποίησής τους;.....	25
1.4.2. Η ακροδεξιά δράση ως πτυχή της πολιτικής.....	27
2. Ο ακροδεξιός εξτρεμισμός στην Ελλάδα.....	30
2.1. Η περίπτωση της Χρυσής Αυγής.....	30
2.1.1. Χρυσή Αυγή και ακτιβισμός.....	35
2.1.2. Η ιδεολογία της Χρυσής Αυγής.....	36
2.1.3. Το οργανωτικό μοτίβο της Χρυσής Αυγής.....	39
2.1.3.1. Η κομματική οργάνωση σε τοπικό επίπεδο- τα προπύργια της Χρυσής Αυγής.....	41
2.1.4. Η βία εκ μέρους της Χρυσής Αυγής.....	45
2.2. (Άλλες) ακροδεξιές οργανώσεις και ρεπερτόριο βίαιης δράσης.....	46
3. Μεθοδολογία και ερευνητικά δεδομένα.....	50
3.1. Μεθοδολογία της έρευνας.....	50
3.2. Ερευνητικοί περιορισμοί.....	52
4. Προσφυγική κρίση και ρατσισμός.....	54
4.1. Χρονική αποτύπωση της ρατσιστικής βίας.....	57
5. Μορφές ρατσιστικής βίας.....	59
5.1. Λεκτική βία.....	60
5.2. Σωματική βία.....	63
5.3. Βία κατά υλικών στόχων.....	65
6. Δράστες.....	67
6.1. Χρυσή Αυγή.....	70
6.2. Ακροδεξιοί.....	77
6.3. Πολίτες.....	81
6.4. Αστυνομία.....	83
7. Γεωγραφική κατανομή των ρατσιστικών επιθέσεων.....	88
8. Οι στόχοι των επιθέσεων.....	94
9. Οι πύλες εισόδου ως εν δυνάμει προπύργια της Χρυσής Αυγής.....	98
10. Συζήτηση και συμπεράσματα.....	102
Πηγές και Βιβλιογραφία.....	106
Παράρτημα.....	112

Εισαγωγή

Η παρούσα έρευνα αποτελεί μια απόπειρα καταγραφής της ρατσιστικής βίας εις βάρος προσφύγων στη Ελλάδα που εκδηλώθηκε κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ Ιανουαρίου 2015 και Δεκεμβρίου 2017. Η επιλογή της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου σχετίζεται άμεσα με τη δραστική αύξηση των προσφυγικών ροών συγκριτικά με τα προηγούμενα έτη. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 2015 εισήλθαν στη χώρα 853.650 πρόσφυγες, με τον αριθμό του προηγούμενου έτους να μη ξεπερνά τις 34.442 (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης). Από τα παραπάνω γίνεται εμφανές, ότι στο υπό εξέταση χρονικό διάστημα συντελέστηκε μία μαζικότερη είσοδος προσφύγων κυρίως μέσω των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου. Το προαναφερθέν γεγονός συνδυαστικά με την εφαρμογή κυβερνητικών και ευρωπαϊκών πολιτικών, οι οποίες οδήγησαν στον εγκλωβισμό μερίδας του προσφυγικού πληθυσμού στην Ελλάδα, συνετέλεσε στην ανάπτυξη κλίματος δυσaráσκειας, εχθρότητας και απόγνωσης σε τμήματα της ελληνικής κοινωνίας φέρνοντας στην επιφάνεια νέες μορφές αντίδρασης και διχάζοντας τις τοπικές κοινότητες, εκείνες προπάντων που δέχθηκαν τις ροές των προσφύγων. Αυτή η κατάσταση του διχασμού έχει δύο όψεις. Η μια όψη αφορά την αλληλεγγύη: ομάδες κατοίκων, πολίτες, φορείς και ΜΚΟ οργανώθηκαν με γνώμονα την αλληλεγγύη απέναντι στους πρόσφυγες προσφέροντάς τους την απαραίτητη βοήθεια και στήριξη. Στον αντίποδα, ένα τμήμα της ελληνικής κοινωνίας αντέδρασε στην έλευση και την παραμονή των προσφύγων υιοθετώντας αντιμεταναστευτική ρητορική και ρατσιστικές πρακτικές.

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να εξετάσει τη δράση όσων αντιτίθενται στην παραμονή των προσφύγων και πιο συγκεκριμένα όσων προβαίνουν σε πράξεις βίας. Στο πλαίσιο αυτό εξετάζονται δράσεις εναντίωσης σε διάφορες περιοχές της ελληνικής επικράτειας, κινητοποιήσεις με βασικά αιτήματα την απομάκρυνση των προσφύγων και την παύση λειτουργίας των δομών στέγασης και καταγραφής και επιθέσεις ποικίλων τύπων. Είναι σαφές, ότι η προσφυγική κρίση ανάδειξε δύο αντίρροπες δυνάμεις, οι οποίες εφαρμόζουν μια σειρά μέτρων πίεσης με στόχο να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντά τους. Η παράλληλη δράση τους δημιουργεί ένα εκρηκτικό μείγμα, αφού οι ισορροπίες είναι ιδιαίτερα εύθραυστες. Εξετάζοντας διεξοδικότερα τις καταγεγραμμένες επιθέσεις δύναται να προκύψουν χρήσιμα στοιχεία αναφορικά με τον τύπο δράστη και το είδος βίας. Παράλληλα, σε πολλές περιπτώσεις διαπιστώνεται η εμπλοκή της Χρυσής Αυγής μέσω της φυσικής παρουσίας μελών, στελεχών και

βουλευτών του κόμματος στις δράσεις που σημειώνονται. Στόχος της έρευνας είναι να καταδείξει τις πράξεις βίας κατά προσφύγων και να αποτυπώσει τη συμμετοχή ακροδεξιών οργανώσεων, τη διάχυση της ακροδεξιάς ρητορικής αλλά και των αντίστοιχων πρακτικών στις τοπικές κοινωνίες. Στο πλαίσιο αυτό γίνεται μια συστηματική απόπειρα καταγραφής περιστατικών ρατσιστικής βίας, όπως εμφανίζονται σε εφημερίδες και ειδησεογραφικές ιστοσελίδες και κωδικοποίησης τους στη βάση της μορφής βίας, που χρησιμοποιείται.

Ο ρόλος της Χρυσής Αυγής και η επιρροή της σε τοπικές κοινωνίες και ομάδες πολιτών αποτελούν βασικό ζητούμενο προς διερεύνηση. Ταυτόχρονα, θα διερευνηθεί η δράση και άλλων ακροδεξιών οργανώσεων, οι οποίες θα αναλυθούν κατά το δυνατό διεξοδικότερα. Τέλος, η αυθόρμητη δραστηριοποίηση πολιτών χωρίς την άμεση στήριξη ή τη συνεργασία με μέλη της ακροδεξιάς αποτελεί ένα ακόμη σημαντικό στοιχείο διάχυσης της ρατσιστικής ρητορικής και πρακτικής. Τα στοιχεία καταδεικνύουν το εύρος της δράσης των ακροδεξιών οργανώσεων και των ομάδων πολιτών, καθώς και τη συνεργασία μεταξύ ‘αγανακτισμένων’ κατοίκων, ποικίλων οργανώσεων του εν τη ευρεία έννοια ακροδεξιού χώρου και των αστυνομικών αρχών. Η δράση τους στρέφεται εναντίον των προσφύγων όσο και των δομών που έχουν δημιουργηθεί για τη φιλοξενία και της στέγασή τους. Ακόμη, στο στόχαστρο μπαίνουν αυτό-οργανωμένα εγχειρήματα, αλληλέγγυοι και εργαζόμενοι σε τομείς που σχετίζονται με το προσφυγικό, ενώ δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις όπου επιστρατεύονται τέτοια μέσα (όπως το κλείσιμο των δρόμων και η παρακώλυση εργασιών), ώστε να παρεμποδιστεί το έργο των αρμόδιων αρχών.

Σε γενικές γραμμές η τέλεση πράξεων βίας είναι ένα φαινόμενο, το οποίο δεν αφορά αποκλειστικά μέλη του ακροδεξιού χώρου. Αντιθέτως, αποτελεί μία αφομοιώσιμη από τις τοπικές κοινωνίες πρακτική, η οποία δύναται να διαχυθεί σε όλο το εύρος της ελληνικής επικράτειας. Το παραπάνω, σε συνδυασμό με την ανάδειξη των αποτελεσμάτων της οργανωμένης δράσης των ακροδεξιών σε τοπικό επίπεδο είναι σε θέση να προσφέρει χρήσιμα συμπεράσματα αναφορικά με τη ρατσιστική βία με αιχμή την προσφυγική κρίση.

Ερευνητικό Ερώτημα και Υπόθεση Εργασίας

Η παρούσα διπλωματική εργασία αποπειράται να μελετήσει το φαινόμενο της ρατσιστικής βίας, όπως αυτό εμφανίζεται στην Ελλάδα με αιχμή την προσφυγική κρίση. Ως εκ τούτου, προσεγγίζει το φαινόμενο με τη χρήση των επίσημων καταγραφών μέσω του Τύπου, των αρμόδιων φορέων και των δημοσιευμένων καταγγελιών από ΜΚΟ και πολίτες. Το ερευνητικό ερώτημα, το οποίο διατρέχει την εργασία είναι το εξής: Ποιοι είναι οι δράστες των επιθέσεων και ποιες οι μορφές βίας που επιλέγουν να χρησιμοποιήσουν; Ακόμη διερευνάται η συσχέτιση μεταξύ τύπου δράστη και είδους βίας, καθώς και η επιρροή της δραστηριότητας της άκρας δεξιάς και ειδικότερα της Χρυσής Αυγής στις τοπικές κοινωνίες.

Πιο αναλυτικά, διατυπώνεται μία ερευνητική υπόθεση, σύμφωνα με την οποία η οργανωμένη δράση της ακροδεξιάς και πιο συγκεκριμένα της Χρυσής Αυγής θεωρείται κρίσιμη για τη διάχυση των ρατσιστικών αντιλήψεων και πρακτικών και ως εκ τούτου για την ενδεχόμενη υιοθέτησή τους από μερίδα των τοπικών κοινωνιών. Με άλλα λόγια, η συστηματική εμπλοκή των μελών και των ακτιβιστών του κόμματος στο ρατσιστικό έγκλημα μελετάται ως μία πτυχή άσκησης πολιτικής, η οποία δύναται να ισχυροποιήσει εκλογικά τη Χρυσή Αυγή και να νομιμοποιήσει τη δράση της. Στο συγκεκριμένο πλαίσιο, διατυπώνεται η υπόθεση εργασίας, ότι σε περιοχές όπου εμφανίζεται οργανωμένη και συστηματική δράση της άκρας δεξιάς και κυρίως της ΧΑ, είναι περισσότερο εφικτή η οικοδόμηση πολιτικών προπυργίων, τα οποία ισχυροποιούν το κόμμα. Ουσιαστικά, η παρούσα έρευνα βασίζεται στη θεωρία αναφορικά με το τοπικό επίπεδο οργάνωσης των κομμάτων της άκρας δεξιάς και επιχειρεί να εξετάσει, αν η συγκεκριμένη θεωρία επιβεβαιώνεται στην περίπτωση της αντιπροσφυγικής, ρατσιστικής βίας. Τέλος, γίνεται η υπόθεση, ότι οι μορφές τις ασκούμενης βίας είναι συνυφασμένες με τον τύπο δράστη. Πιο συγκεκριμένα, οι επιθέσεις που διεξάγονται από ακροδεξιούς ακτιβιστές θεωρείται, ότι είναι περισσότερο βίαιες και καλύτερα οργανωμένες συγκριτικά με εκείνες των υπόλοιπων δραστών.

Διάρθρωση της Εργασίας

Η εργασία αποτελείται από δέκα κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο επιχειρείται μία σύντομη επισκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας αναφορικά με τις θεωρίες της ξеноφοβίας και της άκρας δεξιάς. Το θεωρητικό υπόβαθρο, οι μορφές και οι

προεκτάσεις που είναι δυνατό να λάβει η ξеноφοβία αποτελούν χρήσιμο εργαλείο όσον αφορά την προσέγγιση πράξεων βίας εις βάρος προσφύγων. Το παραπάνω συμβαίνει, επειδή η κινητοποίηση εναντίον του ξένου και η επακόλουθη δόμηση και ανάπτυξη στάσεων και πρακτικών που διακρίνονται από φόβο, αγανάκτηση και μίσος ευθύνονται για την τέλεση πράξεων βίας. Όσον αφορά τη ξеноφοβία παρουσιάζεται μία σειρά από έρευνες, που ως στόχο έχουν την αποκωδικοποίηση του ξενόφοβου φαινομένου και την εννοιολόγηση του όρου ξеноφοβία. Πιο συγκεκριμένα, η παρούσα εργασία λαμβάνει υπόψιν την ερευνητική συμβολή μίας σειράς ερευνητών που έχουν μελετήσει το φαινόμενο και της πτυχές της ξеноφοβίας. Ενδεικτικά αναφέρονται οι Λιαλιούτη, Γεωργιάδου, Γαλαριώτης & Καφέ (2017), οι Doxiadis και Matsaganis (2012), η Achiume (2014), και ο Bugarski (1998).

Στο δεύτερο μέρος του κεφαλαίου γίνεται αναφορά σε ορισμένες εκ των βασικότερων θεωριών αναφορικά με τη λαϊκιστική-ριζοσπαστική και την εξτρεμιστική δεξιά. Στο πλαίσιο αυτό δίνεται έμφαση στα βασικά χαρακτηριστικά της ριζοσπαστικής δεξιάς, όπως έχουν προκύψει από το έργο του Mudde (2007, 2008 & 2011). Επιπλέον, συμπεριλαμβάνονται οι έρευνες των Ignazi (1997), Betz (2005) και Hainsworth (2008) αναφορικά με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ριζοσπαστικής-λαϊκιστικής και της εξτρεμιστικής δεξιάς. Ακόμη, αναλύονται οι παράγοντες που συντελούν στην εκλογική επιτυχία της άκρας δεξιάς, καθώς και η σύνδεση της με τον ακτιβισμό. Η δράση και τα χαρακτηριστικά των ακροδεξιών ακτιβιστών μελετώνται βάσει της έρευνας των Klandermans και Mayer (2006).

Το δεύτερο κεφάλαιο εστιάζει στην ελληνική περίπτωση. Στο πλαίσιο αυτό γίνεται μία σύντομη παρουσίαση του θεωρητικού και ερευνητικού υπόβαθρου αναφορικά με τη δομή, το οργανωτικό μοντέλο, την ιδεολογία και την εξέλιξη της Χρυσής Αυγής. Ακόμη δίνεται έμφαση σε παραμέτρους, οι οποίες συνέβαλαν στην εκλογική επιτυχία του κόμματος, καθώς και στην ισχυρή σύνδεση του κόμματος με τον εξτρεμιστικό ακτιβισμό και τη βία. Ως εκ τούτου, χρησιμοποιούνται ερευνητικά δεδομένα και πορίσματα από τις μελέτες του Έλληνα (2013, 2014 & 2016), των Ντίνα, Γεωργιάδου, Κωνσταντινίδη και Ρόρη (2016). Παράλληλα, λαμβάνεται υπόψιν και παρουσιάζεται υλικό από τις έρευνες του Ψαρρά (2012 & 2014). Εν συνεχεία, στο τρίτο κεφάλαιο αναπτύσσεται η μεθοδολογία, η οποία χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα, οι προβληματικές που προέκυψαν και οι ερευνητικοί περιορισμοί με τους οποίους βρέθηκε αντιμέτωπο το εγχείρημα.

Το τέταρτο κεφάλαιο εστιάζει στην προσφυγική κρίση ως παράγοντα ο οποίος συσχετίζεται και πιθανώς «ευθύνεται» για την ποσοτική και ποιοτική αναβάθμιση του ρατσιστικού φαινομένου, ενώ στο πέμπτο κεφάλαιο επεξηγούνται οι μορφές βίας, τα δομικά τους χαρακτηριστικά, καθώς και η ερευνητική αποτύπωση του κάθε τύπου. Συνεχίζοντας, το έκτο κεφάλαιο επιχειρεί να αναλύσει τους εκάστοτε τύπους δραστών και να αποκωδικοποιήσει τα διαφορετικά επίπεδα εμπλοκής τους σε βίαιες ενέργειες, καθώς και τη σύνδεση τους με διαφορετικούς τύπους βίας. Στο έβδομο κεφάλαιο λαμβάνει χώρα μία απόπειρα χωρικής καταγραφής της ρατσιστικής βίας, ενώ στο όγδοο παρουσιάζονται οι στόχοι των ρατσιστικών επιθέσεων. Όσον αφορά τη χωρική καταγραφή, τα περιστατικά αποτυπώνονται με τη χρήση χαρτών και εξετάζεται η γεωγραφική κατανομή τους. Τέλος, το ένατο κεφάλαιο επιχειρεί να αποτυπώσει τη σύνδεση μεταξύ πράξεων βίας και εκλογικής δυναμικής της Χρυσής Αυγής και στο δέκατο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την ανάλυση των επιθέσεων.

1. Θεωρητικό Υπόβαθρο και Επισκόπηση της βιβλιογραφίας

1.1. Αντιλήψεις για την ξενοφοβία

Το φαινόμενο της ξενοφοβίας έχει απασχολήσει σημαντική μερίδα ερευνητών σε παγκόσμιο επίπεδο. Στην Ελλάδα το ζήτημα των ξενόφοβων στάσεων και αντιλήψεων έχει τεθεί στο επίκεντρο των ερευνών αναφορικά με τις θεματικές της προσφυγικής κρίσης, της εθνικής ταυτότητας και του μεταναστευτικού φαινομένου. Ο τεράστιος αριθμός εθελοντικά και αναγκαστικά μετακινούμενων πληθυσμών, οι οποίοι εισέρχονται μαζικά στη χώρα, σε συνδυασμό με τις βαθύτατες συνέπειες της οικονομικής κρίσης αναφορικά με τους όρους διαβίωσης της συντριπτικής πλειοψηφίας της ελληνικής κοινωνίας φαίνεται να έχουν ενισχύσει σημαντικά τα συντηρητικά και ρατσιστικά αντανakλαστικά μερίδας της κοινωνίας. Τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα έχει αποτελέσει χώρα εισόδου για το μεγαλύτερο τμήμα των προσφυγικών ροών, που φιλοδοξούν να εισέλθουν στην Ευρώπη. Παράλληλα, η οικονομική ύφεση και οι πολιτικές λιτότητας θέτουν σε άμεση αμφισβήτηση τις δυνατότητες ποιοτικής διαβίωσης για τα μεσαία και κατώτερα κοινωνικά στρώματα. Η κοινωνική αποσταθεροποίηση σε συνδυασμό με την αναγκαστική συνύπαρξη με πληθυσμούς, οι οποίοι διαθέτουν διαφορετικά πολιτισμικά, εθνικά και θρησκευτικά χαρακτηριστικά έχουν ως αποτέλεσμα την έξαρση της ξενοφοβίας. Ως απόρροια της επικρατούσας κοινωνικής συνθήκης, η επιστημονική μελέτη του φαινομένου έχει στρέψει το ενδιαφέρον της στη συστηματική αποκωδικοποίηση του περιεχομένου, των πτυχών και των χαρακτηριστικών της ξενοφοβίας στη σημερινή κοινωνικοπολιτική κατάσταση.

Πριν την παρουσίαση των υπάρχουσών μελετών και δεδομένων θεωρείται κρίσιμο να επεξηγηθεί ο όρος ξενοφοβία. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, η σημασιολογία της λέξης αποτελεί και το βασικό πυρήνα του μεγαλύτερου τμήματος των ορισμών που χρησιμοποιούνται. Ουσιαστικά, ο ορισμός της ξενοφοβίας δομείται στη βάση των δύο συνθετικών του όρου, δηλαδή στις λέξεις “ξένος” και “φόβος” (Λιαλιούτη, Γεωργιάδου, Γαλαριώτης, Καφέ, 2017). Κατ’ αυτόν τον τρόπο έχει επιχειρηθεί η ανάπτυξη μιας σειράς ορισμών, οι οποίοι είναι σε θέση να περιγράψουν επαρκώς την ανάδυση και τα βασικά χαρακτηριστικά του φαινομένου. Ήδη έχει καταστεί εμφανές, ότι ο πυρήνας της ξενοφοβίας στρέφεται γύρω από το φόβο και εν συνεχεία την απόρριψη και την αποστροφή προς το ξένο. Ωστόσο, η πλήρης επεξήγηση

και ερμηνεία του φαινομένου απαιτεί, πέρα από τη χρήση της προαναφερθείσας γενικής παραδοχής, την ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της εκάστοτε περίπτωσης, ώστε να επιτευχθεί μία ολιστική και σαφής προσέγγιση του φαινομένου της ξеноφοβίας.

Πιο αναλυτικά, σύμφωνα με την Oksana κεντρικός όσον αφορά την ανάλυση της ξеноφοβίας είναι ο ρόλος του φόβου, της καχυποψίας και της έλλειψης εμπιστοσύνης (Oksana, 2009), ενώ σύμφωνα με άλλους ερευνητές η ξеноφοβία συνδέεται άμεσα με εχθρικές στάσεις και αντιλήψεις, οι οποίες εκπορεύονται από την πεποίθηση ότι ο ξένος αποτελεί απειλή και ως εκ τούτου μπορεί να προκαλεί μίσος, απέχθεια και αγανάκτηση (Crush, 1996). Οι ερμηνευτικές προσεγγίσεις της ξеноφοβίας παρουσιάζουν διαφοροποιήσεις όσον αφορά την ιεράρχηση των συναισθημάτων, καθώς και την ανάδειξη διαφορετικών κυρίαρχων πτυχών σε κάθε απόπειρα ορισμού της έννοιας. Ουσιαστικά, ο φόβος σε συνδυασμό με το μίσος, τη δυσφορία και την απέχθεια καθίστανται βασικές παράμετροι του φαινομένου, που είναι κρίσιμο να λαμβάνονται υπόψη και αναδεικνύονται εύστοχα μέσα από μία σειρά ορισμών. Σε κάθε περίπτωση το άτομο, που είναι στόχος ξενόφοβης αντιμετώπισης, έχει συγκεντρώσει και προβάλλει μια σειρά από χαρακτηριστικά, τα οποία το διαφοροποιούν από την κυρίαρχη ομάδα και το καθιστούν, σύμφωνα με τους ξενόφοβους, 'απειλητικό' ως προς αυτή.

Η δόμηση μίας κοινής ταυτότητας και η επακόλουθη ένταξη σε μία ομάδα με κοινά χαρακτηριστικά συμβάλλει στη συγκρότηση μοτίβων ιεράρχησης καθώς και στη δημιουργία διαιρετικών τομών. Οι συγκεκριμένες διακρίσεις λειτουργούν δραστικά τόσο όσον αφορά τις αντιλήψεις που δομούν τα υποκείμενα για τον εαυτό τους όσο και για τον κόσμο και τις κοινωνικές καταστάσεις που βιώνουν (Κουζέλης, 2014). Το παραπάνω επεξηγεί τη βάση της συγκρότησης ενός συγκεκριμένου μοτίβου κοινωνικού αποκλεισμού στην εκάστοτε κοινωνία, το οποίο γίνεται αντιληπτό ως ένα φυσικό και αδιαμφισβήτητο μοντέλο κοινωνικής οργάνωσης. Με άλλα λόγια, μέρος των πολιτών όλων των χωρών διαμορφώνουν τις ταυτότητές τους βάσει των πολιτισμικών διακρίσεων και σταδιακά έρχονται σε αναπτύσσουν έντονη αντιπαράθεση αναπτύσσοντας αρνητικά συναισθήματα ή/και φοβικές αντιλήψεις με οτιδήποτε ορίζεται ως ξένο. Επιπλέον, είναι χρήσιμο να τονιστεί, ότι η ξеноφοβία είναι ένα φαινόμενο, το οποίο επηρεάζει το σύνολο των πτυχών της οργάνωσης της κοινωνικής ζωής του ατόμου. Ως εκ τούτου, διαπερνά μία σειρά από σφαίρες, οι οποίες

αφορούν τη συμπεριφορική, αντιληψιακή και γλωσσική οργάνωση της καθημερινότητας. Σύμφωνα με τον Bugarski,

«όσον αφορά τη γλώσσα, κύριος δείκτης της λανθάνουσας ή της έκδηλης ξеноφοβίας με την μία ή την άλλη μορφή είναι πάντα η γλωσσική καθαρότητα, ως ψυχολογική αντίδραση στην αντίληψη, ότι η γλώσσα απειλείται από τους ξένους εισβολείς» (Bugarski, 1998:35-36).

Αναπτύσσοντας τη θεωρία του για τις απολήξεις της ξеноφοβίας στη διάρθρωση του γραπτού και προφορικού λόγου, ο Bugarski διαπιστώνει ότι το ίδιο μοτίβο άμυνας απέναντι στην ενδεχόμενη απειλή δύναται να χρησιμοποιηθεί στο σύνολο των παραμέτρων που τροφοδοτούν την ξеноφοβία (πολιτισμός, θρησκεία, σύστημα αξιών κ.ά.).

Εν συνεχεία, σύμφωνα με την Achiume, η ξενόφοβη διάκριση διαχωρίζεται σε δύο κατηγορίες, οι οποίες έχουν αναδειχθεί λεπτομερώς μέσα από την έρευνα της. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για τη *διάκριση βάσει της ρητής προκατάληψης και τη δομική ξενόφοβη διάκριση*. Η πρώτη αναφέρεται στην προκατάληψη απέναντι στο μετανάστη ή τον πρόσφυγα καθώς και στη συνεπακόλουθη εμπειρία που βιώνει το υποκείμενο εξαιτίας της συγκεκριμένης προκατάληψης· η δεύτερη αφορά τις τραυματικές εμπειρίες που υφίσταται ο μετανάστης ή ο πρόσφυγας λόγω συγκεκριμένων πολιτικών και μέτρων που λαμβάνουν χώρα ακόμη κι όταν η ρητή προκατάληψη υποχωρεί (Achiume, 2014). Τα αποτελέσματα της έρευνάς της κατέδειξαν ότι σε διάφορες περιπτώσεις η δομική ξενόφοβη διάκριση κατέχει εξέχουσα θέση και καθορίζει τη στάση απέναντι στον Άλλον. Καταληκτικά, η ξеноφοβία αποτελεί ένα οικουμενικό φαινόμενο, ενώ ο φόβος απέναντι στο ξένο αποτελεί μια απλή και ίσως κοινή στο σύνολο των περιπτώσεων περιγραφή του όρου. Ωστόσο, οι εκφάνσεις της ξеноφοβίας διαφέρουν από εποχή σε εποχή και από χώρα σε χώρα. Η κατανόησή της με βάση τον χωροχρόνο επιβάλλει τη συμπερίληψη της έννοιας της εθνικής ταυτότητας και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που αυτή παρουσιάζει ανάλογα με την υπό εξέταση χώρα.

1.1.1. Ερευνητικά δεδομένα για την Ξеноφοβία

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, η σύνδεση μεταξύ εθνικής ταυτότητας και ξеноφοβίας θεωρείται δομική και είναι ερευνητικά επιβεβαιωμένη, αφού «διαφορετικοί τύποι εθνικής ταυτότητας φαίνεται ότι έχουν διαφορετική επίδραση στο φαινόμενο της ξеноφοβίας» (Λιαλιούτη, κ.ά., 2017:177). Όσον αφορά την ελληνική

περίπτωση, παρατηρείται η ύπαρξη ισχυρής εθνικής ταυτότητας. Το παραπάνω επιβεβαιώνεται από έρευνα του PRC¹, όπου με τη χρήση δείκτη εθνικής ταυτότητας πραγματοποιήθηκε μέτρηση για λογαριασμό των κρατών της Ε.Ε. Τα αποτελέσματα είναι αποκαλυπτικά, αφού η Ελλάδα βρίσκεται στην κορυφή της κατάταξης των κρατών που έλαβαν μέρος στην έρευνα όσον αφορά την τιμή του δείκτη εθνικής ταυτότητας.

Επιπροσθέτως, όπως αναλύεται στην έρευνα των Doxiadis και Matsaganis η τάση του ξενόφοβου εθνικισμού έχει υιοθετηθεί από πτυχές της δημόσιας ζωής, ενώ παράλληλα ανιχνεύεται και στον πολιτικό λόγο μερίδας των παραδοσιακών, καθιερωμένων κομμάτων (Doxiadis & Matsaganis, 2012). Το παραπάνω στοιχείο αποτυπώνεται και στα ερευνητικά τους αποτελέσματα. Αναλυτικότερα, όπως παρουσιάζεται στη μελέτη τους:

«το 63% των ερωτηθέντων πιστεύουν, ότι ‘το ελληνικό έθνος είναι ανώτερο των υπολοίπων’, και το 65%, ότι ‘είναι διατεθειμένοι να υποστηρίξουν την πολιτική και τις αποφάσεις της χώρας τους ανεξαρτήτως με το αν είναι σωστές ή λανθασμένες’» (Doxiadis & Matsaganis, 2012:16-17).

Σύμφωνα με τους συγκεκριμένους ερευνητές, η ισχυρή, ελληνική, εθνική ταυτότητα συσχετίζεται άμεσα με τον εθνικολαϊκισμό του ΠΑΣΟΚ και το Μακεδονικό ζήτημα, ενώ η οικονομική κρίση και η μαζική είσοδος μεταναστών έχει ενεργοποιήσει τα αντανakλαστικά τόσο της Αριστεράς όσο και της Δεξιάς όσον αφορά ζητήματα τα οποία σχετίζονται με την εθνική ταυτότητα. Πιο συγκεκριμένα, τα ευρήματα που αφορούν την ελληνική περίπτωση σχετίζονται με το φόβο, την έντονη δυσaráσκεια και την απέχθεια απέναντι σε πληθυσμιακές ομάδες, που διαφέρουν (Doxiadis & Matsaganis, 2012).

Ένα χρήσιμο στοιχείο, το οποίο αναδεικνύεται από το σύνολο των μελετών και των κειμένων, τα οποία έχουν αναφερθεί μέχρι στιγμής, είναι ότι ο φόβος απέναντι στο ξένο δεν είναι ασαφής και ρευστός. Αντίθετα, η ξενοφοβία τροφοδοτείται από συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, τα οποία κατέχει ή θεωρείται ότι κατέχει η ομάδα που στοχοποιείται. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, το άτομο που αναπτύσσει ξενόφοβα

¹ Pew Research Center: Europeans fear wave of refugees will mean more terrorism, fewer jobs: 2016 <http://www.pewglobal.org/2016/07/11/europeans-fear-wave-of-refugees-will-mean-more-terrorism-fewer-jobs/> [Τελευταία πρόσβαση 15/4/2018]

αντανακλαστικά και συμπεριφορά απέναντι σε κάτι/κάποιον, το(ν) οποίο αντιλαμβάνεται αφενός ως ξένο και αφετέρου ως επικίνδυνο, δομεί μία συγκεκριμένη αλληλουχία αιτιών, βασισμένη σε σαφή χαρακτηριστικά τα οποία φέρει ο ξένος, ενώ η στοχοποίησή του πραγματοποιείται μέσω σαφών και διακριτών χαρακτηρισμών (Τσιάκαλος, 2008). Ως εκ τούτου, ο Άλλος ή ο διαφορετικός συνδυάζει μια σειρά από πολιτισμικά, κοινωνικά, εθνικά, φυλετικά και θρησκευτικά χαρακτηριστικά, τα οποία γίνονται αντιληπτά ως υποδεέστερα και επικίνδυνα από την κυρίαρχη ομάδα.

Θεωρείται εύλογο, ότι η ξеноφοβία περιέχει διαφορετικές πτυχές και προεκτάσεις ανάλογα με το υποκείμενο που προκαλεί το φόβο, όπως επίσης ότι επιφέρει διαφορετικές ξενόφοβες αντιδράσεις ανάλογα με τα υποκείμενα ή τις ομάδες που στοχοποιούνται. Η ξеноφοβία παρουσιάζει διαβαθμίσεις και αποχρώσεις ανάλογα με την εκάστοτε κοινωνία καθώς και το υποκείμενο που προκαλεί το φόβο. Στην ακραία έκφανση της μπορεί να γίνει βίαιη. Η συγκεκριμένη μορφή ξеноφοβίας αποκαλείται «'επιθετική' ή 'βίαιη ξеноφοβία'» (Καφέ, Γεωργιάδου, Λιαλιούτη, 2018) Σε κάθε περίπτωση, τα ξενόφοβα αντανακλαστικά «συναρθρώνονται και αποτελούν πάντα διαφοροποιημένες εκδοχές οργάνωσης του λόγου που εξασφαλίζουν αποκλεισμό από την εξουσία, άνιση συμμετοχή και κατανομή, υποτέλεια και περιθωριοποίηση» (Κουζέλης, 2014:128).

Οι έρευνες, οι οποίες έχουν αποπειραθεί να μελετήσουν το φαινόμενο, έχουν αποτυπώσει ορισμένες γενικές τάσεις απέναντι στο ξένο. Ενδεικτικές είναι οι έρευνες του Ευρωβαρομέτρου αναφορικά με τη στάση των πολιτών όλων των κρατών μελών της Ένωσης απέναντι σε βασικά ζητήματα της καθημερινότητας και της οργάνωσης των επιμέρους κρατών-μελών. Στο συγκεκριμένο πλαίσιο γίνονται ερωτήσεις σχετικά με τη μετανάστευση. Πιο αναλυτικά, παρατηρείται ότι στην περίπτωση της Ελλάδας οι ερωτηθέντες αξιολογούν τη μετανάστευση ως μείζον πρόβλημα της χώρας τους στα εξής ποσοστά: Στο 82^ο κύμα (φθινόπωρο 2014) η μετανάστευση γίνεται αντιληπτή ως βασικό πρόβλημα της χώρας από το 6% του δείγματος², στο 83^ο κύμα (άνοιξη του 2015) από το 11%³, στο 84^ο (φθινόπωρο του 2015) από το 20%⁴, στο 85^ο (άνοιξη του

² European Commission, Public Opinion, Eurobarometer 82, November 2014: <http://ec.europa.eu>, [Τελευταία πρόσβαση 20/4/2018]

³ European Commission, Public Opinion, Eurobarometer 83, May 2015: <http://ec.europa.eu>, [Τελευταία πρόσβαση 20/4/2018]

⁴ European Commission, Public Opinion, Eurobarometer 84, November 2015: <http://ec.europa.eu>, [Τελευταία πρόσβαση 20/4/2018]

2016) από το 20%⁵, επίσης, και στο 86° (φθινόπωρο του 2016) από το 15%⁶. Εν συνεχεία, στο 87° (άνοιξη του 2017) κύμα το ποσοστό των Ελλήνων που αντιμετωπίζει τη μετανάστευση ως εθνικό πρόβλημα κυμαίνεται στο 12%⁷. Τέλος, στο 88° κύμα (φθινόπωρο του 2017) το ποσοστό είναι 18%⁸. Όπως αποδεικνύεται από τις σχετικές απαντήσεις, από το καλοκαίρι του 2015 και έπειτα παρατηρείται αύξηση του ποσοστού των Ελλήνων, οι οποίοι ενοχλούνται από τη μετανάστευση και τη συγκαταλέγουν στα σοβαρότερα προβλήματα που καλείται να αντιμετωπίσει η χώρα τους. Το παραπάνω είναι πιθανό να συσχετίζεται με τις αυξημένες προσφυγικές ροές κυρίως από το Μάιο του 2015 και έπειτα. Το ποσοστό φαίνεται να υποχωρεί τους τελευταίους μήνες του 2016 και να παραμένει χαμηλότερο μέχρι και τα μέσα του 2017.

Η καταγραφή των απόψεων της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στο μεταναστευτικό φαινόμενο είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για την κατανόηση της ξеноφοβίας. Με δεδομένο ότι η μετανάστευση γίνεται αντιληπτή ως εθνικό πρόβλημα από μερίδα της κοινωνίας, προσφέρονται χρήσιμα στοιχεία και συμπεράσματα για τη ξеноφοβία. Ουσιαστικά, τα αποτελέσματα των προαναφερθεισών ερευνών επιβεβαιώνουν τη θεωρία, αφού αποδεικνύεται πως για τμήματα των ευρωπαϊκών κοινωνιών, συμπεριλαμβανομένης και της ελληνικής, οι μεταναστευτικές και προσφυγικές ροές θεωρείται ότι αποτελούν πρόβλημα για την ομαλή πορεία της χώρας τους, άρα αντιμετωπίζονται ως απειλή. Παράλληλα, σύμφωνα με τα στοιχεία του Pew Research Center, στο πλαίσιο έρευνας που πραγματοποιήθηκε το 2016, το 65% τη ελληνικής κοινωνίας έχει αρνητική εικόνα για τους μουσουλμάνους⁹ και το 78% θεωρεί, ότι οι μουσουλμάνοι επιθυμούν να ζουν αποκομμένοι από την ελληνική κοινωνία¹⁰. Τα παραπάνω στοιχεία παρατίθενται, ώστε να επιβεβαιώσουν τη θεωρία της ξеноφοβίας, η οποία υποστηρίζει, ότι ο ξένος δεν αποτελεί μία ασαφή οντότητα. Αντιθέτως, τα

⁵ European Commission, Public Opinion, Eurobarometer 85, May 2016: <http://ec.europa.eu>, [Τελευταία πρόσβαση 20/4/2018]

⁶ European Commission, Public Opinion, Eurobarometer 86, November 2016: <http://ec.europa.eu>, [Τελευταία πρόσβαση 20/4/2018]

⁷ European Commission, Public Opinion, Eurobarometer 87, May 2017: <http://ec.europa.eu>, [Τελευταία πρόσβαση 20/4/2018]

⁸ European Commission, Public Opinion, Eurobarometer 88, November 2017: <http://ec.europa.eu>, [Τελευταία πρόσβαση 20/4/2018]

⁹ Sharp ideological divides across EU on views about minorities, diversity and national identity: <http://www.pewglobal.org/2016/07/11/europeans-fear-wave-of-refugees-will-mean-more-terrorism-fewer-jobs/> [Τελευταία πρόσβαση 22/4/2018]

¹⁰ Sharp ideological divides across EU on views about minorities, diversity and national identity: <http://www.pewglobal.org/2016/07/11/europeans-fear-wave-of-refugees-will-mean-more-terrorism-fewer-jobs/> [Τελευταία πρόσβαση 22/4/2018]

άτομα που γίνονται αντιληπτά ως διαφορετικά και αντιμετωπίζονται εχθρικά, παρουσιάζουν συγκεκριμένα εθνικά, θρησκευτικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά, που έχουν ταυτιστεί από τις κυρίαρχες εθνικές ομάδες με χαρακτηριστικά κατωτερότητας και ενδεχόμενης απειλής

1.1.2. Η ξενοφοβία ως παράγοντας επιρροής της ρατσιστικής δράσης

Εν συνεχεία, το φαινόμενο της ξενοφοβίας, σήμερα, στην Ελλάδα φαίνεται να τροφοδοτεί κόμματα και πολιτικές δυνάμεις της ακροδεξιάς, με χαρακτηριστικότερο το παράδειγμα της Χρυσής Αυγής. Ταυτόχρονα, η ρητορική και η δράση του εν λόγω κόμματος επιχειρεί να προσφέρει κοινωνική νομιμοποίηση σε ξενόφοβες στάσεις και αντίστοιχες συμπεριφορές και πρακτικές. Όπως επισημαίνεται στη σχετική βιβλιογραφία, «η παρουσία του νεοναζιστικού κόμματος της Χρυσής Αυγής –οι δράσεις και η απήχησή του–, τείνει να εκλαμβάνεται ως απτή απόδειξη της ενίσχυσης της ξενοφοβίας» (Λιαλιούτη κ.ά., 2017:171-172). Αναλυτικότερα, όπως αναφέρει ο Κουζέλης, το κέντρο βάρους της ρητορικής του κόμματος της Χρυσής Αυγής μετατοπίστηκε από το βιολογικό ρατσισμό στο «ψευδοπατριωτικό εθνικισμό, επενδεδυμένο με ξενοφοβία στραμμένη κατά των μεταναστών» (Κουζέλης, 2014:129). Ωστόσο, η συγκεκριμένη θέση είναι υπό εξέταση, καθώς σύμφωνα με άλλους ερευνητές η ΧΑ επιμένει στην προώθηση απόψεων, οι οποίες βασίζονται στη φυλετική ανωτερότητα. Το παραπάνω επιχείρημα θα παρουσιαστεί πιο αναλυτικά σε επόμενη ενότητα.

Καταληκτικά, η παρούσα απόπειρα καταγραφής της ξενοφοβίας λαμβάνει υπόψιν την άποψη, ότι η ξενοφοβία συνιστά μία πτυχή «πολιτισμικά θεμελιωμένου ρατσισμού» (Tafira, 2011:121). Το παραπάνω επιχείρημα υποδηλώνει, ότι στις σημερινές κοινωνίες υπάρχει το απαραίτητο έδαφος, ώστε να αναπτυχθούν ξενόφοβα αντανακλαστικά. Αυτό συμβαίνει εξαιτίας της ανάδειξης συγκεκριμένων εθνικών και θρησκευτικών στοιχείων/χαρακτηριστικών, που θεωρούνται επικίνδυνα για την κοινωνική ομαλότητα, την ειρήνη και τη δημοκρατία. Με τον τρόπο αυτό οι άνθρωποι, που τα φέρουν (πχ. είναι μουσουλμάνοι ή προέρχονται από χώρες της Ασίας και της Αφρικής), ταυτίζονται άμεσα με απειλή για τον ευρωπαϊκό πολιτισμό και την ασφάλεια των χωρών της Ένωσης. Η ανάδειξη της διαφορετικότητας ως κινδύνου, ο οποίος μάλιστα αποδίδεται ακόμη και σε βιολογικά αίτια (φυλή), δικαιώνει τα άτομα που αντιδρούν και ενίοτε νομιμοποιεί τις πρακτικές τους, αφού υπεύθυνοι για την

εναντίωση τους δεν είναι άλλοι από εκείνους που προκαλούν το φόβο, δηλαδή οι φορείς αυτών των στοιχείων/χαρακτηριστικών.

1.2. Η θεωρία της Άκρας Δεξιάς

1.2.1. Βασικά χαρακτηριστικά της λαϊκίστικης, ριζοσπαστικής δεξιάς

Σύμφωνα με το σύνολο των θεωριών της ανάπτυξης και της εκλογικής ενίσχυσης της άκρας δεξιάς, η μετανάστευση αποτελεί κομβική παράμετρο, η οποία δύναται να λειτουργήσει επικουρικά στην καθιέρωση κομμάτων της πολιτικής οικογένειας της άκρας δεξιάς. Ο Merkl έχει εύστοχα επισημάνει ότι οι τεράστιες ροές των καταπιεσμένων και των ανέργων, που επιχειρούν να εισέλθουν και να ενσωματωθούν στις χώρες της Δύσης, έχουν συντελέσει δραστικά στη διεξαγωγή μίας μορφής ακραίας και βίαιης πολιτικής από τα κόμματα που εντοπίζονται στο δεξιότερο άκρο του πολιτικού φάσματος (Merkl, 2005). Γίνεται εμφανές ότι η δομική μεταλλαγή των κοινωνικών συσχετισμών διαπερνά συνολικά την πολιτική των κομμάτων, επηρεάζοντας με ποιο δραστικό τρόπο όσα εντάσσονται στην κομματική οικογένεια της άκρας δεξιάς. Από την πλευρά του ο Mudde, επιχειρεί να ερμηνεύσει την εκλογική επιτυχία και την πολιτική καθιέρωση των λαϊκιστικών, ριζοσπαστικών, δεξιών κομμάτων βασιζόμενος στη θεωρία της ‘παθολογικής κανονικοποίησης’, υπό την έννοια της ισχυρής τους σύνδεσης με τις κυρίαρχες ιδέες και τις ευρέως διαδεδομένες και κοινά αποδεκτές στάσεις και πολιτικές (Mudde, 2008).

Η ιδεολογική και η συμπεριφορική παράμετρος δύνανται να προσφέρουν χρήσιμα στοιχεία αναφορικά με τη διαδικασία κανονικοποίησης των συγκεκριμένων κομμάτων. Ο νατιβισμός (nativism), ο απολυταρχισμός και, τέλος, ο λαϊκισμός αποτελούν δομικά χαρακτηριστικά της ιδεολογικής παραμέτρου. Ως νατιβισμός, κατά τον Mudde, ορίζεται «η ιδεολογία, η οποία υποστηρίζει ότι τα κράτη πρέπει να κατοικούνται αποκλειστικά από τα μέλη της εθνικής ομάδας, ενώ τα μη φυλετικά στοιχεία (άνθρωποι και ιδέες) απειλούν δομικά την ομοιογένεια του έθνους- κράτους» (Mudde, 2008:5). Εν συνεχεία, με τον όρο απολυταρχισμός περιγράφεται μία αυστηρά δομημένη κοινωνία, στην οποία η αμφισβήτηση της εξουσίας επιφέρει σκληρές κυρώσεις (Mudde, 2008). Τέλος, υπό την έννοια λαϊκισμός, αποτυπώνεται ο διαχωρισμός της κοινωνίας σε δύο ανταγωνιστικές ομάδες, η μία εκ των οποίων συγκροτείται εξ ολοκλήρου από τους απλούς και αγνούς ανθρώπους, ενώ η άλλη συναρθρώνεται από τη διεφθαρμένη και ανήθικη πολιτική ελίτ (Mudde, 2008).

Οι προαναφερθείσες πτυχές συναποτελούν την ιδεολογική παράμετρο, που συμβάλλει στην αποδοχή και την κανονικοποίηση των ριζοσπαστικών, δεξιών κομμάτων. Παράλληλα, η σταδιακή κοινωνική ενσωμάτωση και η αυξανόμενη εκλογική τους επιτυχία συντελεί στην εν γένει «ριζοσπαστικοποίηση της κυρίαρχης πολιτικής» (Mudde, 2008:9). Με άλλα λόγια, η πολιτική οικογένεια της άκρας δεξιάς έχει μεταβάλλει καθοριστικά τους προϋπάρχοντες πολιτικούς συσχετισμούς, εισάγοντας στις πολιτικές ατζέντες σχεδόν όλων των κομμάτων στοιχεία συντηρητισμού, εθνικισμού και ξενόφοβης προκατάληψης. Επιπροσθέτως, ο καθορισμός των εκλογικά επιτυχημένων κομμάτων εκπορεύεται και από επιπλέον χαρακτηριστικά, τα οποία σχετίζονται με την οργάνωση, την ηγεσία και την προπαγάνδα (Mudde, 2008). Τα παραπάνω στοιχεία, είναι σε θέση να συμβάλλουν στην εκλογική και πολιτική επιτυχία ενός κόμματος της άκρας δεξιάς. Σε κάθε περίπτωση, η εκλογική στήριξη και η πολιτική ένταξη και συμμετοχή στα κόμματα της λαϊκίστικής-ριζοσπαστικής ή της άκρας δεξιάς δε μπορεί να γίνεται αντιληπτή ως μια παθολογική αντίδραση, που λαμβάνει χώρα σε περιόδους κρίσης. Αντιθέτως, συγκεκριμένοι λόγοι υφίστανται και επιδρούν στην εκλογική επιτυχία και στη συμμετοχή στα εν λόγω κόμματα.

1.2.2. Οι πλευρές της ζήτησης και της προσφοράς

Η συμβολή του Eatwell στην ανάπτυξη της θεωρίας της εκλογικής επιτυχίας της άκρας δεξιάς, εντοπίζεται στην ανάδειξη μίας σειράς παραγόντων ζήτησης και προσφοράς, οι οποίοι είναι σε θέση να επηρεάσουν την πολιτική πορεία τους εκάστοτε κόμματος. Καταρχάς, ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε σε παράγοντες, οι οποίοι είναι συνυφασμένοι με την κοινωνικοοικονομική κατάσταση μίας χώρας, όπως η μετανάστευση και οι στάσεις που αναπτύσσονται απέναντι στους ξένους, καθώς και ο αντίκτυπος της ανεργίας και των γενικότερων δομικών αλλαγών στο ζήτημα της εργασίας (Eatwell, 2005). Από την πλευρά το ο Mudde επισημαίνει, ότι η πλευρά της ζήτησης διακρίνεται σε τρία επίπεδα, το μακρο-επίπεδο, το μέσο-επίπεδο και το μικρο-επίπεδο. Η ερμηνεία του μακροεπιπέδου καθίσταται εφικτή μέσω της συνδυαστικής προσέγγισης των συνθετικών του στοιχείων. Αυτά είναι ο εκσυγχρονισμός, οι κρίσεις, η αντίδραση στην εθνοτική- εθνική απειλή και η επιζήτηση μιας αυταρχικής προσωπικότητα ως πολιτική ηγεσία (Mudde, 2011).

Πιο αναλυτικά, οι ψηφοφόροι, οι οποίοι φαίνεται να αποζητούν ένα κόμμα της οικογένειας της ριζοσπαστικής ή άκρας δεξιάς αντιλαμβάνονται τον εκσυγχρονισμό ως

πολέμιο τους. Οι δομικές αλλαγές στη σύσταση της κοινωνίας, οι οποίες έχουν προκληθεί λόγω της παγκοσμιοποίησης μεταβάλλουν δραστικά τους όρους ζωής των συγκεκριμένων ατόμων. Πιο αναλυτικά, η αδυναμία ενσωμάτωσης στις νέες κοινωνικές συνθήκες τους θέτει στο περιθώριο, αυξάνοντας την ανάγκη εκπροσώπησης τους από κάποιο κόμμα του ακροδεξιού πόλου του πολιτικού φάσματος (Mudde, 2011). Επιπλέον, οι κρίσεις του πολιτικού και οικονομικού συστήματος προκαλούν κοινωνικές ανισορροπίες, οι οποίες ενισχύουν με τη σειρά τους την άκρα δεξιά, ιδιαίτερα όταν συνοδεύονται από κοινωνική ανασφάλεια και φόβο απέναντι στο ξένο. Στο ίδιο μήκος κύματος η εθνοτική αντίδραση αποτελεί αμυντική διαδικασία απέναντι σε μία οποιαδήποτε ενδεχόμενη απειλή. Τέλος, η θεωρία περί αυταρχικής προσωπικότητας, η οποία προέρχεται μέσα από το έργο του Adorno, απαντάται σε περιπτώσεις, όπου τα υποκείμενα αποζητούν ένα αυταρχικό και αυστηρό πρότυπο ηγεσίας, επειδή είναι εξοικειωμένα με σκληρά και αυταρχικά καθεστώτα (Mudde, 2011). Αξίζει να σημειωθεί ότι, η συγκεκριμένη παράμετρος παρουσιάζει αδυναμίες και έχει δεχτεί κριτική.

Ακόμη, η στήριξη ενός κόμματος της άκρας δεξιάς είναι πιθανό να αποτελεί απόρροια του κοινωνικού περιβάλλοντος του ατόμου (Mudde, 2011). Οι αντιλήψεις της οικογένειας, οι εμπειρίες της καθημερινής ζωής, η συμμετοχή σε κοινωνικές δομές και ομάδες, στις οποίες ενυπάρχουν με οποιοδήποτε τρόπο οι ιδέες της άκρας δεξιάς δύναται να επικαθορίσουν τη μετέπειτα πορεία, καθώς και την εμπλοκή του ατόμου σε μία οργάνωση ή ένα κόμμα αυτού του τύπου. Η παραπάνω ερμηνεία αφορά το μέσο επίπεδο. Τέλος, το μικρο- επίπεδο επικεντρώνεται στο ατομικό στοιχείο το οποίο επηρεάζει την πολιτική συμπεριφορά και την ενδεχόμενη ένταξη σε κάποιον σχηματισμό της άκρας δεξιάς. Η πολιτική ιδεολογία και αυτοτοποθέτηση σε συνδυασμό με τις αξίες του ατόμου μπορούν να συνηγορήσουν στην ενδεχόμενη στήριξη στην άκρα δεξιά. Επιπλέον, παράγοντες όπως η ανασφάλεια αναφορικά με ζητήματα της καθημερινότητάς συμβάλλουν δραστικά προς αυτή την κατεύθυνση (Mudde, 2011).

Εν συνεχεία, στη βάση της επεξεργασίας των θέσεων του Eatwell, ο Mudde έχει εισάγει ένα διαχωρισμό όσον αφορά την πλευρά της προσφοράς. Η εξωτερική της πλευρά συσχετίζεται με τη δομή πολιτικής ευκαιρίας (Mudde, 2011). Η παρακμή ή η αμφισβήτηση των παραδοσιακών κομμάτων σε συνδυασμό με την ύπαρξη ενός ευνοϊκού θεσμικού πλαισίου αυξάνει τις πιθανότητες πολιτικής επιτυχίας των

ακροδεξιών κομμάτων. Ακόμη, το υφιστάμενο πολιτικό πλαίσιο ενισχύει την πολιτική επιτυχία τους. Πιο αναλυτικά, σε περιπτώσεις όπου τα παραδοσιακά πολιτικά κόμματα δε συμπεριλαμβάνουν στις ατζέντες τους θέσεις αναφορικά με κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά ζητήματα, ουσιαστικά, ευνοείται η ανάπτυξη άλλων κομμάτων, τα οποία φαίνονται περισσότερο διατεθειμένα να τα λάβουν υπόψιν τους. Τέλος, η πολιτισμική παράμετρος αποτελεί πτυχή της εξωτερικής πλευράς της προσφοράς, υπό την έννοια ότι σε πολιτισμικό επίπεδο ορισμένες χώρες είναι πιο εξοικειωμένες και πολιτικά δεκτικές στην άκρα δεξιά (Mudde, 2011). Επίσης, τα MME συμβάλλουν στην ανάπτυξη των ακροδεξιών κομμάτων, αφού σε πολλές περιπτώσεις υπερπροβάλουν τη δράση τους και με έμμεσο ή άμεσο τρόπο προωθούν τις θέσεις τους. Ακόμη, όμως, και ελλείψει υποστήριξης, η διαρκής ενασχόληση των MME με ζητήματα που άπτονται της ρητορικής των συγκεκριμένων κομμάτων (πχ. μετανάστευση ή εγκληματικότητα) είναι σε θέση να λειτουργήσει ενισχυτικά όσον αφορά τα εκλογικά τους ποσοστά.

Οι εξηγήσεις που σχετίζονται με τη ζήτηση και την προσφορά προσφέρουν χρήσιμα στοιχεία όσον αφορά την εκλογική επιτυχία των κομμάτων της άκρας δεξιάς. Είναι αντιληπτό ότι η ίδια η δράση του κόμματος, ο δημόσιος λόγος του και η ρητορική που χρησιμοποιεί αποτελούν κομβικές παραμέτρους για την εκλογική του καθιέρωση. Επιπλέον, κρίσιμη παράμετρος φαίνεται να είναι και η ηγεσία. Σύμφωνα με τον Mudde, η ηγεσία διακρίνεται σε εξωτερική και εσωτερική. Η πρώτη αφορά στην απήχηση που έχει ο ηγέτης ενός ριζοσπαστικού, δεξιού κόμματος στην κοινωνία (Mudde, 2011). Κατά πόσο δηλαδή, μπορεί να θεωρηθεί χαρισματικός, εμπνέοντας και συμπαρασύροντας μερίδα του εκλογικού σώματος. Ωστόσο, η σημασία της ηγεσίας δεν εξαντλείται στους ψηφοφόρους. Αντίθετα, ο ρόλος της είναι εξίσου κομβικός στην εσωτερική λειτουργία του κόμματος. Η δυνατότητα του ηγέτη να στρατολογεί, να επιβάλει τη βούληση του και να οργανώνει αποδοτικά το κόμμα του γίνεται αντιληπτή ως εσωτερική, πρακτική ηγεσία (Mudde, 2011). Το ζήτημα της οργάνωσης διαπερνά τη δομή και την εξέλιξη των κομμάτων της άκρας δεξιάς. Σύμφωνα με τη θεωρία η ισχυρή κομματική οργάνωση και η πειθαρχία είναι σε θέση να εξασφαλίσουν τόσο την εκλογική επιτυχία όσο και την διατήρηση της δυναμικής του κόμματος. Παράλληλα, η εσωτερική ιεραρχία, η επιφόρτιση με συγκεκριμένες υποχρεώσεις και η υποταγή στην ηγεσία αποτελούν δομικά στοιχεία αυτών των κομμάτων, που επιδρούν στην ενδεχόμενη πολιτική επιτυχία τους.

1.2.3. Ριζοσπαστική και άκρα δεξιά

Από την πλευρά του ο Betz τονίζει ότι η διάκριση μεταξύ ριζοσπαστικής και άκρας δεξιάς λαμβάνει χώρα στη βάση συγκεκριμένων χαρακτηριστικών, το σημαντικότερο εκ των οποίων είναι «η αποδοχή, από τα ριζοσπαστικά δεξιά κόμματα, μίας ρητής ριζοσπαστικής, φυλετικής θέσης, η οποία αντικατοπτρίζεται σε μια φανερά εθνοπλουραλιστική άποψη πολιτισμικού προστατευτισμού» (Betz, 2005:73). Ουσιαστικά, πρόκειται για μία θέση, η οποία υποστηρίζει ότι η πρόσμιξη διαφορετικών εθνικών πολιτισμών μπορεί να αποβεί καταστροφική όσον αφορά τα χαρακτηριστικά του εκάστοτε έθνους. Με τον τρόπο αυτό, τα εν λόγω κόμματα οδηγούνται αναπόφευκτα στο λαϊκισμό. Ο λαϊκισμός υπό την έννοια του αποκλεισμού των ατόμων που δεν ανήκουν στην ομάδα των λαϊκιστών αποτελεί ένα γνώρισμα το οποίο διαπερνά τον πυρήνα των συγκεκριμένων κομμάτων, παρέχοντας το απαιτούμενο ιδεολογικό πλαίσιο για τη διεξαγωγή μίας δομικής σύγκρισης μεταξύ δύο, αντιθετικών ομάδων. Η πρώτη συναποτελείται από τους απλούς ανθρώπους, που μοιράζονται το ίδιο έθνος και πολιτισμό (πρόκειται για τον “λαό”), ενώ η δεύτερη συνήθως συμπεριλαμβάνει τους πολιτικούς αντιπάλους των κομμάτων της άκρας δεξιάς, όπως είναι τα εδραιωμένα/καθιερωμένα κόμματα, τις ελίτ, καθώς και όσους γίνονται αντιληπτοί ως εθνική απειλή, όπως οι αλλοδαποί/μετανάστες. Ως εκ τούτου, η εκλογική επιτυχία των κομμάτων της ριζοσπαστικής δεξιάς εξαρτάται από έναν αποδοτικό συνδυασμό αγανάκτησης και αποστροφής προς τα καθιερωμένα πολιτικά κόμματα, καθώς και ισχυρών αξιώσεων για συνολικότερη πολιτική μεταρρύθμιση (Betz, 2005).

Επιπροσθέτως, ο Hainsworth εστιάζει στις διαφορές μεταξύ ριζοσπαστικής και άκρας δεξιάς, υποστηρίζοντας τη φαινομενική ρήξη της ριζοσπαστικής δεξιάς με τη δημοκρατία και το πολιτικό σύστημα. Πιο αναλυτικά, τονίζει ότι ο ρατσισμός και ο εθνικισμός δεν αρκούν για την ένταξη των κομμάτων της ριζοσπαστικής δεξιάς στην κατηγορία όσων θεωρούνται εχθρικά ως προς τα δομικά συστατικά της δημοκρατίας (Hainsworth, 2008). Αντιθέτως, τα κόμματα της άκρας δεξιάς εμφανίζουν στο σύνολο τους τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά, αντανakλώντας ένα περισσότερο βίαιο και αντιδημοκρατικό περιεχόμενο. Είναι εύλογο ότι τα κόμματα της άκρας δεξιάς αυτοπαρουσιάζονται ως μία δομικά διαφορετική πτυχή της πολιτικής, ενώ τόσο η ιδεολογία όσο και η ρητορική τους βασίζονται στο όραμα που φέρουν σχετικά με την κοινωνία, το έθνος και το κράτος. Ταυτόχρονα, η συντριπτική πλειοψηφία των ακροδεξιών κομμάτων είναι ιδιαίτερα προσεκτική στη διατύπωση της πολιτικής της

ιδεολογίας, για την αποφυγή ενδεχόμενης σύνδεσής της με το φασιστικό ή ναζιστικό καθεστώς και τις πρακτικές τους (Hainsworth, 2008).

Είναι σκόπιμο να αναφερθεί, ότι ο λαϊκισμός αποτελεί σημαντικό γνώρισμα της άκρας δεξιάς (Hainsworth, 2008). Συμπερασματικά, ο Ignazi υποστηρίζει ότι η κυρίαρχη διαφορά μεταξύ των δύο τύπων κομμάτων (λαϊκιστικά και εξτρεμιστικά) είναι η ενδεχόμενη σύνδεση τους με το φασισμό και το ναζισμό. Ως εκ τούτου, στις περιπτώσεις όπου το κόμμα συνδέεται με τον ιστορικό φασισμό διαθέτοντας, παράλληλα, αντιδημοκρατικές θέσεις, «δύναται να συμπεριληφθεί στον παραδοσιακό, νεοφασιστικό τύπο κομμάτων» (Ignazi, 1997:303). Αντιθέτως, σε περιπτώσεις όπου το υπό εξέταση κόμμα δεν διαθέτει γνώρισμα τα οποία να το συνδέουν με φασιστικά ή ναζιστικά καθεστώτα, αλλά παρουσιάζει αντισυστημικά χαρακτηριστικά, μπορεί να συμπεριληφθεί στην κατηγορία των νέων, μεταβιομηχανικών ακροδεξιών κομμάτων (Ignazi, 1997).

1.3. Η εξτρεμιστική άκρα δεξιά

Σύμφωνα με τη θεωρία, τα κόμματα που εντάσσονται στην πολιτική οικογένεια της εξτρεμιστικής δεξιάς δεν αποδέχονται, ούτε υιοθετούν τον συγκεκριμένο όρο. Αντιθέτως, αυτοπροσδιορίζονται ως εθνικοί σχηματισμοί και συμμαχίες, που ως στόχο έχουν να εκπροσωπήσουν τους ψηφοφόρους (Hainsworth, 2008). Με τον τρόπο αυτό η δράση τους προωθείται ως διεκπεραίωση του εθνικού τους καθήκοντος ενάντια στις διεφθαρμένες πολιτικές ελίτ και τους εχθρούς του έθνους. Ως εκ τούτου, οι δυνάμεις της άκρας δεξιάς τείνουν να ταυτίζουν την πολιτική συμμετοχή στις οργανώσεις και τα κόμματα τους με την ενεργό αμφισβήτηση της ισχύουσας κατάστασης και τη διεξαγωγή ενός πολιτικού αγώνα, που ως στόχο έχει την κοινωνική πρόοδο και την ανεξαρτησία του έθνους. Ωστόσο, είναι σαφές ότι πρόκειται για μορφώματα τα οποία αποπειρώνται να κεφαλαιοποιήσουν κοινωνικά αντανεκλαστικά που σχετίζονται με ζητήματα εθνικής ταυτότητας, προκειμένου να απορυθμίσουν την ομαλή δημοκρατική λειτουργία του πολιτικού συστήματος. Ταυτόχρονα, εμφανίζονται εξωκοινοβουλευτικές οργανώσεις και σχηματισμοί, οι οποίοι σε πολλές περιπτώσεις φέρουν βίαια και αντισυστημικά χαρακτηριστικά κινούμενοι προς την ίδια κατεύθυνση (Hainsworth, 2008).

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η άκρα δεξιά συνήθως προσεγγίζεται και ερμηνεύεται ως απότοκος του φασισμού και του ναζισμού. Παρ' όλα αυτά ο Merkl τονίζει, ότι οι δομικές κοινωνικές μεταβολές, οι οποίες έχουν συντελεστεί τις τελευταίες δεκαετίες έχουν επηρεάσει δραστικά τις αιτίες ανάδυσης των ακροδεξιών κομμάτων. Πιο αναλυτικά, η σύνδεση τους με το φασισμό δεν επαρκεί. Αντιθέτως, είναι σκόπιμο να λαμβάνονται υπόψιν επιπρόσθετες παράμετροι, όπως οι σύγχρονες κοινωνικές αντιπαραθέσεις, καθώς και τα ζητήματα τα οποία επιχειρεί να διαχειριστεί η σημερινή άκρα δεξιά (Merkl, 2005). Όπως συμβαίνει και στην περίπτωση των λαϊκιστικών, ριζοσπαστικών δεξιών κομμάτων, τα ακροδεξιά- εξτρεμιστικά κόμματα υιοθετούν μία διπολική προσέγγιση αναφορικά με την πολιτική. Καταρχάς, το σύνολο του πολιτικού τους λόγου στηρίζεται στην ανάδειξη διχαστικών σχημάτων που δημιουργούν ακραία πόλωση. Παράλληλα, αυτοπροβάλλονται ως η μοναδική εναλλακτική πρόταση και ως μορφώματα που μόνο αυτά μπορούν να εξυπηρετήσουν το συμφέρον του έθνους. Με τον τρόπο αυτό νομιμοποιούν την εχθρική αντιμετώπιση απέναντι σε εκείνους που θεωρούν ότι λειτουργούν διασπαστικά ή απειλούν την εθνική ομοιογένεια, αντιμετωπίζοντας όσους δεν εντάσσονται στη δική τους ομάδα ως αποδιοπομπαίους τράγους, οι οποίοι ευθύνονται για τα δεινά της χώρας τους. Παράλληλα, θεμελιώνοντας μια άκρως νατιβιστική ιδεολογία και υιοθετώντας έναν εθνικισμό εθνοτικού τύπου προωθούν την ανάγκη δόμησης 'καθαρών' εθνών και αντιμετωπίζουν εχθρικά καθετί ξένο σε αυτά (Hainsworth, 2008).

Επιπλέον, συνηγορούν στην απόδοση «μιας αντισυστημικής, αντιελιτίστικής και συχνά λαϊκίστικης διάστασης» στην πολιτική (Hainsworth, 2008:22). Το κοινωνικό περιβάλλον, η χαρισματική ηγεσία και το περιεχόμενο της πολιτικής τους ατζέντας είναι σε θέση να καθορίσουν το αποτέλεσμα της εκλογικής εμπλοκής των ακροδεξιών κομμάτων. Στην Ελλάδα, η άκρα δεξιά συσχετίζεται ιστορικά «με τον αντικομμουνισμό, τη μοναρχία, το λαϊκισμό, τον απολυταρχισμό, τη ξеноφοβία και των κοινωνικό συντηρητισμό» (Hainsworth, 2008:65). Το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης και η επακόλουθη μαζικότητα έλευση προσφύγων και μεταναστών συνέβαλαν δραστικά στην περαιτέρω ενίσχυση του ξενόφοβου αντανάκλαστικού και στη σύνδεση της ξеноφοβίας με τη ρατσιστική βία, στοιχείο που ισχυροποίησε την ελληνική άκρα δεξιά.

Η κατηγοριοποίηση των κομμάτων της άκρας δεξιάς έχει απασχολήσει πολλούς ερευνητές, ένας εκ των οποίων είναι ο Ignazi. Η μελέτη του στοχεύει στον εντοπισμό,

την ανάδειξη και την ταυτοποίηση μίας σειράς κριτηρίων, η εκπλήρωση των οποίων συνεπάγεται την ένταξη κομμάτων στην οικογένεια της άκρας δεξιάς. Το πρώτο κριτήριο αφορά τη χωρική τοποθέτηση του κόμματος. Πιο συγκεκριμένα, το κόμμα «πρέπει να τοποθετείται στο δεξιό πόλο του πολιτικού φάσματος» (Ignazi, 1997:301), ενώ απαραίτητη προϋπόθεση είναι η απουσία οποιουδήποτε άλλου κόμματος, το οποίο να τοποθετείται δεξιότερα στην εν λόγω κλίμακα. Ακόμη, «η έκφραση μίας οραματικής- ιδεολογικής σύνδεσης με τη φασιστική μυθολογία και τις φασιστικές αξίες» (Ignazi, 1997:301) συναρθρώνουν τη δεύτερη παράμετρο. Έχει ήδη αναφερθεί, ότι η φασιστική και ναζιστική κληρονομία αποτελούν δομικό χαρακτηριστικό της πολιτικής κατεύθυνσής των συγκεκριμένων κομμάτων. Τέλος, απαραίτητη προϋπόθεση είναι «η διατύπωση μίας σειράς αντιλήψεων, οι οποίες να υπονομεύουν τις βασικές αρχές του εκάστοτε πολιτεύματος» (Ignazi, 1997:301). Παρ' όλο που ορισμένα από τα κόμματα της άκρας δεξιάς εμφανίζουν ισχυρή σύνδεση με το φασιστικό και το ναζιστικό καθεστώς, υπάρχουν περιπτώσεις, όπου η συγκεκριμένη σύνδεση απουσιάζει. Στις εν λόγω περιπτώσεις η τοποθέτηση στο δεξιότερο άκρο του πολιτικού φάσματος σε συνδυασμό με την παρουσία μίας στρατηγικής, η οποία στοχεύει στην υπονόμηση βασικών αρχών του πολιτεύματος, αρκούν, ώστε το κόμμα να συμπεριληφθεί στην πολιτική οικογένεια της άκρας δεξιάς (Ignazi, 1997).

1.3.1. Τα δομικά χαρακτηριστικά και η πολιτική επιτυχία της άκρας δεξιάς

Η ύπαρξη μίας συμπαγούς ομάδας, αποτελούμενης από κοινές εθνικές καταβολές και εθνική κουλτούρα είναι ένα θεμελιώδες γνώρισμα των πεποιθήσεων της άκρας δεξιάς. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη αντίληψη, τα μέλη της ομάδας διαθέτοντας ισχυρή εθνική ταυτότητα και συνείδηση ότι είναι μέλη ενός έθνους, αναπτύσσουν σχέσεις αλληλεγγύης με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας τους. Στον αντίποδα, το σύνολο των υπόλοιπων ομάδων γίνονται αντιληπτές ως αντιπαραθετικές και τα μέλη τους αντιμετωπίζονται με προκατάληψη και εχθρότητα. Ως εκ τούτου, τα κόμματα της άκρας δεξιάς προωθούνται ως εκπρόσωποι των εθνικών τους ομάδων, οι οποίοι είναι επιφορτισμένοι με τη διάσωση «του επαπειλούμενου έθνους και του λαού του από τις κοσμοπολίτικες, παρακμιακές, ξένες και αντιεθνικές επιδράσεις» (Hainsworth, 2008:67). Το παραπάνω αποτελεί καθοριστικό γνώρισμα των μορφωμάτων της άκρας δεξιάς. Σε κάθε περίπτωση, όμως, η άποψη περί μοναδικότητας αναφορικά με τους παράγοντες που σχετίζονται τόσο με τον εθνικό

πολιτισμό όσο και με την επακόλουθη άσκηση πολιτικής και η αναμενόμενη δυσκολία σύγκρισης των συγκεκριμένων κομμάτων πρέπει να λαμβάνεται υπόψιν (Merkel, 2005).

Οι ερευνητές του πεδίου έχουν επισημάνει ένα σύνολο παραγόντων οι οποίοι δύνανται να επεξηγήσουν την πολιτική και κομματική επιτυχία των κομμάτων της άκρας δεξιάς. Σύμφωνα με τους Inglehart και Norris η μετάβαση σε πιο τεχνολογικά προηγμένες κοινωνίες σε συνδυασμό με τη εφαρμογή νεοφιλελεύθερων οικονομικών πολιτικών έχουν δημιουργήσει διακρίσεις μεταξύ των πολιτών. Πιο συγκεκριμένα, μερίδες των σύγχρονων δυτικών κοινωνιών αδυνατούν να συμβαδίσουν με τις νέες συνθήκες, βιώνοντας κοινωνική απομόνωση και ανασφάλεια. Ως εκ τούτου, αναπτύσσουν μία μορφή αντίδρασης στρεφόμενες προς λαϊκίστικά κόμματα, όπως αυτά της άκρας δεξιάς (Inglehart και Norris, 2016). Ωστόσο, η αντίδραση δεν εξαντλείται σε ζητήματα τα οποία αφορούν τους τομείς της οικονομίας και της τεχνολογίας. Αντιθέτως, συμπεριλαμβάνει και την πολιτισμική παράμετρο. Αναλυτικότερα, τις τελευταίες δεκαετίες έχει καταγραφεί μία τάση αντίδρασης σε μεταϋλιστικές αξίες και αντιλήψεις, οι οποίες αφορούν πολιτισμικά ζητήματα, όπως ο σεβασμός στις διαφορετικές κοινωνικές ταυτότητες (Inglehart και Norris, 2016).

Η δεύτερη παράμετρος σχετίζεται με το ζήτημα της μετανάστευσης. Η μετανάστευση αποτελεί σημείο κλειδί για την πολιτική ατζέντα της άκρας δεξιάς στις χώρες της Δύσης, δεδομένου ότι επιδρά σημαντικά στην ανάπτυξη στάσεων και αντιλήψεων μεταξύ των γηγενών που είναι εχθρικές προς τους μετανάστες. Το παραπάνω συντελεί στην καθοριστική ενίσχυση της ξеноφοβίας και την επακόλουθη κεφαλαιοποίηση των ξενόφοβων αντανάκλαστικών από την ακροδεξιά (Hainsworth, 2008). Η στρατηγική επιλογή της σύνδεσης μετανάστευσης και εγκληματικότητας αφενός αυξάνει την κοινωνική εναντίωση στους μετανάστες και αφετέρου θέτει στο επίκεντρο της πολιτικής αντιπαράθεσης το έλλειμμα δημόσιας ασφάλειας. Με τον τρόπο αυτό, τα κόμματα της άκρας δεξιάς αναπτύσσουν μία ρητορική, σύμφωνα με την οποία μόνο ένας αυστηρός και αυταρχικός τρόπος διακυβέρνησης, αποτελούμενος από σκληρά μέτρα αναφορικά με την ασφάλεια, μπορεί να συμβάλει στη μείωση της εγκληματικότητας (Hainsworth, 2008).

Τέλος, το ζήτημα της οικονομίας, όπως ήδη έχει αναφερθεί, συνιστά ακόμη μία παράμετρο της πολιτικής της άκρας δεξιάς και ευθύνεται για την εκλογική της επιτυχία. Η οικονομική ανισότητα και η περιορισμένη πρόσβαση σε οικονομικούς πόρους

αποτελούν κυρίαρχα ζητήματα των σύγχρονων κοινωνιών. Έχει αποδειχθεί ερευνητικά ότι οι υφιστάμενες οικονομικές συνθήκες συσχετίζονται άμεσα με τα εκλογικά αποτελέσματα των εκάστοτε εκλογών (Golder, 2003). Παρ' όλα αυτά δεν έχει επιβεβαιωθεί επιστημονικά η άμεση σύνδεση μεταξύ αυστηρών οικονομικών πολιτικών -λ.χ. πολιτικών λιτότητας- και ψήφου στην άκρα δεξιά. Στο σημείο αυτό κρίσιμη είναι η συμβολή του Golder ο οποίος εξετάζει το ζήτημα της ανεργίας συνδυαστικά με τη μετανάστευση. Ουσιαστικά, τα υψηλά ποσοστά ανεργίας όταν συνοδεύονται από υψηλά ποσοστά μετανάστευσης είναι σε θέση να στρέψουν μερίδα του εκλογικού σώματος στην άκρα δεξιά, αφού ο μετανάστης παρουσιάζεται ως ο υπαίτιος για την έλλειψη εργασίας (Golder, 2003). Από την πλευρά τους τα κόμματα της άκρας δεξιάς έχουν αναδείξει τη σύνδεση ανεργίας- μετανάστευσης σε δομικό στοιχείο της πολιτικής τους ατζέντας – εν αντιθέσει με την πλειοψηφία των καθιερωμένων κομμάτων- κερδίζοντας με τον τρόπο αυτό τη στήριξη μερίδας του εκλογικού σώματος.

Καταληκτικά, οι προγραμματικές δηλώσεις των κομμάτων της άκρας δεξιάς όσον αφορά ζητήματα οικονομικής πολιτικής κατέχουν δευτερεύουσα θέση, ενώ όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη παράγραφο ο τομέας της οικονομίας χρησιμοποιείται για την ανάδειξη ιδεολογικών θέσεων (Mudde, 2007). Εν συνεχεία, τα συγκεκριμένα κόμματα τείνουν να υιοθετούν στοιχεία της δεκαετίας του 1980. Πιο αναλυτικά, προωθούν μία οικονομική πολιτική η οποία συμπεριλαμβάνει στοιχεία οικονομικού προστατευτισμού (Mudde, 2007). Ουσιαστικά, παρά την τμηματική, εικονική αποδοχή του νεοφιλελεύθερου οικονομικού μοντέλου η συντριπτική πλειοψηφία τους καταλήγει στην προώθηση μίας εθνοτικής προσέγγισης όσον αφορά την οικονομία (Mudde, 2007). Επιπλέον, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο αντιθεσμικό, αντισυστημικό προφίλ των εν λόγω κομματικών σχηματισμών. Η προσκόλληση στον λαϊκισμό, στην ανάδειξη της αντιπαράθεσης της άκρας δεξιάς με τις παραδοσιακές πολιτικές δυνάμεις και η χρήση της κοινωνικής δυσaréσκειας ως στοιχείο άσκησης πολιτικής σύγκρουσης αποτελούν ορισμένα εκ των σημαντικότερων γνωρισμάτων του συγκεκριμένου πολιτικού χώρου (Hainsworth, 2008). Από όλα τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό, ότι η ενίσχυση της κοινωνικής ανασφάλειας και απομόνωσης, καθώς και του φόβου απέναντι στο ξένο σε συνδυασμό με την ανάδειξη του τρίπτυχου μετανάστευση- ανεργία- εγκληματικότητα συντελούν τόσο στη διευρυμένη κοινωνική αποδοχή όσο και στην εκλογική υποστήριξη των κομμάτων της άκρας δεξιάς.

1.3.2. Άκρα δεξιά, ξενοφοβία και ρατσισμός

Είναι προφανές, ότι η συζήτηση γύρω από το έθνος και τον εθνικισμό εξυπηρετεί την ενίσχυση του ρατσισμού. Σε κάθε περίπτωση, το ζήτημα του ρατσισμού προσεγγίζεται με προσοχή από τα μορφώματα της άκρας δεξιάς, αφού μπορεί εύκολα να αποτελέσει στοιχείο σύνδεσης με το φασισμό και το ναζισμό πράγμα που ίσως να είχε συνέπειες στην πολιτική και εκλογική τους πορεία. Σύμφωνα με τη θεωρία,

«για να ξεφύγουν από την περιθωριοποίηση, τα σύγχρονα ακροδεξιά κόμματα έπρεπε να υιοθετήσουν ένα νέο, κύριο πλαίσιο, το οποίο να συνδυάζει την εθνικιστική ξενοφοβία, βασισμένη στο εθνοπλουραλιστικό δόγμα, με τη συνδρομή του αντιθεσμικού λαϊκισμού» (Hainsworth, 2008:79).

Ως εκ τούτου, η ιδεολογική τους μετατόπιση σχετικά με το ζήτημα του ρατσισμού απαιτεί εξονυχιστική και διαρκή μελέτη. Ωστόσο, μία υπόθεση η οποία επιβεβαιώνεται μέσω της θεωρίας είναι, ότι η άκρα δεξιά σταδιακά ανέδειξε ως σημείο αιχμής της ρητορικής και της ιδεολογίας της το ζήτημα του πολιτισμού. Με τον τρόπο αυτό παρατηρείται μία υποχώρηση όσον αφορά την προσήλωση στον βιολογικό ρατσισμό. Ταυτόχρονα, δίνεται έμφαση στις δραματικές συνέπειες που θα επιφέρει στις δυτικές κοινωνίες η ανάμειξη διαφορετικών πολιτισμών. Επιπλέον, για την άκρα δεξιά «ζητήματα όπως η μετανάστευση, οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο συσχετίζονται με την αμφισβήτηση του έθνους, του εθνικισμού και της εθνικής ταυτότητας» (Hainsworth, 2008:77).

Ακόμη, είναι σκόπιμο να αναφερθεί, ότι παρά το γεγονός ότι οι ακροδεξιές οργανώσεις έχουν εκμεταλλευτεί συστηματικά το ζήτημα της μετανάστευσης, στοχεύοντας στην ανάπτυξη ξενόφοβων και ρατσιστικών κοινωνικών αντανakλαστικών και αντιδράσεων, σε καμία περίπτωση δεν αποτελούν μονοθεματικά, αντιμεταναστευτικά κόμματα. Αντιθέτως, διαφέρουν σημαντικά από τα συγκεκριμένα κόμματα διεξάγοντας μία πολιτική περισσότερο περιεκτική και βίαιη, και διαθέτοντας μία ολιστική και ταυτόχρονα νατιβιστική προσέγγιση περί ρατσισμού, η οποία αντιτίθεται σε βασικές δημοκρατικές αρχές και αξίες. Στο συγκεκριμένο σημείο μία σύντομη ανασκόπηση της βιβλιογραφίας αναφορικά με τις αντιμεταναστευτικές αντιλήψεις θεωρείται σκόπιμη. Τα ερευνητικά δεδομένα έχουν αποδείξει, ότι «δεν υφίσταται κάποιου είδους μηχανική σχέση μεταξύ του αριθμού των μεταναστών μίας συγκεκριμένης περιοχής και αυτού των ψηφοφόρων της άκρας

δεξιάς» (Hainsworth, 2008:76). Για αυτό το λόγο τα κόμματα της άκρας δεξιάς επιχειρούν να νομιμοποιήσουν και να καταστήσουν κοινωνικά αποδεκτή τη ξενοφοβία εστιάζοντας στη μαζική είσοδο αλλοδαπών και στα επακόλουθα αποτελέσματα που αυτή μπορεί να έχει (Minkenberg, 2013). Έτσι, αποπειρώνται να διασπείρουν μία αίσθηση ανασφάλειας και φόβου, η οποία στη συνέχεια θα μεταφραστεί σε ενεργό υποστήριξη και ψήφο στην άκρα δεξιά. Όπως έχει καταστεί σαφές από την θεωρία, τα ζητήματα της μετανάστευσης και της δημόσιας ασφάλειας πρέπει να προσεγγίζονται και να εξετάζονται συνδυαστικά. Αυτό συμβαίνει, επειδή «η έλλειψη ασφάλειας και η μετανάστευση παρουσιάζονται ως εικονικά αδιαχώριστα ζητήματα στην ρητορική της άκρας δεξιάς» (Hainsworth, 2008:76). Με τον τρόπο αυτό τα κόμματα δίνουν έμφαση στην εφαρμογή μιας πολιτικής σκληρής επιβολής του νόμου.

1.4.Ακροδεξιά δράση

1.4.1. Ποιοι είναι οι δρώντες και ποιο το περιεχόμενο της δράσης/κινητοποίησής τους;

Ο ακροδεξιός ακτιβισμός αποτελεί ένα σύνθετο φαινόμενο, το οποίο διαφέρει στις επιμέρους κοινωνίες. Οι κοινωνικοοικονομικές συνθήκες καθώς και η δομή και η σύνθεση του πολιτικού φάσματος συμβάλλουν στην ανάπτυξη ενός ξεχωριστού είδους ακροδεξιού ακτιβισμού σε κάθε κοινωνία. Καταρχήν, είναι χρήσιμο να διασαφηνιστεί το διαφορετικό επίπεδο εμπλοκής και συμμετοχής μεταξύ υποστηρικτών ή ψηφοφόρων και δρώντων στην εκάστοτε οργάνωση της άκρας δεξιάς. Αναμφίβολα, η συμμετοχή σε δράσεις προϋποθέτει βαθύτερη και περισσότερο συνεπή και συμπαγή σύνδεση των υποκειμένων με τα μορφώματα στα οποία εντάσσονται. Ο Hainsworth υποστηρίζει, ότι «οι ακτιβιστές δεν αντιμετωπίζουν, ούτε κατηγοριοποιούν τους εαυτούς τους ως ακροδεξιούς, επιλέγοντας να αυτοπροσδιορίζονται ως δεξιοί ή εθνικιστές» (Hainsworth, 2008:105). Η ανάδειξη του εθνικού στοιχείου συμβάλλει στην κοινωνική αποδοχή των ακτιβιστών και στην ανοχή ή και την υποστήριξη της ακροδεξιάς βίας, που οι ίδιοι διεκπεραιώνουν. Παρά το γεγονός, ότι η πλειοψηφία των ερευνών έχει στρέψει το ενδιαφέρον της στους ψηφοφόρους και τους υποστηρικτές των κομμάτων της άκρας δεξιάς, οι ακτιβιστές επιτελούν κομβική λειτουργία αναφορικά με τη δράση των συγκεκριμένων οργανώσεων, αφού αποτελούν την προμετωπίδα τους. Χωρίς την οργανωμένη δράση και τη συστηματική προπαγάνδα οι οργανώσεις δεν θα διέθεταν

τους απαραίτητους πόρους, ώστε να προωθήσουν την ιδεολογία τους και να έρθουν σε επαφή με τις τοπικές κοινωνίες.

Οι Klandermans και Mayer έχουν αποπειραθεί να επεξηγήσουν τα χαρακτηριστικά που διαθέτουν τα άτομα τα οποία εμπλέκονται με τον ακροδεξιό ακτιβισμό, καθώς και τις αιτίες της ένταξής τους. Εκκινούν την έρευνα τους έχοντας ως δεδομένο, ότι ο ακτιβισμός

«συνεπάγεται μια βαθύτερη δέσμευση από τη ψήφο σε ένα κόμμα της άκρας δεξιάς (RWE) και υπαινίσσεται ότι οι ακροδεξιοί ακτιβιστές ίσως να μην έχουν το ίδιο προφίλ και κίνητρα με τους ψηφοφόρους και τους υποστηρικτές» (Klandermans & Mayer, 2006:3).

Ως εκ τούτου, διεκπεραιώνουν μία σειρά από δράσεις, οι οποίες αμφισβητούν εμπράκτως τη δημοκρατία και την ελευθερία. Παράλληλα, παραβιάζουν το νόμο εμποδίζοντας βασικές δημοκρατικές λειτουργίες και υπονομεύοντας το πολίτευμα. Οι συγκεκριμένοι ερευνητές δίνουν έμφαση στην άμεση αντιπαράθεση με θεμελιώδεις δημοκρατικές διαδικασίες καθώς και την καταπάτηση βασικών αξιών (Klandermans & Mayer, 2006). Η σύγκλιση εξτρεμισμού και ακτιβισμού έχει ως αποτέλεσμα την ανάδυση ενός άρτια οργανωμένου κινήματος με στρατιωτικά χαρακτηριστικά. Καθίσταται σαφές, ότι οι ακτιβιστές δεν φέρουν τις ίδιες αντιλήψεις, ούτε εφαρμόζουν τις ίδιες τακτικές και πρακτικές με τους ψηφοφόρους (Klandermans & Mayer, 2006). Όσον αφορά τα κοινωνικοδημογραφικά τους χαρακτηριστικά επισημαίνεται ότι τα άτομα τα οποία συνήθως στέφονται στον ακτιβισμό είναι χαμηλόμισθοι και διαθέτουν χαμηλό μορφωτικό επίπεδο (Klandermans & Mayer, 2006). Επιπροσθέτως, τέσσερα βασικά στοιχεία φαίνεται να καθορίζουν τη συμμετοχή σε οργανώσεις και κόμματα της άκρας δεξιάς. Αυτά είναι «ο απολυταρχισμός, η έλλειψη εκπαίδευσης, η οικονομική ανασφάλεια και η κοινωνική απομόνωση» (Klandermans & Mayer, 2006:6). Στο σημείο αυτό είναι σκόπιμο να αναφερθεί, ότι τα συγκεκριμένα ερευνητικά δεδομένα αναφέρονται ενδεικτικά. Ο μικρός αριθμός σχετικών ερευνών δεν επιτρέπει τη γενίκευση, ούτε την ασφαλή εξαγωγή συμπερασμάτων.

Εν συνεχεία, άτομα τα οποία αισθάνονται αδικημένα από την οικονομική τους κατάσταση, κοινωνικά απομονωμένα, καθώς και εχθρικά προς τα εδραιωμένα-παραδοσιακά πολιτικά κόμματα ή την ασκούμενη κυβερνητική πολιτική τείνουν να εμπλέκονται σε μορφές σκληρού ακτιβισμού. Η εμπλοκή σε δράσεις στο πλαίσιο αυτού

του χώρου, ουσιαστικά, επιτελεί τριπλή λειτουργία. Καταρχάς, αποτελεί μέσο για την επιρροή στο κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον του ατόμου (Klandermans & Mayer, 2006). Κατά δεύτερον, συμβάλλει στη σύναψη σχέσεων και στην αναγνώριση του δρώντος ως μέλος μίας συμπαγούς ομάδας (Klandermans & Mayer, 2006). Τέλος, η συμμετοχή στο κίνημα ή την κινητοποίηση αποτελεί μία μέθοδο ανάδειξης των προσωπικών ιδεών και σύμπραξης στη βάση μίας κοινής ιδεολογίας, που φέρει τόσο το άτομο όσο και τα λοιπά μέλη της ομάδας (Klandermans & Mayer, 2006). Ο ρόλος της ταυτότητας είναι δομικός, αφού επιδρά καθοριστικά στην εικόνα και τις αντιλήψεις του ατόμου για τον εαυτό του και τον κόσμο. Έτσι, συντελεί στην διαδικασία σύναψης σχέσεων αλληλεγγύης με όσους θεωρούνται όμοιοι και ανάπτυξης εχθρικότητας και αντιπαράθεσης με εκείνους που γίνονται αντιληπτοί ως διαφορετικοί.

1.4.2. Η ακροδεξιά δράση ως πτυχή της πολιτικής

Ο βαθμός αποδοχής του ακροδεξιού ακτιβισμού διαφέρει από χώρα σε χώρα. Παράλληλα, στο εσωτερικό της κάθε χώρας αποτυπώνονται διαβαθμίσεις ανάλογα με την υπό εξέταση κοινωνική ομάδα. Οι Klandermans and Mayer έχουν υποστηρίξει, ότι υπάρχουν συγκεκριμένοι λόγοι, οι οποίοι μπορούν να εξηγήσουν τη συμμετοχή των ατόμων στις συγκεκριμένες ομάδες. Ουσιαστικά, όσον αφορά τις οργανώσεις «η εσωτερική ηγεσία, τα χρήματα, οι δομές, η κοινωνική υποστήριξη που απολαμβάνουν, τα κίνητρα που μπορούν να παρέχουν και οι στρατηγικές που επεξεργάζονται, ώστε να αυξήσουν και να διατηρήσουν τη συμμετοχή» αποτελούν δομικά χαρακτηριστικά για την προσέλκυση νέων μελών (Klandermans & Mayer, 2006:10). Τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά καθορίζουν πόσο ισχυρό είναι το κίνημα, επηρεάζοντας άμεσα τις δυνατότητες συμμετοχής σε αυτό. Επιπλέον, μια οργάνωση – ή ένα κίνημα - δεν μπορεί ποτέ να εξελιχθεί χωρίς να διαθέτει αλληλεπίδραση με άλλες ομάδες. Αντιθέτως, η συνύπαρξη, η αντιπαράθεση και η συνεργασία μεταξύ κινημάτων και ομάδων δημιουργούν ένα κατάλληλο και λειτουργικό περιβάλλον για την περαιτέρω εξέλιξη τους. Για παράδειγμα, ένας ισχυρός συνασπισμός θα μπορούσε να προσφέρει εξουσία στους εξτρεμιστές, ενώ η πιθανή ύπαρξη εχθρικών κοινωνικών δυναμικών δύναται να περιορίσει την ισχύ τους. Σε κάθε περίπτωση η δύναμη ενός κινήματος υπολογίζεται μέσα από την κοινωνική υποστήριξη την οποία έχει κερδίσει (Klandermans & Mayer, 2006).

Η δράση των ακτιβιστών σχετίζεται με καθημερινές δραστηριότητες των ομάδων ή των κινημάτων. Η βιβλιογραφία του πεδίου έχει αναδείξει την κομβική

σημασία και την επακόλουθη καθοριστική λειτουργία δράσεων όπως «η διανομή Τύπου και των φυλλαδίων του κόμματος, η αφισοκόλληση, η συμμετοχή σε συναντήσεις, και διαδηλώσεις» (Klandermans & Mayer, 2006:46). Ο συνδυασμός δημόσιας και μυστικής δράσης αποτελεί ακόμη ένα κρίσιμο στοιχείο όσον αφορά την ακροδεξιά κινητοποίηση. Αναλυτικότερα, ακτιβιστές και κόμματα δραστηριοποιούνται στο προσκήνιο, ενώ παράλληλα προχωρούν σε βίαιες παρασκηνιακές ενέργειες (Klandermans & Mayer, 2006). Ως εκ τούτου, παρατηρείται μία συνεχόμενη εναλλαγή μεταξύ ενός επίσημου, δημοσίου προφίλ και μίας ανεπίσημης και σαφώς πιο βίαιης δράσης. Ταυτόχρονα, η δημόσια δράση χρησιμοποιείται με στόχο την κοινωνική αλληλεπίδραση με μερίδα πολιτών, η οποία στη συνέχεια θα υποστηρίξει εκλογικά και ηθικά τους ακτιβιστές και τα κόμματα τους.

Καταληκτικά, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι κάθε οργάνωση ή ομάδα της άκρας δεξιάς δομείται πάνω στην ύπαρξη μιας άλλης, αντιπαραθετικής ομάδας, η οποία συνιστώντας απειλή, συντελεί στην ενίσχυση της κοινής ταυτότητας των εξτρεμιστών και στην περεταίρω ανάπτυξη σχέσεων αλληλεγγύης. Με τον τρόπο αυτό αναδύεται μια νέα, πολιτική, κοινή ταυτότητα. Όπως έχει αναφερθεί παραπάνω, η ταυτότητα των δρώντων είναι ο ακρογωνιαίος λίθος της εξτρεμιστικής κινητοποίησης. Σύμφωνα με τη θεωρία, αυτό συμβαίνει επειδή τα ακροδεξιά μέλη των ακτιβιστικών ομάδων δεν αισθάνονται πλέον απομονωμένα. Αντίθετα, μέσα στην οργάνωσή τους μετατρέπονται από περιθωριοποιημένα κοινωνικά υποκείμενα σε πιστούς, αφοσιωμένους μαχητές του έθνους και του κράτους τους. Είναι αυτονόητο, ότι «η ταυτότητα του ακροδεξιού εξτρεμισμού επηρεάζει την αντίληψη και καθοδηγεί τη συμπεριφορά των ακροδεξιών εξτρεμιστών» (Klandermans & Mayer, 2006:245). Έτσι, παρέχεται η απαραίτητη νομιμοποίηση όσον αφορά τη δράση τους, καθώς και ένας συγκεκριμένος κώδικας συμπεριφοράς, ο οποίος συμπορεύεται με τα ιδανικά της ακροδεξιάς.

Συμπερασματικά, η ανάγκη να υποστηρίξει μια ιδεολογία και να αντιταχθεί στις κυβερνητικές πολιτικές με στόχο τη μεταβολή των όρων διαβίωσης και την έκφραση προσωπικών ιδεών και πεποιθήσεων, είναι πιθανό να οδηγήσει το άτομο να μετάσχει σε ακροδεξιά μορφώματα και να εμπλακεί σε δράσεις που οργανώνονται από αυτά. Η επιτυχία αυτών των κινήσεων αντικατοπτρίζεται στα εκλογικά ποσοστά του εκάστοτε ακροδεξιού κόμματος. Σύμφωνα με τον Betz, η εκλογική επιτυχία

«αποτελεί απλώς την πιο ορατή πλευρά ενός ευρύτερου κύματος ακροδεξιού ακτιβισμού και δραστηριοτήτων, που κυμαίνονται από τη βία που προκαλείται από φυλετικά κίνητρα από τους skinheads και άλλους νεαρούς παραβάτες ... ως την παρουσίαση ‘ιστορικά ρεβιζιονιστικών’ απόψεων και θεωρίας, που απαξιώνουν ή απορρίπτουν εντελώς τα ναζιστικά εγκλήματα και ιδιαίτερα το Ολοκαύτωμα» (Betz, 2005:71).

2. Ο ακροδεξιός εξτρεμισμός στην Ελλάδα

2.1. Η περίπτωση της Χρυσής Αυγής

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, ο αντικομμουνισμός, ο συντηρητισμός και η προσήλωση στη μοναρχία αποτελούν δομικά συστατικά της ελληνικής άκρας δεξιάς. Η δημοκρατική μετάβαση το 1974 συνοδεύτηκε από την ίδρυση μίας σειράς κομμάτων και οργανώσεων, τα οποία είχαν ως στόχο την κεφαλαιοποίηση των ακροδεξιών κοινωνικών αντανakλαστικών, με τη συντριπτική πλειοψηφία τους να παραμένει στο περιθώριο της κομματικής αρένας αποτυγχάνοντας να κινητοποιήσει σημαντική μερίδα του εκλογικού σώματος. Όπως επισημαίνεται στη βιβλιογραφία, η στρατηγική επιλογή πρόσδεσης της Νέας Δημοκρατίας- του βασικότερου εκφραστή της μεταπολιτευτικής δεξιάς- σε ένα μοντέλο ριζοσπαστικού φιλελευθερισμού συνέβαλε στη δημιουργία ενός κενού όσον αφορά την πολιτική ταύτιση και αντιπροσώπευση τμημάτων του δεξιού φάσματος της εκλογικής βάσης (Βούλγαρης, 2002). Παρά τις ομολογουμένως αποτυχημένες απόπειρες των περισσότερων ακροδεξιών κομμάτων να καταστούν εκλογικά ορατά, είναι γεγονός ότι οι ιδεολογικοπολιτικές συγκρούσεις και η κινητικότητα στο εσωτερικό της δεξιάς πολιτικής οικογένειας προλείανε το έδαφος για την ανάδειξη της εξτρεμιστικής Χρυσής Αυγής (Βούλγαρης, 2013). Επιπλέον, το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης καθώς και η δραστική αύξηση των μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών έχουν μεταβάλλει δραστικά τις επικρατούσες κοινωνικές συνθήκες. Όπως έχει ήδη αναφερθεί σε προηγούμενο υποκεφάλαιο, οι δραστικές μεταβολές όσον αφορά τις κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες δύναται να ενισχύσουν εκλογικά τα κόμματα της λαϊκιστικής- ριζοσπαστικής και άκρας δεξιάς.

Παρ' όλα αυτά η οικονομική κρίση καθαυτή δεν επαρκεί για την κατανόηση της εκλογικής επιτυχίας της Χρυσής Αυγής. Πιο αναλυτικά, η οικονομική αποσταθεροποίηση και κρίση αποτελούν ένα φαινόμενο, το οποίο την τελευταία δεκαετία έχει πλήξει μία σειρά χωρών του ευρωπαϊκού νότου, χωρίς ωστόσο, να έχει επιφέρει κοινά αποτελέσματα αναφορικά με την εκλογική ισχυροποίηση των ακροδεξιών κομμάτων των εν λόγω χωρών. Στο πλαίσιο αυτό, οι Χαλικοπούλου και Βασιλοπούλου ανέπτυξαν μία συγκριτική προσέγγιση μεταξύ Ελλάδας, Ισπανίας και Πορτογαλίας όσον αφορά την εξέλιξη της άκρας δεξιάς σε περίοδο κοινωνικοοικονομικής κρίσης διαπιστώνοντας, ότι η ειδοποιός διαφορά στην ελληνική περίπτωση είναι η ταυτόχρονη εμφάνιση ενός αξιοσημείωτου ελλείματος

εμπιστοσύνης στα πολιτικά κόμματα, το κοινοβούλιο, τους πολιτικούς, καθώς και η συλλογική δυσaréσκεια σχετικά με την ποιότητα της δημοκρατίας στη χώρα (Halikiopoulou & Vasilopoulou, 2016).

Από την πλευρά της η Γεωργιάδου επισημαίνει παράγοντες όπως την απώλεια της πολιτικής εμπιστοσύνης σε συνδυασμό με τη διάψευση των υφιστάμενων κοινωνικών συσχετισμών και προσδοκιών που επήλθε εξαιτίας της οικονομικής κρίσης ως μείζονες αιτίες της εκλογικής ενδυνάμωσης της ΧΑ (Georgiadou & Rori, 2014 και Γεωργιάδου, 2015). Ουσιαστικά, η κοινωνική δυσaréσκεια που προκύπτει από τα αδιέξοδα της καθημερινής ζωής συμβάλλει στην απαξίωση του πολιτικού συστήματος. Το παραπάνω γεγονός δημιουργεί πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη και την ισχυροποίηση μίας πολιτικής κουλτούρας η οποία ουσιαστικά αμφισβητεί τη δημοκρατία (Γεωργιάδου, 2015).

Οι προαναφερθέντες παράγοντες συνέβαλαν στη σταδιακή απόκτηση εκλογικής δυναμικής και εν συνεχεία στην είσοδο της ΧΑ στο ελληνικό κοινοβούλιο. Πρόκειται για ένα κόμμα το οποίο δεν διστάζει να παραδεχθεί ανοιχτά την πολιτική σύγκλιση του με τα ιδεώδη του εθνικοσοσιαλισμού, ενώ παράλληλα, έχει υιοθετήσει μία σειρά συμβόλων τα οποία παραπέμπουν σε φασιστικά και ναζιστικά καθεστώτα (Georgiadou, 2013 και Ellinas, 2013). Πρόκειται για μία οργάνωση, η οποία «ανέπτυξε μία φανερά νεοναζιστική υποκουλτούρα παραστρατιωτικής κατήχησης, βίαιων τακτικών, καλοκαιρινών κατασκηνώσεων, συναυλιών skinhead και ροκ και ρατσιστικών επιθέσεων» (Liaras, 2014).

Εστιάζοντας στην πολιτική ιστορία της ΧΑ προκύπτει ότι αυτή συστάθηκε τη δεκαετία του 1980 υπό τη μορφή πολιτικού περιοδικού. Η συνεχής και συστηματική προπαγάνδα σε συνδυασμό με τη μετέπειτα οικοδόμηση ενός σκληρού, ιεραρχικού οργανωτικού μοντέλου συνέβαλαν στη διατήρηση και την ενίσχυση της οργάνωσης. Αποτέλεσε ένα σχηματισμό της άκρας δεξιάς ο οποίος για περισσότερο από δύο δεκαετίες παρέμεινε στο πολιτικό περιθώριο (Georgiadou, 2013 και Ellinas, 2013) χωρίς αυτό, βέβαια, να συνεπάγεται την παύση της δράσης του. Ταυτόχρονα, η δράση της οργάνωσης ήταν εμπνευσμένη από τη φασιστική και ναζιστική ιδεολογία (Vasilopoulou & Halikiopoulou, 2016), ενώ το ίδιο το κόμμα «είναι σκόπιμο να γίνεται αντιληπτό ως ένα νεοναζιστικό μόρφωμα, αφού η ιδεολογία και οι οργανωτικές δομές πληρούν τα συγκεκριμένα κριτήρια» (Vasilopoulou & Halikiopoulou, 2016). Σύμφωνα

με τη βιβλιογραφία, «κατά τη διάρκεια της παραγμένης πρώιμης ιστορίας του, το κόμμα ήταν γνωστό περισσότερο για τη συμμετοχή του σε βίαια επεισόδια παρά για την εκλογική του δραστηριότητα» (Ellinas, 2014:2).

Πιο αναλυτικά, η Χρυσή Αυγή «είναι μια αυστηρά δομημένη, ιεραρχική, εσωστρεφή οργάνωση η οποία διαθέτει ισχυρή ηγεσία» (Dinas, Georgiadou, Konstantinidis, Rori, 2016:81). Η αυξανόμενη εκλογική επιτυχία της μπορεί να επεξηγηθεί εύστοχα με βάση τη θεωρία της ζήτησης και της προσφοράς. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η πλευρά της ζήτησης σχετίζεται τόσο με τις επικρατούσες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες όσο και με την αμφισβήτηση των παραδοσιακών κομμάτων. Η οικονομική και προσφυγική κρίση που σημειώνεται στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, έχει επηρεάσει δραστικά τη ζήτηση- στήριξη στα ακροδεξιά κόμματα (demand side). Η εφαρμογή πολιτικών λιτότητας έχει μεταβάλει θεμελιωδώς τους όρους ζωής των Ελλήνων, αυξάνοντας σημαντικά το ποσοστό των ανέργων και θέτοντας υπό αμφισβήτηση κοινωνικά κεκτημένα και εργασιακά δικαιώματα (Ellinas, 2013). Έτσι, μερίδα της ελληνικής κοινωνίας έχει στραφεί εναντίον της κυβέρνησης, αλλά και συνολικά κατά των παραδοσιακών κομμάτων τα οποία αντιλαμβάνεται ως συνυπεύθυνα. Ως εκ τούτου, παρατηρείται αποδυνάμωση των παλαιών, εδραιωμένων πολιτικών δυνάμεων (Ellinas, 2013). Η επικρατούσα κοινωνικοοικονομική πραγματικότητα σε συνδυασμό με τις αρνητικές επιδράσεις του μεταναστευτικού φαινομένου σε τμήματα της ελληνικής κοινωνίας συνηγορούν στην ενίσχυση της άκρας δεξιάς. Σύμφωνα με όλα τα παραπάνω, η ψήφος στη Χρυσή Αυγή είναι σκόπιμο να μελετάται και να αναλύεται ως μία μορφή διαμαρτυρίας και εναντίωσης απέναντι στο υφιστάμενο πολιτικό προσωπικό. Επιπλέον, η αλλαγή των συσχετισμών ως απόρροια του εκσυγχρονισμού έχει θέσει τμήματα της ελληνικής κοινωνίας στο περιθώριο καθιστώντας τα, έτσι, περισσότερο πρόθυμα να γίνουν δέκτες της ακροδεξιάς ρητορικής. Με άλλα λόγια, «η κρίση αποκάλυψε πόσο βαθιά είχε ριζώσει ο ελληνικός δεξιός εξτρεμισμός το προηγούμενο διάστημα» (Georgiadou, 2013:76).

Εν συνεχεία, η Χρυσή Αυγή αναπτύσσει μία πολιτική ρητορική, η οποία την έχει καταστήσει εκλογική ελκυστική. Καταρχήν, εκμεταλλευόμενη στο έπακρο την οικονομική κρίση και την επακόλουθη κατάρρευση των παραδοσιακών κομμάτων προώθησε την πολιτική της ως τη μοναδική εναλλακτική λύση για την ανοικοδόμηση της εθνικής οικονομίας. Παράλληλα, εστιάζοντας στο ζήτημα της μετανάστευσης και στη σύνδεση του με την εγκληματικότητα και την έλλειψη δημόσιας ασφάλειας και

προστασίας το κόμμα ανέπτυξε ένα σύνολο θέσεων, ώστε να κινητοποιήσει εκείνους που αντιμετωπίζουν τους ξένους με προκάλυψη, φόβο ή δυσφορία. Επιπροσθέτως, τα ΜΜΕ έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην εκλογική ενδυνάμωση της Χρυσής Αυγής, ενώ ιδιαίτερος σημαντική υπήρξε και η λειτουργία της πολιτικής προπαγάνδας, η οποία σε ορισμένες περιπτώσεις αντικατέστησε και την ίδια την ιδεολογία του κόμματος. Τέλος, η παράμετρος της χαρισματικής ηγεσίας αποτέλεσε μία από τις κρισιμότερες αιτίες της εκλογικής επιτυχίας της οργάνωσης. Όσον αφορά τον τελευταίο παράγοντα, πρέπει να σημειωθεί, ότι η Χρυσή Αυγή είναι μία στρατιωτική, ιεραρχική και απολυταρχική οργάνωση. Η διάκριση μεταξύ εσωτερικής και εξωτερικής ηγεσίας συνδέεται με την ύπαρξη ενός αυταρχικού, αυστηρού ηγέτη, ο οποίος απαιτεί υπακοή και αφοσίωση από τα μέλη του κόμματος και, ταυτόχρονα, διαθέτει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που τον καθιστούν προσφιλή στο εκλογικό κοινό. Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι «από την ίδρυσή της η Χρυσή Αυγή είχε τον ίδιο κομματικό ηγέτη, ο οποίος ποτέ δεν αμφισβητήθηκε σοβαρά από εσωτερικούς αντιπάλους» (Dinas et al., 2016:81).

Επιπροσθέτως, η έρευνα της Roushas για λογαριασμό του IMI αναδεικνύει μία σειρά αιτιών με βάση τη θεωρία της ζήτησης και της προσφοράς. Και εδώ το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης και η επακόλουθη δραστική αύξηση της ανεργίας αναγιγνώσκονται ως βασικές παράμετροι της εκλογικής ενδυνάμωσης της Χρυσής Αυγής. Το παραπάνω στοιχείο σε συνδυασμό με την αύξηση των προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών που εισέρχονται στην Ελλάδα, καθώς και την σπασμωδική διαχείριση του μεταναστευτικού συνέβαλαν στη δυναμική εμφάνιση της ΧΑ στην πολιτική σκηνή. Με άλλα λόγια, η ΧΑ επιχείρησε να κεφαλαιοποιήσει την απόγνωση και τη δυσαρέσκεια εστιάζοντας στους ξένους τόσο ως απειλή για την εθνική ομοιογένεια όσο και ως αιτία μείωσης των θέσεων εργασίας (Roushas, 2014). Τα παραπάνω σε συνδυασμό με την αντίληψη που υφίσταται αναφορικά με το ζήτημα της υπηκοότητας, όπως και τις στάσεις απέναντι στα πολιτικά κόμματα και την πολιτική τους ατζέντα δύναται να προσφέρουν χρήσιμα στοιχεία για την ερμηνεία της εκλογικής επιτυχίας της ΧΑ.

Η θεωρία της πολιτικής ζήτησης και προσφοράς έχει συμβάλει στην εξήγηση αναφορικά με την εκλογική ανέλιξη της Χρυσής Αυγής. Ωστόσο, δεν επαρκεί για την πλήρη επεξήγηση της εκλογικής επιτυχίας του κόμματος. Η περίπτωση της Χρυσής Αυγής περιλαμβάνει επιπλέον παραμέτρους, οι οποίες έχουν επιδράσει στη θεαματική αύξηση της δυναμικής της. Σύμφωνα με τη θεωρία, «τουλάχιστον η γέννησή της ως

σημαντικό πολιτικό κόμμα αποτελεί μια ιστορία τιμωρίας και σύνδεσης με τις τοπικές κοινότητες» (Dinas et al., 2016:81). Χρησιμοποιώντας μία στρατηγική πρόσδεσης στις τοπικές κοινωνίες η ΧΑ κατόρθωσε να αυξήσει τη δυναμική της και να κερδίσει την απαιτούμενη μαζικότητα, ώστε να εισέλθει στο κοινοβούλιο και να αποκτήσει κατ' αυτόν τον τρόπο τη δυνατότητα ενεργούς συμμετοχής στην κεντρική πολιτική σκηνή (Rose, 2014). Σε αυτό το πλαίσιο το κόμμα πραγματοποιεί τακτικά προπαγανδιστικές δράσεις, οργανώνει διαδηλώσεις και συμμετέχει ή πρωτοστατεί σε κοινωνικές κινητοποιήσεις. Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά το ζήτημα της μετανάστευσης, η Χρυσή Αυγή έχει πραγματοποιήσει εκστρατείες, συνελεύσεις, διαδηλώσεις, καθώς και δεκάδες επιθέσεις εναντίον μεταναστών, προσφύγων και αιτούντων άσυλο.

Παρ' όλα αυτά, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να γίνει αντιληπτή ως ένα μονοθεματικό, αντιμεταναστευτικό κόμμα. Αντιθέτως, «υποστηρίζοντας το μοντέλο ενός εθνοπολιτισμικά ομοιογενούς κράτους, το κόμμα ορίζει την εθνικότητα με γνώμονα τη 'φυλή, το αίμα και την καταγωγή'» (Dinas et al., 2016:88). Ουσιαστικά, παρ' ότι μοιράζεται κοινά χαρακτηριστικά με κόμματα της λαϊκιστικής άκρας δεξιάς, όπως για παράδειγμα τη νατιβιστική προσέγγιση, η γενικότερη ιδεολογία της, καθώς και οι πρακτικές που χρησιμοποιεί την κατατάσσουν στην οικογένεια της εξτρεμιστικής άκρας δεξιάς. Αναλυτικότερα, η βία για τη Χρυσή Αυγή αποτελεί μέσο και σκοπό με στόχο την υλοποίηση μίας στρατηγικής επιβολής, η οποία εκκινεί από τη συνεπή και πλήρη αποδοχή του βιολογικού ρατσισμού (Ellinas, 2013). Ως εκ τούτου, η Χρυσή Αυγή προβαίνει σε πράξεις βίας, καταδεικνύοντας με αυτόν τον τρόπο την ανωτερότητά της έναντι των υπόλοιπων εθνικών ομάδων. Εν κατακλείδι, η ταυτοποίηση των χαρακτηριστικών που σχετίζονται με την ένταξη της Χρυσής Αυγής στην κομματική οικογένεια της άκρας δεξιάς έχει προκαλέσει το επιστημονικό ενδιαφέρον μίας σειράς μελετητών. Συγκεκριμένα, ο Έλληνας υποστηρίζει ότι,

«ενώ η Χρυσή Αυγή μοιράζεται ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά με τα ριζοσπαστικά κόμματα της δεξιάς, όπως το Εθνικό Μέτωπο της Γαλλίας, το Αυστριακό Κόμμα Ελευθερίας και το βελγικό Vlaams Belang, ορισμένα της χαρακτηριστικά την καθιστούν περισσότερο συγκρίσιμη με εξτρεμιστικά κόμματα όπως το Γερμανικό Εθνικό Δημοκρατικό Κόμμα (NPD) ή το Βρετανικό Εθνικό Κόμμα» (Ellinas, 2014:3).

2.1.1. Χρυσή Αυγή και ακτιβισμός

Όπως έχει ήδη προκύψει από τη θεωρία, οι ακτιβιστές φέρουν ορισμένα χαρακτηριστικά, τα οποία τους διαφοροποιούν από τους ψηφοφόρους ή τους υποστηρικτές των κομμάτων της άκρας δεξιάς. Ο ακτιβισμός απαιτεί βαθύτερη δέσμευση, πίστη και αφοσίωση. Επιπροσθέτως, η συμμετοχή σε μια ομάδα ακτιβιστών συνδέεται με τη χρήση της βίας, ενώ προϋποθέτει την έλλειψη ηθικών φραγμών, καθώς και την τυφλή υπακοή στον αρχηγό. Οι λόγοι συμμετοχής σε ακτιβιστικές ομάδες αναλύθηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο. Επιπλέον, έχει σημειωθεί, ότι οι εκφάνσεις του ακροδεξιού ακτιβισμού διαφοροποιούνται ανάλογα με την υπό εξέταση χώρα. Η ελληνική περίπτωση εστιάζει στη βίαιη, ακτιβιστική δράση της Χρυσής Αυγής. Η δίωξη της κεντρικής ηγεσίας του κόμματος από τις ελληνικές δικαστικές αρχές το 2013, αποκάλυψε την παράνομη και βίαιη δράση της οργάνωσης. Η δολοφονία του Παύλου Φύσσα, ενός Έλληνα, αντιφασίστα τραγουδιστή, τον Σεπτέμβριο του 2013, λειτούργησε ως πυροκροτητής όσον αφορά την αποκάλυψη της πολιτικής στήριξης, του σχεδιασμού ακόμη και της υλοποίησης φασιστικών επιθέσεων, πολλές εκ των οποίων αφορούσαν δολοφονικές ενέργειες ή απόπειρες δολοφονιών. Στόχοι των φασιστικών επιθέσεων είναι κυρίως οι μετανάστες και οι πρόσφυγες, οι αντιφασιστές και τα μέλη της LGBTQI κοινότητας. Επιπροσθέτως, τα μέλη της Χρυσής Αυγής φαίνεται να συμμετέχουν σε ακτιβιστικές ενέργειες και στρατιωτικές επιχειρήσεις εκτός συνόρων. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχουν στοιχεία τα οποία αποδεικνύουν την εμπλοκή της ΧΑ στη σφαγή της Σρεμπρένιτσα (Rose, 2014). Συμπερασματικά, ο ακροδεξιός ακτιβισμός στην Ελλάδα είναι σκόπιμο να αναλύεται και να μελετάται ως μια εξαιρετικά βίαιη πτυχή του εν λόγω φαινομένου.

Εν συνεχεία, υπάρχουν συγκεκριμένοι λόγοι, που επεξηγούν την εμφάνιση της συγκεκριμένης μορφής δράσης. Αναλυτικά, «ο κοινωνικός ακτιβισμός της Χρυσής Αυγής αποτέλεσε μια απόπειρα νομιμοποίησης του κόμματος και απαλοιφής του νεοναζιστικού του στίγματος μέσω της ενσωμάτωσης των ακτιβιστών της Χρυσής Αυγής στις τοπικές κοινωνίες» (Ellinas, 2014:14). Ακόμη, πολλοί επιστήμονες έχουν παρατηρήσει, ότι ο βίαιος ακτιβισμός συνέβαλε στην ανάπτυξη και ενίσχυση του κόμματος. Σύμφωνα με σχετικές μελέτες,

«η βία είναι ένα μέσο που επιτελεί διπλή χρήση όσον αφορά τη στρατηγική της οργάνωσης: χρησιμοποιείται τόσο ως μέσο αντιπαράθεσης με όσους γίνονται

αντιληπτοί ως εχθροί όσο και ως σύμβολο εξουσίας με στόχο την προσέλκυση μελών και ψηφοφόρων» (Dinas et. al., 2016:86).

Ως εκ τούτου, ο ακροδεξιός ακτιβισμός στην Ελλάδα στρέφεται κατά κύριο λόγο εναντίον των μεταναστών, ενώ είναι εξαιρετικά βίαιος. Επίσης, επικεντρώνεται στο τοπικό επίπεδο. Αυτό συμβαίνει, επειδή οι δράσεις και οι επιθέσεις συνήθως πραγματοποιούνται από ακτιβιστές, οι οποίοι ανήκουν στις τοπικές οργανώσεις των περιοχών, όπου εμφανίζονται τα ρατσιστικά περιστατικά. Επιπλέον, ο ακροδεξιός ακτιβισμός χαρακτηρίζεται από στρατιωτικό σχεδιασμό, ισχυρή οργανωτική δομή και ποικιλία μέσων και τύπων επιθέσεων. Συγκεκριμένα, η Χρυσή Αυγή μέσω της συστηματικής διεξαγωγής δραστηριοτήτων πολιτικής και ιδεολογικής γαλούχησης φαίνεται να αφιερώνει σημαντικούς οργανωτικούς πόρους, ώστε να εκπαιδεύσει τα μέλη των τοπικών οργανώσεων και ιδιαίτερα εκείνους που συμμετέχουν ενεργά στους κομματικούς πυρήνες (Ellinas & Lamprianou, 2016). Ουσιαστικά, το κόμμα έχει υιοθετήσει τα επιτυχημένα πολιτικά και στρατηγικά μοτίβα της πλειοψηφίας των ευρωπαϊκών ακροδεξιών κομμάτων (Ellinas & Lamprianou, 2016).

2.1.2. Η ιδεολογία της Χρυσής Αυγής

Έχει ήδη καταστεί σαφές από τη θεωρία, ότι η Χρυσή Αυγή εντάσσεται στην κομματική οικογένεια της εξτρεμιστικής άκρας δεξιάς. Ταυτόχρονα, ο ναζισμός αποτελεί χαρακτηριστικό το οποίο διαπερνά συνολικά την ιδεολογία του κόμματος. Σε αντίθεση με άλλα ευρωπαϊκά ακροδεξιά κόμματα, η ΧΑ αποδέχεται την ιδεολογική της συνάφεια με το ναζιστικό και φασιστικό καθεστώς (Ellinas, 2013). Αναλυτικότερα, ο Ψαρράς έχει δώσει έμφαση στη στενή σχέση μεταξύ Χρυσής Αυγής και εθνικοσοσιαλισμού. Σύμφωνα με την έρευνά του, η ναζιστική ιδεολογία της οργάνωσης ξεδιπλώνεται μέσα από το περιοδικό της. Συγκεκριμένα, έχει εντοπιστεί «ένας σημαντικός αριθμός άρθρων τα οποία επαινούν τον Αδόλφο Χίτλερ και την εθνικοσοσιαλιστική ιδεολογία» (Psarras, 2014:16). Η ισχυροποίηση της Χρυσής Αυγής, καθώς και η είσοδός της στο ελληνικό κοινοβούλιο το 2012, έφεραν στο φως την προϋπάρχουσα ιδεολογία του κόμματος. Φυσικά, η ηγεσία του κόμματος αποπειράται να αποποιηθεί το ναζιστικό της παρελθόν, υποστηρίζοντας, ότι η Χρυσή Αυγή είναι απλά ένα εθνικιστικό κόμμα. Ωστόσο, η διατήρηση και η διαφύλαξη του νεοναζιστικού προσανατολισμού υπήρξε πάντα κύριο μέλημα της οργάνωσης γεγονός, το οποίο την απέτρεπε σε πολλές περιπτώσεις να οικοδομήσει συμμαχίες, οι οποίες ήταν πιθανό να βλάψουν το ιδεολογικό της πλαίσιο (Psarras, 2014). Το παραπάνω

εξακριβώνεται εύκολα μέσω άρθρων και κειμένων από το περιοδικό του κόμματος. Πιο συγκεκριμένα, σε μία έκδοση του 2006 αναφέρεται ότι:

«...το γεγονός ότι τώρα χρησιμοποιούμε τους όρους ‘εθνικισμός’, ‘λαϊκός εθνικισμός’, και ‘κοινωνικός εθνικισμός’ δε σημαίνει ότι έχουμε αλλάξει τις ιδέες μας. Σημαίνει, απλώς, ότι θεωρούμε περισσότερο αποδεκτό να χρησιμοποιούμε αυτούς τους όρους διότι είναι γεγονός ότι ο όρος ‘εθνικοσοσιαλισμός’ προκαλεί παρανοήσεις λόγω του ωκεανού προπαγάνδας των τελευταίων 60 ετών» (Rose, 2014:90-91).

Είναι σαφές, ότι η ΧΑ αποπειράται να μετουσιώσει την εθνικοσοσιαλιστική ιδεολογία σε πολιτική δράση κερδίζοντας, έτσι, πολιτική και εκλογική υποστήριξη. Για να καταστεί αυτό εφικτό, το κόμμα υλοποιεί μία στρατηγική βίας, παραβιάζοντας συστηματικά το νόμο (Psarras, 2014).

Επιπροσθέτως, η Γεωργιάδου δίνει έμφαση στη διεξαγωγή μίας εσωτερικής, ιδεολογικής διαμάχης μεταξύ δύο υφιστάμενων τάσεων,

«του ρεύματος που ταύτιζε τη Χρυσή Αυγή με ένα ‘ιδεολογικό όχημα’ για την ανάδειξη και τη δικαίωση των αρχών του εθνικοσοσιαλισμού και εκείνου που επιδίωκε την πολιτική κινητοποίηση μέσω της μετεξέλιξής της σε ένα ‘εθνικοσοσιαλιστικό τάγμα’» (Γεωργιάδου, 2014:91).

Επιπλέον, ο αντισημιτισμός αποτελεί ένα ακόμη δομικό χαρακτηριστικό της ιδεολογίας της οργάνωσης και της κομματικής προπαγάνδας (Psarras, 2014 και Γεωργιάδου, 2014). Το προαναφερθέν στοιχείο επεξηγείται από τη συμμετοχή εξεχόντων μελών της παραδοσιακής ακροδεξιότητας στην οργάνωση. Σύμφωνα με τη θεωρία,

«η Χρυσή Αυγή εμφανίστηκε μεν ως μια νεοϊδρυθείσα οργάνωση, αλλά οι ιθύνοντές της ήσαν ήδη γνωστοί ακτιβιστές της προϋπάρχουσας ακροδεξιότητας σκηνής. Ο επικεφαλής της και ένας στενός κύκλος ατόμων που δραστηριοποιήθηκαν στη Χρυσή Αυγή είχαν πιο πριν θητεύσει στο Κ4Α, ενώ ορισμένοι από αυτούς είχαν περάσει από την ΕΠΕΝ και από άλλους μικρότερους σχηματισμούς του ακροδεξιού χώρου» (Γεωργιάδου, 2014:92).

Ακόμη, η χρήση του μαιάνδρου, της σβάστικας και του κελτικού σταυρού επιβεβαιώνει τον ιδεολογικό δεσμό της Χρυσής Αυγής με τον φασισμό και τον ναζισμό (Ellinas,

2013). Το μανιφέστο του κόμματος, το οποίο δημοσιεύτηκε το 2012, προσφέρει επίσης σημαντικές πληροφορίες. Εκεί δηλώνεται:

«Είμαστε Έλληνες εθνικιστές που είμαστε υπερήφανοι για την καταγωγή μας! Στον πυρήνα της ‘πεποίθησής’ μας είναι το εθνικό- λαϊκό έθνος, ο αιώνιος ελληνισμός και όχι το κράτος» (Psarras, 2014: 21).

Το παραπάνω απόσπασμα αποτυπώνει εύστοχα το ναζιστικό πολιτικό προσανατολισμό της οργάνωσης. Επιπλέον, η εμμονή της Χρυσής Αυγής σε θέματα όπως η ‘λευκή φυλή’ και η ‘φυσική επιλογή’ συνδέεται, επίσης, με την ιδεολογία του ναζιστικού καθεστώτος. Η Χρυσή Αυγή, μάλιστα, προωθεί ανοιχτά τις θέσεις της περί θανάτου ή στείρωσης όσων θεωρούνται επικίνδυνοι για τη διατήρηση της λευκής φυλής (Psarras, 2014). Ακόμη, μέσω του περιοδικού το οποίο εξέδιδε ο αρχηγός της Χρυσής Αυγής αποτυπώνονται βασικές θέσεις αναφορικά με το ιδεολογικό πλαίσιο της οργάνωσης. Πιο αναλυτικά, αναφέρεται:

«Είμαστε Ναζιστές[...], γιατί μέσα στο θαύμα της Γερμανικής Επανάστασης του 1933 είδαμε την Δύναμι που θα λυτρώσει την ανθρωπότητα από την εβραϊκή σαπίλα..., είμαστε εξτρεμιστές γιατί η Ιστορία γράφεται από παράτολμους δημιουργούς με μεταφυσικές παρορμήσεις και όχι από φιλήσυχα ανθρωπάκια υπηρέτες της Εβραϊκής σαπίλας»¹¹

Η ιδεολογία της Χρυσής Αυγής μετουσιώνεται σε πολιτική στρατηγική μέσω της ενίσχυσης των περιστατικών βίας και της πρόκλησης συγκρούσεων σε όλο το φάσμα της ελληνικής επικράτειας. Το παραπάνω έχει ως αποτέλεσμα την πρόκληση μίας συνθήκης γενικευμένης ανομίας, ενώ ταυτόχρονα δύναται να ευνοήσει στη δυναμική επανεμφάνιση του βαθέως κράτους (Psarras, 2014). Ως εκ τούτου, η Χρυσή Αυγή έχει εισάγει και υλοποιεί ένα οργανωτικό μοντέλο, το οποίο χαρακτηρίζεται από στρατιωτική ιεραρχία και βασίζεται κυρίως στη βία, ώστε να καταφέρει να επικρατήσει τόσο πολιτικά όσο και στρατιωτικά. Πιο αναλυτικά, η οργανωτική δομή του κόμματος παραπέμπει «στον τύπο της οργάνωσης με στοιχεία πολιτοφυλακής [militia]... τέτοιου είδους οργανώσεις στηρίζουν την εδραίωση τους στα βίαια κινηματικά χαρακτηριστικά τους» (Καφέ κ.ά., 2018:51). Η προαναφερθείσα οργανωτική δομή έχει βαθιές ρίζες σε

¹¹ Χρυσή Αυγή. (5/1981). Εμείς. *Χρυσή Αυγή*, Τχ. 5

προηγούμενες ακροδεξιές ομάδες και σχηματισμούς τόσο κατά τη διάρκεια όσο και μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

2.1.3. Το οργανωτικό μοτίβο της Χρυσής Αυγής

Η θεωρία της πολιτικής προσφοράς και ζήτησης έχει καταδείξει την κομβική σημασία της εσωτερικής πλευράς της προσφοράς, η οποία ισοδυναμεί με το οργανωτικό μοτίβο που εφαρμόζεται από τα κόμματα της άκρας δεξιάς. Η περίπτωση της Χρυσής Αυγής αφορά ένα κόμμα το οποίο είναι αυστηρά και ιεραρχικά δομημένο προσομοιάζοντας σε στρατιωτική οργάνωση. Ήδη αναλύθηκε η σημασία της χαρισματικής ηγεσίας τόσο αναφορικά με την εξωτερική όσο και με την εσωτερική λειτουργία της οργάνωσης. Ο αρχηγός της Χρυσής Αυγής, ορίζει τις πολιτικές κατευθύνσεις και τη δράση της οργάνωσης, ενώ το κόμμα διαθέτει αυστηρή εσωτερική ιεραρχία και απαιτεί πλήρη υποταγή και πειθαρχία από τα μέλη του (Mudde, 2011). Από την πλευρά τους τα μέλη υπακούουν στον αρχηγό τους, ενώ δεν παρατηρούνται σοβαρά φαινόμενα αμφισβήτησης της ηγεσίας. Το κόμμα είναι οργανωμένο γύρω από τον αρχηγό και διαθέτει κινηματικά χαρακτηριστικά, στοιχεία που εμφανίζονται συστηματικά στη κατηγορία των κομμάτων της άκρας δεξιάς (Mudde, 2011).

Όπως αναφέρεται στο από τον Αύγουστο του 2012 ισχύον Καταστατικό της οργάνωσης, «οι αποφάσεις των ανώτερων στην κομματική ιεραρχία οργάνων κατισχύουν των αποφάσεων των κατωτέρων οργάνων» (Καταστατικό Χρυσής Αυγής, 2012: Άρθρο 3), ενώ στη διαδικασία εγγραφής

«συμπεριλαμβάνεται η αποδοχή ή η απόρριψη της αίτησης εγγραφής του υποψήφιου μέλους που γίνεται από πενταμελή Επιτροπή, η οποία ονομάζεται «Επιτροπή αξιολόγησης υποψήφιων νέων μελών» και συγκροτείται από πέντε μέλη της Κεντρικής Επιτροπής του κόμματος, τα οποία επιλέγονται, με τριετή θητεία που μπορεί να ανανεώνεται, από το Γενικό Γραμματέα αυτού, μεταξύ εκείνων που έχουν τουλάχιστον πενταετή θητεία ως μέλη του κόμματος. Η Επιτροπή αξιολόγησης υποψήφιων νέων μελών συνεδριάζει τουλάχιστον μια φορά το μήνα, στις συνεδριάσεις προεδρεύει το αρχαιότερο μέλος αυτής και αποφασίζει κατά πλειοψηφία» (Καταστατικό Χρυσής Αυγής, 2012: Άρθρο 5).

Τέλος, τα μέλη του κόμματος έχουν υποχρεώσεις, η μη τήρηση των οποίων συνεπάγεται άμεση διαγραφή. Πιο αναλυτικά,

«κάθε μέλος υποχρεούται να αγωνίζεται για τη διάδοση στην κοινωνία των ιδεολογικών και πολιτικών θέσεων και αρχών του κόμματος, να συμμετέχει ενεργά στα όργανα του κόμματος, στα οποία έχει εκλεγεί ή τοποθετηθεί, να σέβεται και να εφαρμόζει το Καταστατικό και τους Κανονισμούς, να συμμετέχει στις εν γένει κομματικές δράσεις και εκδηλώσεις στις οποίες καλείται, ιδίως κατά τη διάρκεια των προεκλογικών περιόδων» (Καταστατικό Χρυσής Αυγής, 2012: Άρθρο 7).

Καταληκτικά, όπως περιγράφεται σε προηγούμενο καταστατικό της οργάνωσης του οποίου την ύπαρξη αρνείται η ηγεσία της ΧΑ, οι αρμοδιότητες που αποδίδονται στα μέλη του κόμματος εξαρτώνται «από το βαθμό αφομοιώσεως της Εθνικοσοσιαλιστικής ιδεολογίας από κάθε μέλος καθώς και με τους αγώνες του για τη διάδοση και επικράτησή της» (Πραγματικό Καταστατικό Χρυσής Αυγής, Άρθρο 11). Παράλληλα, επισημαίνεται ότι η οργάνωση

«δρα αντίθετα με την Αστική-Δημοκρατική ‘Αρχή της Πλειοψηφίας’, που υποκριτικά αναγορεύει την εφήμερη, ιδιοτελή και ανεργμάτιστη θέληση του πλήθους (που ιερόσυλα αποκαλείται ‘λαός’, αφού αντιπαρέρχεται με αδιαφορία το ιστορικό και πολιτιστικό του καθήκον και τη συλλογική ζωή της κοινότητας χάριν του ατομικού συμφέροντος) σε θεμέλιο πολιτειακής νομιμότητας και ύπατο ρυθμιστή της πολιτικής ζωής του έθνους, προς όφελος μιας συγκεκριμένης οικονομικής και κοινωνικής τάξεως» (Πραγματικό Καταστατικό Χρυσής Αυγής, Άρθρο 17).

Εν συνεχεία, το ιδεολογικό-πολιτικό πλαίσιο της οργάνωσης ορίζεται από το ανώτερο όργανο, το οποίο είναι το συμβούλιο του κόμματος (Ellinas, 2013). Το συμβούλιο αποτελείται από 300 εκλεγμένα μέλη και συνεδριάζει κάθε τρία χρόνια. Αυτό που έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι η ξεχωριστή βαρύτητα του γενικού γραμματέα, καθώς και η απόλυτη ελευθερία που του δίνεται να πράττει κατά βούληση στο μεσοδιάστημα. Μάλιστα, η εκλογή νέου γενικού γραμματέα προϋποθέτει την αποδοχή της διαδικασίας από το σύνολο των μελών του συμβουλίου (Ellinas, 2013). Καθίσταται σαφές, ότι η εξουσία που διαθέτει ο γενικός γραμματέας, δηλαδή ο αρχηγός του κόμματος, είναι υπέρμετρη και δε μπορεί να συγκριθεί -πόσο μάλλον να αμφισβητηθεί- από κανένα μέλος ή όργανο της οργάνωσης. Ουσιαστικά, παρατηρείται παντελής απουσία εσωτερικής δημοκρατίας και πλήρης εφαρμογή ενός σκληρά στρατιωτικοποιημένου και ιεραρχικού μοντέλου οργάνωσης.

2.1.3.1. Η κομματική οργάνωση σε τοπικό επίπεδο - τα προπύργια της Χρυσής Αυγής

Είναι γεγονός, ότι τόσο η διασύνδεση της ΧΑ με φορείς και κοινωνικές ομάδες όσο και η αξιοποίηση ιδιαίτερων κοινωνικών συνθηκών σε ορισμένες γεωγραφικές περιοχές και χρονικές συγκυρίες ενίσχυσαν τη θέση της μέσα στις τοπικές κοινωνίες. Στο σημείο αυτό είναι σκόπιμο να αναφερθεί ότι σε συγκεκριμένες περιοχές, όπως για παράδειγμα στις γειτονίες του κέντρου της Αθήνας, η Χρυσή Αυγή είναι παρούσα και διεξάγει συστηματικά πολιτική δράση για σημαντικό χρονικό διάστημα. Γίνεται, λοιπόν, αντιληπτό, ότι η έντονη και συνεχής παρουσία σε περιοχές στις οποίες η ΧΑ κατέχει σημαντική επιρροή λόγω της από κοινού κινητοποίησης και δράσης με κατοίκους και λοιπούς φορείς αποτέλεσε ίσως την πιο επιτυχημένη πολιτική στρατηγική του κόμματος. Αναλυτικότερα, το κόμμα έχει πραγματοποιήσει ή συμμετάσχει συστηματικά σε πολιτικές δράσεις, που συνδέονται στενά με συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές- γειτονίες, κερδίζοντας υποστήριξη, αναγνώριση και εκτίμηση από τους πολίτες των συγκεκριμένων περιοχών. Με αυτόν τον τρόπο το κόμμα κατάφερε να συστήσει ισχυρές και πολυάριθμες τοπικές οργανώσεις, οι οποίες επιχειρούν να διατηρήσουν την επαφή τους με τις τοπικές κοινωνίες, να προωθήσουν την ακροδεξιά ιδεολογία, καθώς και να αυξήσουν τα εκλογικά ποσοστά του κόμματος. Ταυτόχρονα, οι ακτιβιστές της Χρυσής Αυγής προωθούν την ιδεολογία και τις πρακτικές τους συμμετέχοντας σε κοινωνικές αναταραχές είτε ως υποκινητές κατέχοντας ηγετικές θέσεις, είτε εμφανιζόμενοι ως αγανακτισμένοι πολίτες. Συμπερασματικά, η συστηματική, μεθοδική και προσχεδιασμένη προσέγγιση του κόμματος στις τοπικές κοινωνίες, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη δικτύων και ομάδων αλληλεγγύης σε αυτές, όπως και η φύλαξη των γειτονιών αλλά και η παροχή βοήθειας και υποστήριξης προς τους κατοίκους, συνέβαλαν στην ενίσχυση της Χρυσής Αυγής καθώς και στην αποδοχή και νομιμοποίησή της από τμήματα της ελληνικής κοινωνίας (Ellinas & Lamprianou, 2016 και Dinas κ.ά., 2016).

Επιπλέον, η σχετική βιβλιογραφία έχει υποδείξει ότι «σε κάποια περιβάλλοντα οι τοπικές οργανώσεις κατάφεραν να εδραιωθούν και να ευδοκιμήσουν, ενώ σε άλλα μετατράπηκαν σε άδειο κέλυφος ή απλά έκλεισαν» (Ellinas & Lamprianou, 2016:1). Η επιτυχία ή η αποτυχία της εκάστοτε τοπικής οργάνωσης συνδέεται αφενός με παράγοντες ζήτησης και προσφοράς και αφετέρου με την ίδια την οργανωτική μορφή και τη σύνδεση με την τοπική κοινωνία. Πιο αναλυτικά, η Χρυσή Αυγή

εκμεταλλεύτηκε την αίσθηση ανασφάλειας, η οποία εκφράζεται κυρίως από τους κατοίκους του κέντρου της Αθήνας εξαιτίας του αυξημένου ποσοστού εγκληματικότητας. Όπως προαναφέρθηκε, τα ακροδεξιά κόμματα συνδέουν με αιτιακό τρόπο το έγκλημα με τη μετανάστευση. Ταυτόχρονα, το κόμμα ανέπτυξε μία ρητορική, σύμφωνα με την οποία η βασική αιτία της αυξημένης ανεργίας στην Ελλάδα είναι οι αλλοδαποί, ενώ παράλληλα προώθησε την πεποίθηση της, ότι αργά ή γρήγορα οι Έλληνες θα μετατραπούν σε εθνική μειονότητα (Ellinas, 2014).

Ως εκ τούτου, αντιμετωπίζει και προβάλλει τη μεταναστευτική παρουσία ως πηγή κοινωνικής απορρύθμισης και γενικευμένης ανομίας. Κατά συνέπεια, σε περιοχές όπου το ποσοστό της συγκέντρωσης των μεταναστών είναι υψηλό και τα επίπεδα εγκληματικότητας είναι αυξημένα, είναι περισσότερο πιθανό να δημιουργηθούν ισχυρές τοπικές οργανώσεις. Αυτό συμβαίνει επειδή, η εκλογική στήριξη στα κόμματα της άκρας δεξιάς ενισχύεται σε περιπτώσεις όπου οι ψηφοφόροι αντιλαμβάνονται τους μετανάστες ως αιτία άνθισης του φαινομένου της εγκληματικότητας (Dinas κ.ά., 2016 και Mikenberg, 2013). Ακόμη, υφίστανται ορισμένοι περαιτέρω λόγοι που επηρεάζουν την ανάπτυξη των τοπικών οργανώσεων και θα αναλυθούν παρακάτω. Συνοψίζοντας, ο κατακερματισμός της Χρυσής Αυγής στις μικρότερες υφιστάμενες οργανωτικές μονάδες, δηλαδή στις τοπικές της οργανώσεις, είναι σε θέση να προσφέρει χρήσιμες πληροφορίες αναφορικά με τη δομή και τη στρατηγική της οργάνωσης, οι οποίες δε θα ήταν ορατές αν εξετάζονταν μόνο η κεντρική δομή του κόμματος (Ellinas, 2014).

Εν συνεχεία, η κατανόηση της δομής της άκρας δεξιάς απαιτεί τη διερεύνηση μιας σειράς λειτουργιών τοπικού επιπέδου μέσω της μελέτης και της ανάλυσης διαφορετικών περιπτώσεων, περιβαλλόντων αποδοχής ή απόρριψης (Ellinas, 2014). Σύμφωνα με σχετικές έρευνες, η στρατηγική της Χρυσής Αυγής «στοχεύει στη δημιουργία μιας 'τοπικής κουλτούρας', η οποία ενισχύει θέσεις κατά των μεταναστών μέσω επαφών με την τοπική κοινωνία και συνεργασιών με τοπικές πρωτοβουλίες» (Dinas κ.ά., 2016:81). Ουσιαστικά, το κόμμα χρησιμοποιεί τα ρατσιστικά αντανakλαστικά και τις αντιλήψεις κατά των μεταναστών μεταφράζοντας τα σε άμεση στήριξη των τοπικών του οργανώσεων. Η ιεραρχική δομή της Χρυσής Αυγής, σε συνδυασμό με την ισχυρή παρουσία των ακτιβιστών, καθώς και των μελών του κόμματος, παρέχει στο κόμμα την απαιτούμενη εξουσία, ώστε να εφαρμόσει την πολιτική του, ακόμη κι όταν αυτή συνεπάγεται τη χρήση βίας. Επιπλέον, η χαρισματική

ηγεσία αποτελεί ένα κρίσιμο χαρακτηριστικό, που δεν καθορίζει μόνο τις κεντρικές αποφάσεις του κόμματος, αλλά διαπερνά κάθετα τη δομή της οργάνωσης. Σύμφωνα με τον Έλληνα, «το κόμμα εμφανίζει μια εξαιρετικά κεντρική δομή που περιστρέφεται γύρω από τον αρχηγό» (Έλληνας, 2014:6). Η δίωξη της ηγετικής ομάδας της Χρυσής Αυγής με την κατηγορία της ηθικής αυτουργίας σε εγκληματικές ενέργειες μελών του κόμματος (Ellinas & Lamprianou, 2016) καθώς και η οργανωμένη ή αυθόρμητη χρήση βίας από στελέχη και βουλευτές του κόμματος (Ellinas, 2013) επιβεβαιώνουν την ισχυρή επιρροή της εσωτερικής ηγεσίας του κόμματος. Τέλος, ο ακτιβισμός της κομματικής βάσης είναι ένα θεμελιώδες χαρακτηριστικό του κόμματος που συνέβαλε στην ισχυροποίηση του.

Επιπλέον, οι Έλληνας και Λαμπριανού υποστηρίζουν, ότι υπάρχουν δύο διαφορετικοί τύποι τοπικών μορφών οργάνωσης, οι τοπικές οργανώσεις και οι πυρήνες. Σύμφωνα με την έρευνά τους, «η κύρια διαφορά μεταξύ των δύο είναι ότι οι πρώτες διαθέτουν τοπικά γραφεία ενώ οι πυρήνες όχι» (Ellinas και Lamprianou, 2016:3). Έτσι, προκύπτει ότι, η οργανωτική δομή του κόμματος διαφοροποιείται σε δύο τύπους αναφορικά με την κινητοποίηση της βάσης. Επίσης, αναφέρεται ότι «υπό τον τίτλο ‘τοπικές οργανώσεις’, η ιστοσελίδα και η εφημερίδα του κόμματος αναφέρουν μόνο τις τοπικές οργανώσεις και όχι τους πυρήνες» (Ellinas και Lamprianou, 2016:3). Ωστόσο, η δράση των πυρήνων αποτελεί κρίσιμο χαρακτηριστικό της στρατηγικής της Χρυσής Αυγής. Επιπλέον, οι πυρήνες αφορούν μία διαφορετικού τύπου οργάνωση, σαφώς πιο ολιγάριθμη και με λιγότερο δυναμικές κοινωνικές συμμαχίες.

Εν συνεχεία, οι τοπικές, κομματικές οργανώσεις πραγματοποιούν συγκεντρώσεις και πολιτικές εκδηλώσεις ενισχύοντας, έτσι, το κοινωνικό πρόσωπο της Χρυσής Αυγής. Πιο συγκεκριμένα,

«στις συναντήσεις των οργανώσεων, τα μέλη και οι υποστηρικτές της Χρυσής Αυγής διδάσκονται τη σημασία ‘της ιεραρχίας και της πειθαρχίας’, ενώ σε υπαίθριες εκδηλώσεις τα μέλη συχνά φορούν καμουφλάζ και μπότες, μεταφέρουν κοντάρια με σημαίες και πορεύονται με στρατιωτική πειθαρχία» (Ellinas, 2014:6).

Μετά την εκλογική επιτυχία του κόμματος το 2012, η δυναμική της Χρυσής Αυγής έχει αυξηθεί σημαντικά. Κατά συνέπεια, έχει λάβει χώρα μία έντονη αύξηση των μελών του κόμματος και του αριθμού των τοπικών οργανώσεων.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η Χρυσή Αυγή έχει επιλέξει μια συγκεκριμένη περιοχή του Δήμου Αθηναίων «ως προπύργιο, ώστε να αποκτήσει τοπική παρουσία και, μέσω αυτής, να καταστεί περισσότερο ορατή» (Dinas κ.ά., 2016:85). Για το λόγο αυτό το κόμμα συγκέντρωσε τις δυνάμεις του στις γειτονιές του Αγίου Παντελεήμονα, οι οποίες μετατράπηκαν σε «αρχηγεία της οργάνωσης» (Dinas κ.α., 2016:85). Ως εκ τούτου, πραγματοποιήθηκε μια σημαντική αλλαγή όσον αφορά τη στρατηγική του κόμματος. «Αντί να παρίσταται σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια, μετά το 2008-2009, η Χρυσή Αυγή συγκέντρωσε τις δυνάμεις της σε λίγες γειτονιές» (Dinas κ.ά., 2016:85). Με αυτόν τον τρόπο κατάφερε να εδραιώσει ένα ισχυρό προπύργιο στην καρδιά της πόλης, διαχέοντας τις πρακτικές της σε ομάδες κατοίκων και εμπλέκοντας ορισμένους εξ αυτών σε ενέργειες που ως στόχο είχαν την απομάκρυνση των μεταναστών (Ελληνας, 2014:14). Η ΧΑ, ουσιαστικά, κέρδισε την απαραίτητη κοινωνική αποδοχή και νομιμοποίηση μέσω της διεκπεραίωσης δεκάδων δράσεων που ανήκουν στην κατηγορία των ‘κοινωνικών υπηρεσιών’ και περιλαμβάνουν από τη διανομή τροφίμων μέχρι την παροχή βοήθειας σε άτομα μεγαλύτερης ηλικίας ή και την παροχή υπηρεσιών ‘προστασίας’ έναντι μεταναστών.

Παράλληλα, το κόμμα επιχειρεί συστηματικά να εκδιώξει και να προκαλέσει φόβο στους μετανάστες, οι οποίοι κατοικούν στις συγκεκριμένες περιοχές, καθώς και να τους επιτεθεί ή να καταστρέψει τα υπάρχοντά τους. Οι αλλοδαποί του Αγίου Παντελεήμονα βιώνουν μια συνεχή αίσθηση φόβου και απειλής, γνωρίζοντας ότι η Χρυσή Αυγή διαθέτει μια πολυάριθμη και ισχυρή τοπική οργάνωση, καθώς και ότι οι ίδιοι δεν είναι ευπρόσδεκτοι από σημαντική μερίδα της τοπικής κοινωνίας. Σε κάθε περίπτωση, οι δραστηριότητες της Χρυσής Αυγής δεν εξαντλούνται στον εκφοβισμό και τη βία κατά των αλλοδαπών. Ουσιαστικά, η οργάνωση λειτουργεί ως «μια τοπική βιομηχανία προστασίας» (Dinas κ.ά., 2016:86). Είναι εύλογο, ότι οι τοπικές, κομματικές οργανώσεις συμμετέχουν ενεργά στα ζητήματα των γειτονιών τους, προσδίδοντας ρατσιστικό πρόσημο στις συγκεκριμένες κινητοποιήσεις. Σε γενικές γραμμές η Χρυσή Αυγή έχει ακολουθήσει την πεπατημένη αναφορικά με την απόπειρά της να οικοδομήσει κομματικά προπύργια:

«αφενός, καλλιεργώντας την εικόνα ενός λαϊκιστικού κόμματος, που αποζητά ένα κράτος κοινωνικής πρόνοιας, παρείχε αγαθά και υπηρεσίες και, ακολουθώντας τις νεοναζιστικές τακτικές, ασκεί βία για να ‘προστατεύσει’ τους γηγενείς έναντι των ‘αντιπάλων’» (Dinas κ.α., 2016:85).

Εν κατακλείδι, το κόμμα έχει εφαρμόσει μια στρατηγική που συνδυάζει τον ακτιβισμό της βάσης και την άμεση κοινωνική επαφή και επικοινωνία με την τοπική κοινωνία. Ως εκ τούτου, έχει δημιουργήσει το απαιτούμενο περιβάλλον, ώστε να ενισχύσει την πολιτική συμμετοχή των πολιτών και να εξασφαλίσει την απαραίτητη νομιμοποίηση όσον αφορά τις βίαιες τακτικές που χρησιμοποιεί. Συνοψίζοντας, «οι δραστηριότητες της βάσης της Χρυσής Αυγής είναι παρόμοιες με εκείνες μερικών εκ των πιο επιτυχημένων ακροδεξιών κομμάτων στην Ευρώπη» (Ellinas & Lamrianiou, 2016:9). Ουσιαστικά, το κόμμα εφάρμοσε το μοντέλο της άκρας δεξιάς, προσαρμόζοντάς το στην ελληνική πραγματικότητα γεγονός το οποίο είχε ως αποτέλεσμα την εκλογική και πολιτική του εδραίωση. Η δημιουργία ομάδων και δικτύων έχει μεταβάλλει θεμελιωδώς τη δυναμική του κόμματος, καθιστώντας τη Χρυσή Αυγή ένα εκλογικά ισχυρό και επιτυχημένο κόμμα.

2.1.4. Η βία εκ μέρους της Χρυσής Αυγής

Η βία αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της δράσης της Χρυσής Αυγής ενώ είναι χρήσιμο να γίνεται αντιληπτή ως δομική πτυχή της άσκησης πολιτικής από το κόμμα. Επιπλέον, η χρήση της εξυπηρετεί δύο σκοπούς. Πρώτον, ενεργεί ως καταλύτης στην ισχυροποίηση του κόμματος, καθώς και στην επίδειξη της δύναμης που κατέχει. Παράλληλα, αποτελεί μια νέα, πολύ πιο σκληρή μορφή πολιτικής αμφισβήτησης των καθιερωμένων κομμάτων και της ισχύουσας πολιτικής. Όπως έχει ήδη αναφερθεί

«η Χρυσή Αυγή μετατόπισε βαθμιαία το κέντρο βάρους των εξτρεμιστικών της δράσεων από ζητήματα ενδιαφέροντος εξωτερικής πολιτικής σε εσωτερικά θέματα, χωρίς ωστόσο να μεταβάλλει το ύφος του βίαιου και επιθετικού ακτιβισμού στον οποίο επιδιδόταν όπου κάτι τέτοιο ήταν δυνατόν: Η μετανάστευση και η εγκληματικότητα (καθώς και η αλληλεπίδρασή τους) ανήχθησαν στους προσφιλέστερους επιθετικούς της στόχους» (Γεωργιάδου, 2014:).

Σύμφωνα με τον Ψαρρά, παρατηρούνται δύο δομικές χρήσεις της βίας, οι οποίες διαφέρουν όσον αφορά το οργανωτικό υπόβαθρο τους. Από τη μία πλευρά καταγράφονται επιθέσεις οι οποίες πραγματοποιούνται από οργανωμένους πυρήνες της ΧΑ -όπως αυτές που αναφέρθηκαν στο προηγούμενο υποκεφάλαιο- που ως κύριο στόχο έχουν την εκδίωξη όσων απειλούν το ελληνικό έθνος, την ‘απελευθέρωση’ συγκεκριμένων γεωγραφικών περιοχών και την εκ νέου διαχείριση τους από τους γηγενείς. Στον αντίποδα, παρατηρείται η δράση ατόμων τα οποία βρίσκονται υπό την

επιρροή της ΧΑ, όμως πράττουν αυτοβούλως, χωρίς προηγουμένως να έχουν έρθει σε επαφή με μέλη και ακτιβιστές του κόμματος (Psarras, 2014). Όπως αναφέρεται σε έρευνα του Έλληνα, υπάρχουν αδιάσειστα στοιχεία τα οποία συνδέουν τη Χρυσή Αυγή με τα κρούσματα βίας εναντίον μεταναστών, τα οποία, μάλιστα έχουν καταγραφεί ως μία ιδιαίτερη πτυχή της ελληνικής εγκληματικότητας (Ellinas, 2013).

Επομένως, η βία αποτελεί ταυτόχρονα μέσο και στόχο για τη Χρυσή Αυγή. Ουσιαστικά, η βία είναι το βασικό πολιτικό μήνυμα του κόμματος στην κοινωνία (Psarras, 2014). Παράλληλα, λειτουργεί ως κριτήριο αναφορικά με τη συμμετοχή νέων μελών στο κόμμα. Πιο αναλυτικά, οι νεοεισερχόμενοι καλούνται να διαπράξουν πράξεις βίας, ώστε να αποδείξουν την πίστη και την αποφασιστικότητά τους να διαφυλάξουν με κάθε κόστος την ιδεολογία και τη λειτουργία της οργάνωσης (Psarras, 2014). Όπως είναι αναμενόμενο, η ηγεσία του κόμματος δεν αποδέχεται την εμπλοκή και τη συμμετοχή της σε βίαια γεγονότα. Ωστόσο, η ηγεσία προσφέρει ηθική και πολιτική στήριξη, καθώς και κάλυψη στους δράστες. Η δήλωση του Νίκου Μιχαλολιάκου, αρχηγού της Χρυσής Αυγής, είναι αποκαλυπτική, αφού επιλέγεται μία διατύπωση η οποία αφήνει να εννοηθεί ότι ανεπίσημα υφίσταται πολιτική σύμπνοια με πράξεις βίας. Πιο αναλυτικά, ο αρχηγός της ΧΑ δηλώνει:

«Ως νομικό πολιτικό κόμμα που σέβεται τα θεσμικά όργανα, η επίσημη θέση της Χρυσής Αυγής πρέπει απαραιτήτως να είναι η απόρριψη οποιασδήποτε μορφής βίας. Ωστόσο, αυτό δεν αλλάζει το γεγονός ότι όλοι οι ακόλουθοι μας έχουν το δικαίωμα να ενεργούν ελεύθερα σύμφωνα με τη συνείδησή τους. Απλώς σημαίνει, ότι δεν μπορούμε να εγκρίνουμε επίσημα ή να υποστηρίξουμε τέτοιες ενέργειες. Νομίζω ότι είμαι σαφής». (Psarras, 2014:19).

2.2. (Άλλες) ακροδεξιές οργανώσεις και ρεπερτόριο βίαιης δράσης

Όπως έχει αναφερθεί εκτενώς, στην Ελλάδα ο ακτιβισμός της εξτρεμιστικής δεξιάς αποτελεί την κύρια πτυχή της κοινωνικο-πολιτικής της δράσης. Ο πήχης της βίας είναι ιδιαίτερα υψηλός και οι μορφές, που αυτή προσλαμβάνει, κινούνται τόσο σε συμβολικό επίπεδο όσο και στη χρήση άμεσης σωματικής βίας. Όσον αφορά την καταγραφή των περιστατικών ρατσιστικής βίας με αιχμή το προσφυγικό παρατηρείται ένας σημαντικός αριθμός ακτιβιστικών δράσεων. Η τοποθέτηση εμπρηστικών και βομβιστικών μηχανισμών σε δομές στέγασης και αλληλεγγύης, η καταστροφή τροφίμων και υλικού

ανθρωπιστικής βοήθειας, η ρίψη βομβών μολότοφ, η πρόκληση φωτιάς σε κρατικές δομές, που αφορούν τους πρόσφυγες και η τοποθέτηση ρατσιστικών συμβόλων αποτελούν κύριες εκφάνσεις του φαινομένου. Όπως προαναφέρθηκε μέρος αυτών των ενεργειών καταλογίζονται στη Χρυσή Αυγή. Ωστόσο, υπάρχουν περιπτώσεις, όπου οι δράστες είτε είναι άγνωστοι, είτε προέρχονται από διαφορετικούς σχηματισμούς του ακροδεξιού χώρου. Η δράση τους καταδεικνύει μία ποιοτική αναβάθμιση των μέσων και των μεθόδων που χρησιμοποιούνται. Στις συγκριμένες περιπτώσεις η πολιτική δράση λαμβάνει χώρα αποκλειστικά με τη χρήση βίας, ενώ βασικό διακύβευμα των δραστών, ουσιαστικά, είναι η πρόκληση όσο το δυνατό μεγαλύτερων φθορών και απωλειών. Εξέχουσα θέση ανάμεσα στα συγκεκριμένα περιστατικά κατέχουν τρομοκρατικές ενέργειες, που πραγματοποιήθηκαν εναντίον δομών φιλοξενίας προσφύγων. Αυτουργοί των εν λόγω επιθέσεων φαίνεται να είναι οι ακροδεξιές οργανώσεις: C18 Hellas και Μοναχόλυκοι του Μαχητικού Ριζοσπαστικού Εθνικοσοσιαλισμού.

Πρόκειται για δύο οργανώσεις, οι οποίες προέρχονται από την ίδια πολιτική μήτρα. Πιο συγκεκριμένα, σχετίζονται με την ακροδεξιά οργάνωση Αυτόνομοι Μαιάνδριοι Εθνικιστές (ΑΜΕ). Οι ΑΜΕ αποτελούν ένα σχετικά νέο εγχείρημα στο χώρο της άκρας δεξιάς, διεκδικώντας το δικό τους χώρο απέναντι στην κυρίαρχη Χρυσή Αυγή. Παρά την έντονη φημολογία περί ανάληψης της πολιτικής ηγεσίας του μορφώματος από παλιά στελέχη της Χρυσής Αυγής και πιο συγκεκριμένα από τον Αντώνη Ανδρουτσόπουλο (γνωστό ως Περίανδρο), οι ΑΜΕ κατέχουν περιθωριακή θέση στο χώρο, αφού δεν έχουν καταφέρει ακόμη να συσπειρώσουν γύρω τους μια αξιοσημείωτη μάζα ατόμων. Αναφορικά με τη δράση και την οργάνωση τόσο των ΑΜΕ όσο και των δύο προαναφερθεισών οργανώσεων προκύπτει ότι οργανώνονται στη βάση μικρών ομάδων στρατιωτικού τύπου, οι οποίες διαθέτουν τις απαραίτητες γνώσεις και τον κατάλληλο υλικοτεχνικό εξοπλισμό για την πραγματοποίηση τρομοκρατικών ενεργειών. Ορισμένες εκ των δράσεων τους έχουν συμβολικό χαρακτήρα, χωρίς αυτό να συνεπάγεται ότι δεν υπάρχει άμεσος κίνδυνος απώλειας ζωής.

Όσον αφορά τη ρητορική τους είναι σαφώς πιο ελιτιστική, ενώ υπάρχει ξεκάθαρη σύνδεση με το ναζισμό (στην περίπτωση της C18 Hellas η σύνδεση είναι ορατή ακόμη και από το ίδιο το όνομα της οργάνωσης, αφού οι αριθμοί 1 και 8 παραπέμπουν στα αρχικά του ονόματος Adolf Hitler). Ως εκ τούτου, λαμβάνουν χώρα αναφορές φυλετικού περιεχομένου, δίνεται έμφαση στον εθνικοσοσιαλισμό, ο οποίος

παρουσιάζεται ως το μοναδικό υγιές πολίτευμα και εξυμνείται ο Χίτλερ και οι ναζί. Σύμφωνα με τις θέσεις που αφορούν την πολιτική ταυτότητα της οργάνωσης επισημαίνεται, ότι

«για τους Ανένταχτους Μαιάνδριους Εθνικιστές, υπέρτατη θέση στην ιεράρχηση των αξιών μας έχει η Φυλή. Πιστεύουμε στην δόξα της Λευκής Φυλής και την αφύπνιση του Λευκού ανθρώπου... Ως Λευκοί Έλληνες απειλούμαστε από τα φαινόμενα φυλετικής επιμειξίας, καθώς το δόγμα του πολυπολιτισμικού σοκ χτυπάει την πόρτα χωρίς προηγουμένως να ρωτηθεί ο ξενοδόχος, δηλαδή όλοι εμείς. Η χορήγηση ιθαγένειας και η νομιμοποίηση των λαθρομεταναστών θα σημάνει την αρχή του τέλους για την πατρίδα μας»¹².

Ουσιαστικά, εμφανίζονται ιδεολογικές καταβολές, οι οποίες παρουσιάζονταν ως κυρίαρχες και στη ρητορική της Χρυσής Αυγής κυρίως κατά τη δεκαετία του '90, ενώ δίνεται έμφαση στον εθνικοσοσιαλισμό. Ενδεικτικά αναφέρεται:

«Είμαστε πολιτικοί στρατιώτες στην υπηρεσία του καθήκοντός μας, το οποίο δεν είναι άλλο από την ριζοσπαστική εθνικιστική δράση που θα σημάνει και την ηθική και πολιτική δικαίωση του Εθνικοσοσιαλισμού. Αποφασίσαμε να συρθούμε έξω από τα χρεωκοπημένα παραπετάσματα καπνού της παλαιάς φρουράς ενός επί σειρά ετών γραφικού, άσπλαχνου και συνάμα ατάλαντου Εθνικοσοσιαλισμού και να παλέψουμε με τις δικές μας δυνάμεις»¹³.

Η μελέτη των πιο μικρών και περιθωριακών μορφωμάτων της ελληνικής άκρας δεξιάς φέρνει στο φως την ύπαρξη μίας ιδεολογικής και οργανωτικής δικτύωσης μεταξύ σχηματισμών και ομαδοποιήσεων που κινούνται στο χώρο. Παλαιοί γνώριμοι, ακτιβιστές της ακροδεξιάς φαίνεται να συντονίζουν τις συγκεκριμένες απόπειρες. Πιο αναλυτικά, γύρω από τους ΑΜΕ έχει δομηθεί ένα δίκτυο οργανώσεων, οι οποίες χρησιμοποιούν τόσο τις πολιτικές ομάδες της άκρας δεξιάς όσο και αθλητικές ομάδες, συλλόγους και συνδέσμους, ώστε να επανδρώσουν την οργάνωση τους. Πιο συγκεκριμένα, σε φασιστικές επιθέσεις εμφανίζονται σχηματισμοί, όπως οι Hellas Brigade και Pro Patria. Οι προαναφερθέντες σχηματισμοί σχετίζονται άμεσα με το χώρο του αθλητισμού, ενώ προσηλυτίζουν τα νέα μέλη τους μέσα από γυμναστήρια και σχολές πολεμικών τεχνών. Εν συνεχεία, παρουσία της άκρας δεξιάς έχει εντοπιστεί

¹² ΑΜΕ, <http://maiandrioi.blogspot.gr/p/blog-page.html>, [Τελευταία πρόσβαση 2/4/2018]

¹³ ΑΜΕ, http://maiandrioi.blogspot.gr/p/blog-page_10.html, [Τελευταία πρόσβαση 2/4/2018]

και στο χώρο των οργανωμένων οπαδών. Όπως προκύπτει από τη σχετική βιβλιογραφία η σύναψη δεσμών με ομάδες χούλιγκαν αποτελεί παγιωμένη τακτική για τους ακροδεξιούς. Μάλιστα, ο βουλευτής της ΧΑ Ηλίας Παναγιώταρος ήταν εκείνος που είχε ιδρύσει την οργάνωση Γαλάζια Στρατιά, ώστε να διασπείρει τη φασιστική βία στους κόλπους των οργανωμένων οπαδών (XYZ Contagion, 2014). Στο ίδιο μήκος κύματος μορφώματα όπως η Απέλλα Ελλάς συνεχίζουν τη διάχυση της ακροδεξιάς ρητορικής και πρακτικής στους χώρους των γηπέδων.

Εν κατακλείδι, οι δομικές κοινωνικές αλλαγές οι οποίες έχουν συντελεστεί τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα έχουν οδηγήσει στη συγκρότηση νέων σχηματισμών και στη μεταξύ τους δικτύωση. Παρά το γεγονός, ότι οι συγκεκριμένες οργανώσεις προωθούν μία αντιπαραθετική ρητορική απέναντι στην κυρίαρχη Χρυσή Αυγή, υπάρχουν στοιχεία, τα οποία επιβεβαιώνουν τη συνεργασία και την από κοινού τους δράση. Ουσιαστικά, πρόκειται για μορφώματα διαφορετικού βεληνεκούς και δυναμικής, τα οποία επικεντρώνουν την παρουσία και τη δράση τους σε συγκεκριμένες πτυχές της δημόσιας σφαίρας. Με τον τρόπο αυτό είναι σε θέση να προσελκύσουν νέα μέλη και να ισχυροποιήσουν τον πολιτικό τους χώρο. Στη συνέχεια, προβαίνουν σε επιθέσεις, οι οποίες χαρακτηρίζονται από έντονη βία, ενώ αναρτούν σχετικό υλικό, όπως βίντεο, στο διαδίκτυο, ώστε να εμπνεύσουν κι άλλους υποστηρικτές τους.

3. Μεθοδολογία και ερευνητικά δεδομένα

3.1. Μεθοδολογία της έρευνας

Η παρούσα διπλωματική εργασία βασίζεται στην ανάλυση της ρατσιστικής βίας, όπως αυτή αποτυπώνεται στον τοπικό και εθνικό τύπο, σε ιστοσελίδες οργανώσεων και φορέων, οι οποίοι ασχολούνται με το προσφυγικό και τη βία εις βάρος προσφύγων και στις δημοσιευμένες ανακοινώσεις- καταγγελίες αντιρατσιστικών οργανώσεων και πολιτών. Στο πλαίσιο αυτό, έλαβε χώρα μία συστηματική καταγραφή των σχετικών περιστατικών από ένα σύνολο πηγών. Για το χρονικό διάστημα μεταξύ Ιανουαρίου του 2015 και Δεκεμβρίου 2017 καταγράφηκαν 86 περιστατικά. Εν συνεχεία, το υλικό ελέγχθηκε, ώστε να εξακριβωθεί το είδος και το περιεχόμενο της εκάστοτε επίθεσης. Η επεξεργασία του καταγεγραμμένου υλικού διεξήχθη μέσω της κωδικοποίησης του. Πιο αναλυτικά, τα περιστατικά κατηγοριοποιήθηκαν βάσει της μορφής της ασκούμενης βίας. Ως εκ τούτου, χρησιμοποιήθηκαν τρεις διαφορετικοί τύποι βίας:

- λεκτική,
- σωματική, και
- κατά υλικών στόχων

Οι παραπάνω τύποι συμπεριλαμβάνουν ειδικότερες υποκατηγορίες. Μια ανάλογη διαδικασία κατηγοριοποίησης έλαβε χώρα όσον αφορά τους δράστες. Από την επεξεργασία προέκυψαν οι εξής τύποι δραστών:

- Χρυσή Αυγή,
- ακροδεξιά,
- αστυνομικές και λιμενικές αρχές,
- πολίτες,
- άτομα που κατέχουν θεσμική εξουσία και
- άγνωστοι δράστες

Τέλος, η κωδικοποίηση των θυμάτων των συγκεκριμένων επιθέσεων συντέλεσε στην κατηγοριοποίηση των στόχων, οι οποίοι είναι:

- οι πρόσφυγες,
- οι αλληλέγγυοι ή εργαζόμενοι σε ΜΚΟ και λοιπούς φορείς που σχετίζονται με το προσφυγικό

- οι δομές που σχετίζονται με τους πρόσφυγες (στέγασης, παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας, εκπαίδευσης) και το υλικό ανθρωπιστικής βοήθειας
- ενώ υπάρχουν καταγραφές και όσον αφορά παρεμπόδιση εργασιών αναφορικά με τη στέγαση και την καταγραφή των προσφύγων και τη βεβήλωση μνημείου για τους πρόσφυγες που πνίγηκαν στην προσπάθεια τους να φτάσουν στην Ελλάδα.

Η προαναφερθείσα κωδικοποίηση χρησιμοποιήθηκε για την κατασκευή ενός κώδικα (codebook), στον οποίο αναλύονται οι διαφορετικοί τύποι βίας μέσω της ενδεικτικής παρουσίασης επιθέσεων. Επίσης, στις περιγραφές των περιστατικών επισημαίνονται τα επιπλέον χαρακτηριστικά τους (attributes), όπως το είδος του δράστη, η τοποθεσία, και ο στόχος της επίθεσης. Για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πακέτο SPSS, ενώ για την κατασκευή των χαρτών το πρόγραμμα QGIS. Όσον αφορά το πρώτο μέρος της ανάλυσης, ουσιαστικά δημιουργήθηκαν μεταβλητές που περιλαμβάνουν σημαντικές πληροφορίες για τα γεγονότα, όπως το είδος του δράστη και ο τύπος της βίας/ενέργειας, η γεωγραφική περιοχή και η χρονική περίοδος τέλεσης της επίθεσης. Οι παραπάνω μεταβλητές χρησιμοποιήθηκαν για την πληρέστερη περιγραφή και αποτύπωση της ροής και των διακυμάνσεων της ρατσιστικής βίας.

Επιπλέον, η κατασκευή χαρτών συνέβαλε στη γεωγραφική αποτύπωση της ρατσιστικής βίας. Τα δεδομένα κωδικοποιήθηκαν, ώστε να καταστεί εφικτή η επεξεργασία τους από το πρόγραμμα. Από την ανάλυση προέκυψε η εμφάνιση ρατσιστικών επιθέσεων σε δεκαπέντε περιοχές τις ελληνικής επικράτειας. Αυτές είναι

- Λέσβος,
- Χίος,
- Λέρος,
- Σάμος,
- Αττική,
- Θεσσαλονίκη,
- Κάλυμνος,
- Κως,
- Πέλλα,

- Ημαθία,
- Κιλκίς,
- Καστελόριζο,
- Λάρισα,
- Αλεξανδρούπολη, και
- Λαμία.

Η χωρική αποτύπωση της ρατσιστικής βίας πραγματοποιήθηκε με τη χρήση χρωματικής ταξινόμησης ανάλογα με τον αριθμό των καταγεγραμμένων επιθέσεων. Καταληκτικά, είναι σκόπιμο να αναφερθεί, ότι η πολλαπλή κωδικοποίηση των δεδομένων, καθώς και η ταυτόχρονη και συνδυαστική χρήση των δύο προαναφερθέντων προγραμμάτων συνετέλεσαν στην πολυεπίπεδη ανάλυση και αποτύπωση του καταγεγραμμένου υλικού.

3.2. Ερευνητικοί περιορισμοί

Η συγκεκριμένη απόπειρα βρέθηκε αντιμέτωπη με μία σειρά προβληματικών και ερευνητικών περιορισμών. Είναι εύλογο, ότι η εν λόγω καταγραφή είναι ιδιαίτερος δύσκολη, αφού οι θύτες δεν πραγματοποιούν πάντα τις επιθέσεις τους δημόσια και οι οργανώσεις στις οποίες ανήκουν (εφόσον υπάρχει ένταξη σε κάποια οργάνωση) συνήθως δεν αναλαμβάνουν την πολιτική ευθύνη των σχετικών ενεργειών. Ακόμη, είναι σκόπιμο να επισημανθεί η δυσκολία συλλογής του σχετικού υλικού, η οποία προκύπτει από ένα σύνολο αιτιών. Πρώτον, όπως φαίνεται τόσο από το σχετικό υλικό όσο και από τις καταγγελίες φορέων, ΜΚΟ και πολιτών σε πολλές περιστατικά τα θύματα δεν κινητοποιούνται και δεν καταγγέλλουν τις επιθέσεις εις βάρος τους, επειδή αντιμετωπίζουν τις αρχές με φόβο και προκατάληψη. Δεύτερον, είναι σύνηθες φαινόμενο οι θύτες να προστατεύονται και οι επιθέσεις είτε να αποκρύπτονται, είτε να παρουσιάζονται αλλοιωμένες. Το παραπάνω εμφανίζεται συχνότερα όταν στις επιθέσεις συμμετέχουν άτομα που κατέχουν θεσμικό ρόλο ή όταν η στάση της αστυνομίας είναι παράτυπη. Επιπλέον, τα ΜΜΕ επιλέγουν συχνά να μην δημοσιοποιήσουν αρκετά από τα εν λόγω περιστατικά- λ.χ. τα περιστατικά λεκτικής βίας σπανίως φθάνουν στο αναγνωστικό/ραδιοτηλεοπτικό κοινό-.

Τέλος, οι πρόσφυγες αποτελούν ένα ετερόκλητο σώμα, το οποίο δεν είναι καταγεγραμμένο στο σύνολο του. Αυτό κάνει ακόμη δυσκολότερη την καταγραφή

επιθέσεων, αφού δεν υπάρχει ταυτοποίηση των θυμάτων, ενώ επιπλέον το μη νόμιμο στάτους των θυμάτων τα αποτρέπει από τη δημοσιοποίηση και καταγγελία περιστατικών βίας εναντίον τους. Η καταγραφή των περιστατικών ρατσιστικής βίας, η οποία παρουσιάζεται στα επόμενα κεφάλαια βασίστηκε στη σχετική ειδησιογραφία, αξιοποιώντας υλικό από εφημερίδες (έντυπες και ηλεκτρονικές), ενημερωτικές ιστοσελίδες (τοπικές και εθνικής εμβέλειας), δημοσιευμένες καταγγελίες πολιτών και υλικό από ιστοσελίδες τόσο ΜΚΟ και ομάδων αλληλεγγύης, όσο και ακροδεξιών μορφωμάτων και κομμάτων. Όπως γίνεται αντιληπτό, το εύρος των πηγών είναι αρκετά μεγάλο, γεγονός το οποίο απαιτεί τη διασταύρωση της πληροφορίας, καθώς και την αξιολόγηση του υλικού ανάλογα με το μέσο που χρησιμοποιείται. Για να καταστεί το παραπάνω κατανοητό είναι χρήσιμη η σύγκριση των πληροφοριών αναφορικά με μία τυχαία επίθεση μεταξύ μίας ειδησεογραφικής ιστοσελίδας ή μίας ηλεκτρονικής εφημερίδας και της ιστοσελίδας της Χρυσής Αυγής. Είναι προφανές, ότι μία τέτοια απόπειρα θα καταδείξει τις σημαντικές διαφοροποιήσεις και αποκλίσεις όσον αφορά το δημοσιευμένο υλικό.

4. Προσφυγική κρίση και ρατσισμός

Με αφορμή το προσφυγικό ζήτημα στελέχη και βουλευτές της Χρυσής Αυγής έχουν πραγματοποιήσει εκστρατείες και περιοδείες σε περιοχές, όπου βρίσκεται μεγάλος αριθμός προσφύγων, παραχωρούν συνεντεύξεις, έρχονται σε επαφή με τις τοπικές κοινωνίες και διοργανώνουν συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας εμφανιζόμενοι ενίοτε ως πολιτικό κόμμα και ενίοτε ως ‘αγανακτισμένοι κάτοικοι και πολίτες’. Η προσφυγική κρίση χρησιμοποιείται ως μία πρώτης τάξεως ευκαιρία στοχοποίησης μίας πληθυσμιακής ομάδας (πρόσφυγες), η οποία παρουσιάστηκε ως απειλή για το ελληνικό έθνος. Μάλιστα, η λογική της μαζικής διαμαρτυρίας και της παρεμπόδισης του έργου των αρμόδιων φορέων και των αρχών αναφορικά με το προσφυγικό φαίνεται ότι αποτελεί προσφιλή τακτική, η οποία όλο και συχνότερα χρησιμοποιείται από ομάδες πολιτών χωρίς την επίσημη πολιτική κάλυψη της Χρυσής Αυγής ή τη συμμετοχή μελών της. Σε κάθε περίπτωση γίνεται ξεκάθαρο, ότι η ΧΑ επιδιώκει να κεφαλαιοποιήσει τα ξενόφοβα αντανakλαστικά εξαργυρώνοντάς τα σε υποστήριξη και ψήφους. Εξάλλου, έχει ήδη αναφερθεί ότι η αντιμεταναστευτική ρητορική αποτελεί κύριο άξονα της πολιτικής ατζέντας του κόμματος. Σύμφωνα με τα λεγόμενα και τα γραφόμενα του αρχηγού της Ν. Μιχαλολιάκου, η μετανάστευση δεν πλήττει απλώς την οικονομία και το εργασιακό καθεστώς της χώρας αλλά απειλεί άμεσα τα πολιτισμικά και εθνικά χαρακτηριστικά της ελληνικής φυλής ή, σύμφωνα με την ακριβή διατύπωση του κόμματος, «οι λαθρομετανάστες εισβολείς αποτελούν ‘ασύντακτο στρατό’ που αποσυνθέτει την κοινωνική δομή και αλλοτριώνει την εθνική μας ταυτότητα» (θέσεις για το 8ο συνέδριο).

Όσον αφορά τη ρητορική τόσο της Χρυσής Αυγής όσο και των υπόλοιπων ακροδεξιών μορφωμάτων αναφορικά με το προσφυγικό, παρατηρείται μια συντονισμένη απόπειρα απαξίωσης των προσφύγων και παρουσίασης τους ως ‘ύποπτους’, ‘φονταμενταλιστές’, ‘ισλαμιστές τρομοκράτες’, ‘εγκληματίες’, ‘φορείς ασθενειών’ και ‘απολίτιστους’. Με τον τρόπο αυτό προσδίδονται τα απαραίτητα εκείνα χαρακτηριστικά, τα οποία είναι σε θέση να τροφοδοτήσουν την προκατάληψη απέναντί τους, να τους αποδώσουν συμπεριφορές και πράξεις που απειλούν το κοινωνικό σύνολο και να πυροδοτήσουν αντιδράσεις από τις τοπικές κοινωνίες στη βάση της αντιμετώπισης ενός οργανωμένου εχθρού, ο οποίος αποτελώντας κοινωνική απειλή στοχεύει να βλάψει τους ίδιους, τη χώρα και τον πολιτισμό τους. Χαρακτηριστικό είναι, ότι η ακροδεξιά ρητορική απορρίπτει τον όρο πρόσφυγας, αφού γνωρίζει ότι η αποδοχή

τής εν λόγω έννοιας δύναται να προσφέρει κοινωνική νομιμοποίηση σε εκείνους που ανήκουν στη συγκεκριμένη κατηγορία αλλά και να επαναφέρει στη μνήμη των πολιτών εμπειρίες και βιώματα από την ελληνική προσφυγιά κινητοποιώντας θετικά αντανακλαστικά για τους πρόσφυγες εν γένει. Αντ' αυτού χρησιμοποιούνται όροι όπως 'λαθρομετανάστης' και 'λαθροπρόσφυγας' (ο δεύτερος χαρακτηρισμός εντοπίζεται σε δεκάδες άρθρα και δημοσιεύματα ειδησεογραφικών μέσων, τα οποία πρόσκεινται στον ακροδεξιό χώρο, όπως για παράδειγμα σε δημοσιεύματα της ακροδεξιάς εφημερίδας «Στόχος»¹⁴). Οι συγκεκριμένοι χαρακτηρισμοί σε συνδυασμό με την απαξίωση των προσφύγων και τη στοχοποίηση τους αναφορικά με την αύξηση της εγκληματικότητας και τη μετάδοση ασθενειών δημιουργούν το κατάλληλο έδαφος τόσο για την κινητοποίηση μερίδας πολιτών όσο και για την άσκηση ρατσιστικής βίας.

Ταυτόχρονα, στο περιθώριο των κινητοποιήσεων των 'αγανακτισμένων' αναπτύσσονται και δρουν οργανωμένες ομάδες παραστρατιωτικού τύπου, με τη μορφή ταγμάτων εφόδου, οι οποίες πραγματοποιούν μια σειρά επιθέσεων ευρείας γκάμας. Οξύνουν μια συνθήκη βίας με ρατσιστικό πρόσημο και πυροδοτούν οξείες αντιδράσεις πολιτών, οι οποίοι πραγματοποιούν λεκτικές και σωματικές επιθέσεις. Επίσης, συγκροτούν πολιτοφυλακές [militia] με τη συμμετοχή κατοίκων, ενώ υπάρχουν αναφορές για άτυπη στήριξη της αστυνομίας, ώστε να καλύψουν τα κενά του κράτους, επαναφέροντας την τάξη και εφαρμόζοντας τους νόμους (το παραπάνω αποτελεί δομικό στοιχείο της δράσης της Χρυσής Αυγής). Ουσιαστικά, συντελείται μία απόπειρα άρνησης του κράτους δικαίου και απόρριψης της δικαικής τάξης πραγμάτων και των θεσμών, που είναι το θεμέλιο της δημοκρατίας. Καλλιεργείται, έτσι, μια συνθήκη αυτοδικίας, όπου κάθε άτομο που θεωρεί ότι θίγεται από την κατάσταση, μπορεί να παρανομήσει, ώστε να διαφυλάξει τη σωματική ακεραιότητα και την περιουσία του. Σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις υπάρχει προνομιακή μεταχείριση των θυτών από τις αρχές. Σε πολλές περιπτώσεις, η αστυνομία έχει ρόλο θεατή, όπως προκύπτει από τις καταγραφές και δεν επιλέγει να εμπλακεί στην κατάσταση, παρά μόνο, όταν οι ομάδες και τα άτομα έχουν ολοκληρώσει τη δράση τους. Επίσης, παρατηρείται η εμπλοκή αστυνομικών και λιμενικών σε πράξεις βίας εις βάρος προσφύγων.

Όπως προκύπτει από την έρευνα και αποτυπώθηκε ήδη εν συντομία, η προσφυγική κρίση αποτέλεσε ευκαιρία για τα ακροδεξιά μορφώματα και κυρίως για τη Χρυσή

¹⁴ http://www.stoxos.gr/2016/07/blog-post_236.html [Τελευταία πρόσβαση 2/2/2018]

Αυγή, ώστε να αναδείξουν και να εφαρμόσουν την αντιμεταναστευτική τους πολιτική. Ακόμη, τους έδωσε τη δυνατότητα να συσπειρώσουν μια μερίδα της κοινωνίας και να στοχεύσουν άμεσα και έμμεσα τόσο τα ίδια τα υποκείμενα της εν λόγω συνθήκης, όσο και κατά κάθε άνθρωπου που πραγματοποιεί δράσεις ανθρωπιστικής βοήθειας και αλληλεγγύης. Τέλος, χρησιμοποίησαν και χρησιμοποιούν το προσφυγικό με συστηματικό τρόπο, ώστε να στηλιτεύουν το ρόλο και τις πολιτικές της κυβέρνησης και της Ε.Ε.. Η καταγραφή των περιστατικών έδειξε ότι υπάρχει μια μεγάλη γκάμα μορφών βίας που χρησιμοποιούνται.

Επιπλέον, σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε σχετικά με την επίδραση της προσφυγικής κρίσης στις τοπικές κοινωνίες και την ενδεχόμενη στροφή τους στην άκρα δεξιά διαπιστώθηκε ότι το ξέσπασμα της προσφυγικής κρίσης και οι γιγαντιαίες ροές προσφύγων οι οποίες εισήλθαν στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια του 2015 είχαν ως αποτέλεσμα την πρόκληση ιδιαίτερων πολιτικών και οικονομικών συνθηκών στις περιοχές που δέχθηκαν πρώτες τις εν λόγω ροές (Dinas, Matakos, Xefteris & Hangartner, 2017). Το παραπάνω σημαίνει, ότι τουλάχιστον κατά την πρώτη χρονική περίοδο στα νησιά του ανατολικού Αιγαίου, τα οποία αποτέλεσαν την κύρια πύλη εισόδου των προσφυγίων κυμάτων, διαμορφώθηκαν ορισμένοι ιδιαίτεροι συσχετισμοί τόσο σε ζητήματα τοπικής οικονομίας όσο και τοπικής αυτοδιοίκησης, αλλά και κεντρικής πολιτικής σκηνής. Το κλίμα που δημιουργήθηκε μετά την άφιξη των πρώτων κυμάτων του προσφυγικού πληθυσμού ουσιαστικά συνετέλεσε στην ανάπτυξη αρνητικών στάσεων απέναντι στη συνθήκη την οποία βίωναν οι κάτοικοι. Ακολούθως, η ψήφος υπέρ της ΧΑ αποτέλεσε την άμεση απάντηση μερίδας των τοπικών κοινωνιών (Dinas κ.ά., 2017) Η προαναφερθείσα διαπίστωση ενισχύει την πεποίθηση, ότι περιοχές οι οποίες δέχθηκαν σημαντικά τμήματα του προσφυγικού πληθυσμού, όπως ορισμένα από τα νησιά του Αιγαίου, απέκτησαν περισσότερο ξενόφοβες και συντηρητικές αντιλήψεις. Ωστόσο, σύμφωνα με τα ευρήματα της παρούσας έρευνας η εν λόγω στροφή δεν εξαντλείται στην εκλογική στήριξη του συγκεκριμένου κόμματος. Αντιθέτως, αφορά και την υιοθέτηση πρακτικών άσκησης ρατσιστικής βίας από ομάδες πολιτών. Τέλος, η περαιτέρω ενδυνάμωση της ΧΑ έδωσε ώθηση στις τοπικές της οργανώσεις, οι οποίες εμπλέκονται, επίσης, σε βίαιες ενέργειες.

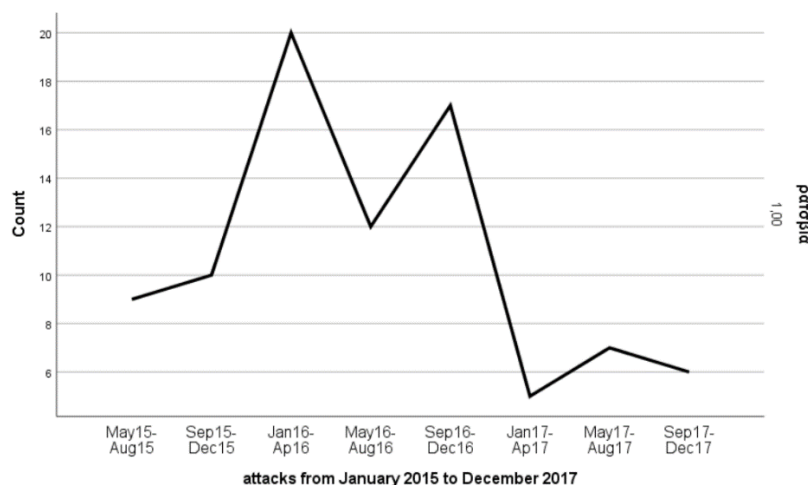
4.1.Χρονική αποτύπωση της ρατσιστικής βίας

Όπως προκύπτει από τα δεδομένα υφίστανται σημαντικές διακυμάνσεις της ρατσιστικής βίας στο υπό εξέταση χρονικό διάστημα. Πιο συγκεκριμένα, κατά τη διάρκεια του 2015 έχουν καταγραφεί 19 επιθέσεις. Εν συνεχεία, ο αριθμός των επιθέσεων αυξάνεται στις 49 για το 2016, ενώ η ρατσιστική βία φαίνεται να υποχωρεί κατά τη διάρκεια του 2017 με τις καταγεγραμμένες επιθέσεις να μη ξεπερνούν τις 18 (Πίνακας 1).

evyear					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2015	19	22,1	22,1	22,1
	2016	49	57,0	57,0	79,1
	2017	18	20,9	20,9	100,0
	Total	86	100,0	100,0	

Πίνακας 1: Καταγραφή ρατσιστικής βίας, ιδία επεξεργασία

Εν συνεχεία, οι μήνες με τον υψηλότερο αριθμό επιθέσεων είναι ο Απρίλιος και ο Σεπτέμβριος του 2016 με οκτώ καταγραφές. Ακολουθεί ο Νοέμβριος του 2016 με επτά επιθέσεις και οι Αύγουστος και Σεπτέμβρης του 2015, καθώς και Φεβρουάριος και Μάρτιος του 2016 με 6 επιθέσεις αντίστοιχα. Ακόμη, είναι χρήσιμο να σημειωθεί, ότι μέχρι το Μάιο του 2015 δεν υπάρχουν καταγραφές αναφορικά με τη χρήση ρατσιστικής βίας με αιχμή το προσφυγικό. Αντιθέτως, οι επιθέσεις ξεκινούν όταν οι προσφυγικές ροές αυξάνονται, δηλαδή από το καλοκαίρι του 2015, κορυφώνονται κατά τη διάρκεια του 2016 και σταδιακά υποχωρούν το 2017 (Γράφημα 1).

Γράφημα 1: Καταγραφή ρατσιστικής βίας, ιδία επεξεργασία

Ουσιαστικά, το καλοκαίρι του 2015 οι προσφυγικές ροές εκτοξεύονται. Το παραπάνω προκαλεί αμηχανία τόσο στις τοπικές κοινωνίες όσο και στην ακροδεξιά. Οι πρώτες ρατσιστικές επιθέσεις αφορούν κατά κύριο λόγο κατάχρηση βίας από τα σώματα ασφαλείας. Σε γενικές γραμμές το 2015 χαρακτηρίζεται ως μια πρώτη περίοδος συμπάθειας απέναντι στους πρόσφυγες και αναμονής διαχείρισης του προσφυγικού ζητήματος. Σταδιακά η συμπάθεια και η ανοχή εξαντλούνται και οι τοπικές κοινωνίες εισέρχονται στη δεύτερη περίοδο αγανάκτησης κατά τη διάρκεια του 2016, όπου η ρατσιστική βία αυξάνεται ποσοτικά και αναβαθμίζεται ποιοτικά. Σε κάθε περίπτωση, δεν μπορεί να υποστηριχθεί, ότι τα κρούσματα ρατσιστικής βίας είναι αποκλειστικά συνυφασμένα με τον αριθμό των προσφύγων που εισέρχονται στην Ελλάδα, αφού παραδείγματος χάριν παρά το γεγονός ότι τον Οκτώβριο του 2015 ο αριθμός τους ξεπέρασε τις 200.000 (ΔΟΜ), σημειώνοντας τη μεγαλύτερη καταγεγραμμένη εισροή, τα περιστατικά ήταν μόλις δύο. Ως εκ τούτου, πρέπει να ληφθούν υπόψιν κι άλλες παράμετροι, οι οποίες δύναται να επηρεάσουν την άσκηση ρατσιστικής βίας, όπως η σταδιακή ανάπτυξη δυναμικής από τη ΧΑ και η σύνδεση της με τις κοινωνίες των περιοχών που λειτούργησαν ως πύλες εισόδου, οι περιοδείες και οι δράσεις υποστήριξης της κεντρικής ηγεσίας του κόμματος, η εχθρική ή ουδέτερη στάση τόσο της τοπικής αυτοδιοίκησης όσο και τμημάτων των τοπικών κοινωνιών και η αυτόνομη δράση ακροδεξιών σχηματισμών και πολιτών.

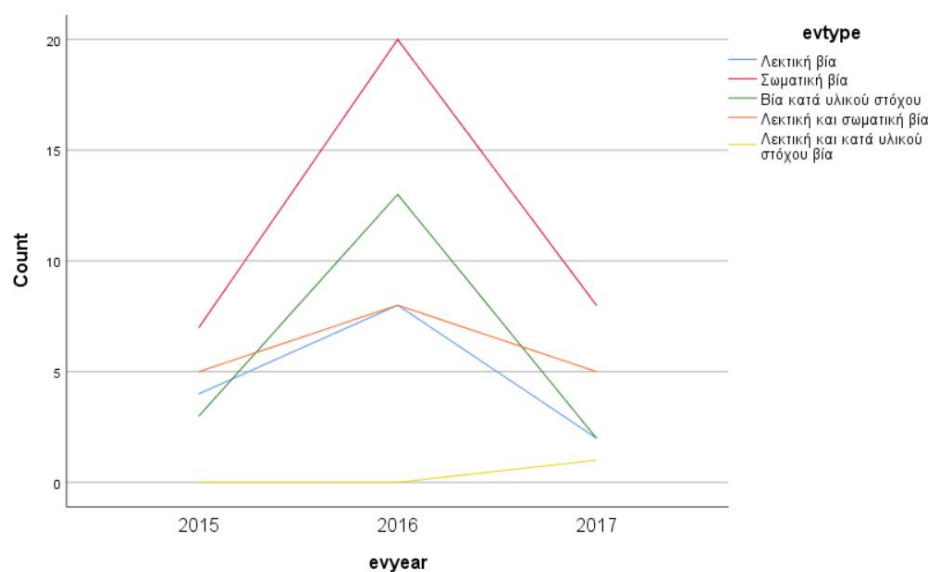
5. Μορφές ρατσιστικής βίας

Όπως αναφέρθηκε στην εισαγωγή, τα περιστατικά, που καταγράφηκαν, έχουν ταξινομηθεί σε τρεις διαφορετικές κατηγορίες ανάλογα με τον τύπο βίας που χρησιμοποιήθηκε. Πρόκειται για μορφές λεκτικής και σωματικής βίας, καθώς και για βία κατά υλικών στόχων (κτιρίων, κατοικιών). Επιπλέον, σε πολλές περιπτώσεις έχει καταγραφεί ο συνδυασμός διαφορετικών τύπων βίας. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι περίπου το 22% των ρατσιστικών επιθέσεων που εντοπίσαμε αφορά τη συνδυαστική χρήση διαφορετικών μορφών βίας (Πίνακας 2), ενώ η σωματική βία φαίνεται να καταλαμβάνει κυρίαρχη θέση κατέχοντας ποσοστό 40,7% στα περιστατικά που καταγράψαμε (Πίνακας 2). Αναλυτικότερα, 18 περιστατικά περιλαμβάνουν ταυτόχρονη χρήση σωματικής και λεκτικής βίας, ενώ σε μία περίπτωση συνυπάρχει η λεκτική βία με τη βία κατά υλικών στόχων.

		evtype			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Λεκτική βία	14	16,3	16,3	16,3
	Σωματική βία	35	40,7	40,7	57,0
	Βία κατά υλικού στόχου	18	20,9	20,9	77,9
	Λεκτική και σωματική βία	18	20,9	20,9	98,8
	Λεκτική και κατά υλικού στόχου βία	1	1,2	1,2	100,0
	Total	86	100,0	100,0	

Πίνακας 3: Καταγραφή ρατσιστικής βίας, ίδια επεξεργασία

Στο παρακάτω γράφημα αποτυπώνεται η διακύμανση της ασκούμενης βίας κατά την υπό εξέταση χρονική περίοδο.

Γράφημα 2: Καταγραφή ρατσιστικής βίας, ίδια επεξεργασία

5.1.Λεκτική βία

Η λεκτική βία χρησιμοποιείται συχνά σε επιθέσεις, οι οποίες στοχεύουν στην προσβολή και την υποτίμηση του θύματος, ενώ είναι εύκολα ανιχνεύσιμη σε ένα σύνολο πτυχών της δημόσιας σφαίρας. Παράλληλα, όπως έχει αναλυθεί ήδη, ο ρατσιστικός λόγος φαίνεται να γίνεται αποδεκτός από μερίδα της ελληνικής κοινωνίας. Ακόμη, οι επιπτώσεις της συγκεκριμένης μορφής βίας συχνά υποτιμούνται γεγονός το οποίο καθιστά τη χρήση λεκτικής βίας φαινομενικά λιγότερο επικίνδυνη και συνάμα κοινωνικά αποδεκτή. Εν συνεχεία, μπορεί να υποστηριχθεί, ότι η πρωταρχική μορφή έκφρασης του μίσους, της δυσφορίας ή της αγανάκτησης εναντίον ενός ατόμου ή μίας ομάδας δύναται να υλοποιηθεί μέσω της καταφυγής σε λεκτικές επιθέσεις. Ταυτόχρονα, τα άτομα που προβαίνουν στις εν λόγω επιθέσεις δε θεωρούν, ότι ξεπερνούν τα όρια του νόμου. Αντιθέτως, αντιλαμβάνονται την συγκεκριμένη πράξη, απλώς, ως μία δίκαιη έκφραση θυμού, είτε ως μία διαδικασία διαμαρτυρίας ή εναντίωσης απέναντι σε όσους γίνονται αντιληπτοί ως εχθροί. Όπως διαφαίνεται από τη θεωρία της ξενοφοβίας, πρόκειται για ένα φαινόμενο το οποίο διαπερνά συνολικά την ανθρώπινη συμπεριφορά, καθώς και την αλληλεπίδραση του ατόμου με το κοινωνικό του περιβάλλον. Ως εκ τούτου, η προφορική έκφραση συμπεριλαμβάνεται στις πτυχές που επηρεάζονται από ρατσιστικές στάσεις και αντιλήψεις. Συνήθως, οι δράστες επιχειρούν να προσβάλλουν τα θύματά τους εστιάζοντας στην εθνική καταγωγή, τη θρησκεία και τον πολιτισμό τους ως αιτίες, που τους καθιστούν

ευάλωτους και –από την πλευρά των θυτών- κατώτερους συγκριτικά με τους ίδιους. Επίσης, δεν θεωρούν ότι διαπράττουν κάποιο έγκλημα ή ότι υπερβαίνουν τα ηθικά όρια, καθώς αυτή η μορφή επίθεσης είναι διαδεδομένη μεταξύ των πολιτών και επιδέχεται συγκεκριμένης πολιτικής υποστήριξης από συγκεκριμένα κόμματα, τα οποία την προβάλλουν ως μια μορφή υπεράσπισης εκ μέρους τους του έθνους και του εθνικού κράτους.

Στην παρούσα ερευνητική εργασία εντοπίζονται επιθέσεις λεκτικής βίας, οι οποίες περιλαμβάνουν είτε λεκτικούς προπηλακισμούς και απειλές, είτε ύβρεις, ξενόφοβα και ρατσιστικά σχόλια και σύμβολα. Τα στοιχεία της έρευνας δείχνουν ότι η λεκτική βία αντιπροσωπεύει το 16,3% (Πίνακας 2) του συνόλου των ρατσιστικών επιθέσεων που εντοπίσαμε. Επιπλέον, έχει αποδειχθεί ότι η λεκτική βία είναι πιο πιθανό να χρησιμοποιηθεί από τους πολίτες, καθώς σε 9 από τα 14 γεγονότα αυτής της κατηγορίας οι δράστες ήταν πολίτες. Όπως αναφέρθηκε ήδη, η συσχέτιση μεταξύ αυτού του τύπου βίας και της ξενόφοβης κινητοποίησης των πολιτών μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι αποτελεί έναν αυθόρμητο τρόπο ρατσιστικής αντίδρασης απέναντι στη δυνητική απειλή.

Ωστόσο, η λεκτική βία συχνά συνοδεύεται από την παράλληλη χρήση σωματικής βίας. Τα χαρακτηριστικά και οι μορφές της σωματικής βίας θα εξηγηθούν αναλυτικά παρακάτω. Σε κάθε περίπτωση, η κοινή χρήση των δύο αυτών τύπων βίας κυμαίνεται στο 20,9% (Πίνακας 2) του συνολικού ποσοστού της ρατσιστικής βίας που εντοπίσαμε. Ο προαναφερθείς συνδυασμός σχετίζεται με μια πιο περίπλοκη πτυχή επιθέσεων που περιλαμβάνουν αφενός τη λεκτική βία και αφετέρου την άσκηση σωματικής βίας. Συνεπώς, στη συγκεκριμένη κατηγορία εντοπίζονται πράξεις που καλύπτουν μία ευρύτερη γκάμα μέσων επίθεσης. Τέλος, αυτή η μορφή βίας είναι ευρέως διαδεδομένη σε όλους σχεδόν τους τύπους δραστών. Εν συνεχεία, η λεκτική βία χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με τη βία κατά υλικών στόχων. Πρόκειται για έναν ιδιαίτερα σπάνιο συνδυασμό, δεδομένου ότι υπάρχει μόνο μία σχετική καταγραφή (Πίνακας 2). Όπως αναφέρεται στα δεδομένα που έχουν ήδη αναλυθεί, η χρήση της λεκτικής βίας αποτελεί μία παγιωμένη τακτική αναφορικά με την αυθόρμητη συμμετοχή των πολιτών. Ωστόσο, όταν η λεκτική βία εμφανίζεται συνδυαστικά με τη σωματική η βαρύτητα της μετατοπίζεται, ενώ αποκτά επικουρική λειτουργία στις επιθέσεις. Επιπλέον, είναι σκόπιμο να αναφερθεί ότι ο εντοπισμός περιστατικών λεκτικής βίας είναι ιδιαίτερος δύσκολος, αφού τα ΜΜΕ δεν επιλέγουν πάντα να προβάλλουν τέτοιου είδους επιθέσεις

καθώς δεν θεωρείται, με δημοσιογραφικά κριτήρια, γεγονός δημοσιοποιήσιμο σε ευρύ αναγνωστικό κοινό. Αντιθέτως, δίνεται μεγαλύτερη έμφαση σε πράξεις βίας στις οποίες το αποτέλεσμά τους να είναι περισσότερο ορατό.

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά τη χρήση λεκτικής βίας, το Νοέμβριο του 2015 μια ομάδα πολιτών οργάνωσε μια διαδήλωση με ρατσιστικό περιεχόμενο ενάντια στους πρόσφυγες στην Αθήνα¹⁵. Η προαναφερθείσα κινητοποίηση πραγματοποιήθηκε στην πλατεία Βικτωρίας, στο κέντρο της Αθήνας, όπου οι πρόσφυγες συνήθιζαν να διαμένουν για μικρά χρονικά διαστήματα, μέχρι να μεταφερθούν σε κάποια επίσημη δομή στέγασης. Κατά τη διάρκεια της διαδήλωσης έλαβαν χώρα δεκάδες λεκτικές αντεγκλήσεις, απειλές και ρατσιστικά, υβριστικά σχόλια. Παράλληλά, η συντριπτική πλειοψηφία των παρευρισκόμενων κινήθηκε απειλητικά τόσο προς ομάδες προσφύγων όσο και προς τους αλληλέγγυους, οι οποίοι πραγματοποιούσαν αντισυγκέντρωση. Μείζον διακύβευμα της εν λόγω διαδήλωσης ήταν η υποβάθμιση της γειτονιάς εξαιτίας της προσφυγικής παρουσίας. Ακόμη, οι παρευρισκόμενοι επικαλούνταν την αστυνομία παροτρύνοντας την να επιτελέσει το καθήκον της εκκελώνοντας την πλατεία. Η επιμονή στην αστυνομική παρέμβαση αποτελεί τυπική περίπτωση τέλεσης ρατσιστικής ενέργειας από πολίτες, καθώς οι τελευταίοι δεν προσβλέπουν σε μια καθαρά θεσμική παρέμβαση των αρχών, αλλά υποδεικνύουν σε αυτές τον κατασταλτικό τρόπο με τον οποίο οφείλουν να παρέμβουν. Αναλυτικότερα, οι δράστες επιλέγουν να επιτεθούν στο στόχο τους εστιάζοντας στην εθνική καταγωγή, τον πολιτισμό και τη θρησκεία των προσφύγων, ώστε να τους υποτιμήσουν και να θίξουν την αξιοπρέπεια τους, ωστόσο, δεν προβαίνουν σε επιθέσεις που περιλαμβάνουν σωματική βία, αφού γνωρίζουν ότι τέτοιου είδους ενέργειες είναι παράνομες. Έτσι, ζητούν από την αστυνομία να αναλάβει το έργο της απώθησης, στοιχείο το οποίο ενδεχομένως να υποδηλώνει την έλλειψη πρωτοβουλίας όσον αφορά την άμεση παράβαση του νόμου.

Επιπλέον, τον Ιανουάριο του 2017 ο βουλευτής και ηγετικό στέλεχος της Χρυσής Αυγής, Ιωάννης Λαγός, με τη συμμετοχή μιας ομάδας μελών του κόμματος, εισέβαλαν στο 1ο Δημοτικό Σχολείο Περάματος, εκτοξεύοντας απειλές και ξυλοκοπώντας δασκάλους και γονείς, οι οποίοι παρευρίσκονταν στο χώρο και διαμαρτυρήθηκαν για

¹⁵ <http://www.protothema.gr/greece/article/524929/plateia-viktorias/>, [Τελευταία πρόσβαση 10/4/2018]

την παρουσία τους εκεί¹⁶. Η συγκεκριμένη ενέργεια αποτέλεσε αντίδραση στην κυβερνητική απόφαση η οποία αφορούσε την ένταξη προσφύγων μαθητών στο εν λόγω σχολείο. Οι δράστες χρησιμοποιούν ένα συνδυασμό λεκτικής και σωματικής βίας προβαίνοντας σε ξυλοδαρμούς συνοδευόμενους από τη χρήση υβριστικών σχολίων, ρατσιστικού λόγου και απειλών. Όπως είναι προφανές, η δομή επιθέσεων, όπως η συγκεκριμένη, μεταβάλλεται δραστικά, ενώ η λεκτική βία αποτελεί δευτερεύον και επικουρικό στοιχείο.

5.2.Σωματική βία

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η σωματική βία αποτελεί την πιο διαδεδομένη μορφή βίας. Στη συγκεκριμένη κατηγορία συμπεριλαμβάνονται επιθέσεις οι οποίες αφορούν την άσκηση ψυχολογικής, απλής σωματικής και βαριάς σωματικής βίας. Πιο αναλυτικά, εντοπίζονται περιστατικά όπως ξυλοδαρμοί, βίαιη απώθηση, καθώς και πογκρόμ κατά προσφύγων. Ακόμη, υπάρχουν καταγραφές αναφορικά με τη χρήση όπλων, καθώς και την τέλεση τρομοκρατικών επιθέσεων και βασανισμών. Βασικοί στόχοι των εν λόγω επιθέσεων είναι η πρόκληση φόβου και πληγμάτων στη σωματική ακεραιότητα και τη ζωή των θυμάτων. Συνεχίζοντας, οι βασανισμοί υποδηλώνουν κάθε μορφή απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης κατά των θυμάτων, ενώ η σύσταση πολιτοφυλακών και η δημιουργία μπλόκων ‘αγανακτισμένων’ πολιτικών αφορούν μία πιο μαζική μορφή κινητοποίησης και άσκησης βίας. Στη συγκεκριμένη κατηγορία εμφανίζονται ορισμένες μορφές ρατσιστικής κινητοποίησης η τέλεση των οποίων προϋποθέτει την ύπαρξη οργανωμένης δράσης, υψηλού επιπέδου συμμετοχής και άριστης στρατηγικής. Η χρήση σωματικής βίας αντιπροσωπεύει το 40,7% (Πίνακας 2) της συνολικής βίας που εντοπίζεται στο δείγμα μας. Λαμβάνοντας υπόψη την παράλληλη ύπαρξη σωματικής βίας και στην πρώτη κατηγορία (σε συνδυασμό με τη λεκτική βία) κατά 20,9% (Πίνακας 2), θα μπορούσε να αναφερθεί, ότι ο συγκεκριμένος τύπος επιθέσεων αποτελεί την κύρια πτυχή του φαινομένου.

Επιπλέον, η ανάλυση της σωματικής βίας δύναται να προσφέρει χρήσιμα στοιχεία αναφορικά με τη δράση της ακροδεξιάς. Τα στοιχεία της έρευνας αποκαλύπτουν τη συμμετοχή ακροδεξιών καθώς και της αστυνομίας. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η

¹⁶ <http://www.efsyn.gr/arthro/o-ypodikos-lagos-trampoykizei-se-dimotiko-sholeio>, [Τελευταία πρόσβαση 10/4/2018]

σωματική βία απαιτεί μία βαθύτερη εμπλοκή στο ρατσιστικό ακτιβισμό συγκριτικά με τη λεκτική. Ταυτόχρονα, τα άτομα που προβαίνουν στη χρήση αυτού του είδους βίας είναι περισσότερο εξοικειωμένα με άμεσες και σκληροπυρηνικές επιθέσεις. Δεν διστάζουν να προκαλέσουν επικίνδυνες σωματικές βλάβες στα θύματά τους, αφού δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις όπου ουσιαστικά πρόκειται για δολοφονικές απόπειρες. Επιπλέον, χρησιμοποιούν όπλα και πολεμικό εξοπλισμό, ενώ η συμμετοχή της αστυνομίας συμβάλλει στην αύξηση αυτού του είδους βίας, καθώς οι αστυνομικοί κατέχουν τον απαιτούμενο εξοπλισμό, ενώ διαθέτουν την απαιτούμενη εκπαίδευση.

Ακόμη, είναι χρήσιμο να αναφερθεί, ότι η σωματική βία παρουσιάζει διαφορετικές πτυχές και αποχρώσεις ανάλογα με την υπό εξέταση περίπτωση. Ενδεικτικά αναφέρεται η επίθεση ενός αστυνομικού σε πρόσφυγα τον Αύγουστο του 2016. Πιο αναλυτικά, κατά τη διάρκεια διάσωσης προσφύγων ένας αστυνομικός πλησίασε έναν από τους διασωθέντες και του επιτέθηκε χαστουκίζοντας τον στο πρόσωπο¹⁷. Το συγκεκριμένο περιστατικό αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση αυθαιρεσίας και ταυτόχρονης χρήσης βίας. Ωστόσο, δεν μπορεί να θεωρηθεί οργανωμένη ή προμελετημένη επίθεση. Αντιθέτως, μάλλον πρόκειται για μια μη σχεδιασμένη αντίδραση, όπως συνάγεται από την περιγραφή στον Τύπο του σχετικού περιστατικού. Εν συνεχεία, το Μάιο του 2017 έλαβαν χώρα τρεις επιθέσεις ακροδεξιών στη Λέρο¹⁸. Αμφότερες υλοποιήθηκαν από μία καλά οργανωμένη ομάδα, η οποία επιτέθηκε βίαια στα θύματα της. Τα μέλη της ομάδας ήταν οπλισμένα, ενώ η πλειοψηφία των θυμάτων κατέληξε στο νοσοκομείο. Ουσιαστικά, η ειδοποιός διαφορά μεταξύ των δύο περιστατικών είναι η σκόπιμη και προμελετημένη δραστηριότητα των δραστών της δεύτερης επίθεσης.

Εν συνεχεία, στη συγκεκριμένη κατηγορία εντοπίζονται και οι περιπτώσεις των τρομοκρατικών ενεργειών. Πιο αναλυτικά, τον Αύγουστο του 2016 μια ακροδεξιά τρομοκρατική ομάδα τοποθέτησε αυτοσχέδιο εκρηκτικό μηχανισμό στην είσοδο δομής στέγασης και αλληλεγγύης στην Αθήνα¹⁹. Η συγκεκριμένη δράση συμπεριλαμβάνεται στην κατηγορία της σωματικής βίας διαθέτοντας, ωστόσο, χαρακτηριστικά και

¹⁷ Πηγή: Πρώτο θέμα, 28/8/16

<http://www.protothema.gr/greece/article/605928/salos-sto-diadiktuo-limenikos-vrizei-kai-htupa-prosfuga-se-skafos/> [Τελευταία πρόσβαση 11/4/2018]

¹⁸ <http://www.efsyn.gr/arthro/triti-epithesi-se-prosfyges-sti-lero> [Τελευταία πρόσβαση 11/4/2018]

¹⁹ <https://www.vice.com/gr/article/epithesi-me-gkazakia-se-katalipsi-prosfygwn-sta-exarxia> [Τελευταία πρόσβαση 13/4/2018]

γνωρίσματα, τα οποία τη διαφοροποιούν συγκριτικά με άλλες επιθέσεις. Ουσιαστικά, η χρήση σωματικής βίας διαφέρει ανάλογα με την εκάστοτε υποπερίπτωση, με την ακραία έκφανση της αφενός να απειλεί ευθέως ανθρώπινες ζωές και αφετέρου να θέτει υπό αμφισβήτηση θεμελιώδεις δημοκρατικές αρχές και αξίες.

Εν κατακλείδι, ο συγκεκριμένος τύπος βίας φαίνεται να αποτελεί προσφιλή μέθοδο διεκπεραίωσης επιθέσεων με ρατσιστικό υπόβαθρο. Ενώ η λεκτική βία είναι ευρέως διαδεδομένη ανάμεσα στους πολίτες, η σωματική βία συναντάται σε άτομα που συνήθως διαθέτουν βαθύτερη δέσμευση με την άκρα δεξιά. Η εν λόγω μορφή βίας αφορά ένα σημαντικό εύρος γεγονότων, τα οποία διακρίνονται από διαφορετικά χαρακτηριστικά και επίπεδο οργανωτικής δομής. Αναλυτικότερα, επιθέσεις όπως η χρήση όπλων για εκφοβισμό είναι πιθανό να αποτελούν αυθόρμητες ενέργειες υιοθετούμενες από πολίτες που δρουν ατομικά. Αντιθέτως, η ρίψη φωτοβολίδων και δυναμιτών αποτελεί μια πιο πολύπλοκη διαδικασία, που υλοποιείται από οργανωμένες ομάδες, οι οποίες διαθέτουν το κατάλληλο υλικό. Επιπλέον, οι τρομοκρατικές επιθέσεις συνδέονται άμεσα με τους ακροδεξιούς ακτιβιστές, συνιστώντας θεμελιώδη απειλή τόσο για την ανθρώπινη ζωή όσο και για το πολιτικό σύστημα. Όπως είναι προφανές, η διάπραξη τρομοκρατικών ενεργειών είναι σκόπιμο να εκληφθεί ως απόρροια μιας βαθύτερης και συστηματικής εμπλοκής με τον εξτρεμισμό, καθώς και ως απότοκο της ισχυρής αφοσίωσης και της πίστης στα ιδεώδη της άκρας δεξιάς.

5.3. Βία κατά υλικών στόχων

Η βία κατά υλικών στόχων συναντάται στο 20,9% των περιστατικών του δείγματός μας (Πίνακας 2), ενώ αφορά τρία είδη επιθέσεων. Το πρώτο σχετίζεται με τη βεβήλωση χώρων ή μνημείων τα οποία αφορούν πρόσφυγες. Στη δεύτερη υποκατηγορία εντοπίζονται επιθέσεις που περιλαμβάνουν εισβολές σε δομές και χώρους στέγασης και καταστροφή υλικού ανθρωπιστικής βοήθειας και στην τρίτη έχουν καταγραφεί οι ενέργειες που ως στόχο έχουν την παρακώληση εργασιών αναφορικά με το προσφυγικό, όπως ο αποκλεισμός δρόμων. Επιπροσθέτως, συχνά η βία κατά υλικών στόχων συνοδεύεται από την απουσία πληροφοριών σχετικά με τους δράστες. Τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά υποδεικνύονται μέσα από μια σύντομη επισκόπηση περιστατικών, τα οποία περιλαμβάνουν τη συγκεκριμένη μορφής βίας. Καταρχάς, τον Φεβρουάριο του 2016 άγνωστοι δράστες κρεμάσαν γουρουνοκεφαλή έξω από το

κέντρο κράτησης προσφύγων στο Σχιστό²⁰. Η γουρουνοκεφαλή χρησιμοποιείται ως ρατσιστικό σύμβολο εναντίον των μουσουλμάνων και συχνά επιλέγεται από ακροδεξιούς. Επιπλέον, τον Αύγουστο του 2016 καταγράφηκε επίθεση ομάδας αγνώστων στη Χίο με στόχο την καταστροφή χώρου και υλικού ανθρωπιστικής βοήθειας σε πρόσφυγες²¹. Τέλος, σύμφωνα με τα ευρήματα έχουν λάβει χώρα ενέργειες οι οποίες αφορούν την παρακώληση διαδικασιών παραμονής και ένταξης του προσφυγικού πληθυσμού. Ενδεικτικά αναφέρεται η κατάληψη δημοτικού σχολείου της Λέσβου από ομάδα γονέων με στόχο την αποτροπή φοίτησης προσφύγων μαθητών τον Οκτώβριο του 2016²².

Σύμφωνα με τα ερευνητικά δεδομένα, προκύπτει ότι στο υπό εξέταση χρονικό διάστημα έχουν λάβει χώρα επιθέσεις οι οποίες όχι μόνο στοχεύουν άμεσα τον προσφυγικό πληθυσμό, αλλά και επιχειρούν να του προκαλέσουν πλήγματα με έμμεσους τρόπους. Ως εκ τούτου, παρατηρείται μία διεύρυνση των μορφών της ασκούμενης βίας. Ουσιαστικά, οι δράστες δεν εξαντλούν τη δράση τους σε λεκτικές και σωματικές επιθέσεις. Αντιθέτως, δημιουργώντας ομάδες με διαφορετικά ανά περίπτωση χαρακτηριστικά (πχ. ομάδες πολιτών οι οποίες αποκλείουν δρόμους ή σχολεία ή καλύτερα οργανωμένες ομάδες ατόμων που εισβάλλουν σε δομές καταστρέφοντας το εσωτερικό τους) αποπειράονται να προσδώσουν πολλαπλά επίπεδα στην αντιπροφυγική κινητοποίηση. Μάλιστα, οι πράξεις που περιλαμβάνουν βία κατά υλικών στόχων εμφανίζονται περισσότερο συστηματικά κατά τη διάρκεια του 2016 και συνεχίζονται και το 2017. Από το παραπάνω μπορεί να συμπεραθεί ότι μετά από μία πρώτη περίοδο εχθρότητας και βίαιης κινητοποίησης κατά των προσφύγων οι πράξεις βίας σταδιακά στρέφονται και εις βάρος των δομών και του υλικοτεχνικού εξοπλισμού που σχετίζονται με το προσφυγικό, με τις επιθέσεις εναντίον ιδιωτικής και δημόσιας περιουσίας να εμφανίζονται όλο και συχνότερα. Σαφώς, οι προαναφερθείσες πράξεις βίας δε διαθέτουν στοιχεία όπως η άμεση σύγκρουση με τα θύματα ή ο υψηλός πήχης βίας -λ.χ. ξυλοδαρμοί και βαριές σωματικές βλάβες- ωστόσο, δεν παύουν να αποτελούν μία πτυχή του φαινομένου η οποία ενδεχομένως να αποδεικνύει την ύπαρξη ενός οργανωμένου σχεδιασμού όσον το φαινόμενο της αντιπροφυγικής κινητοποίησης.

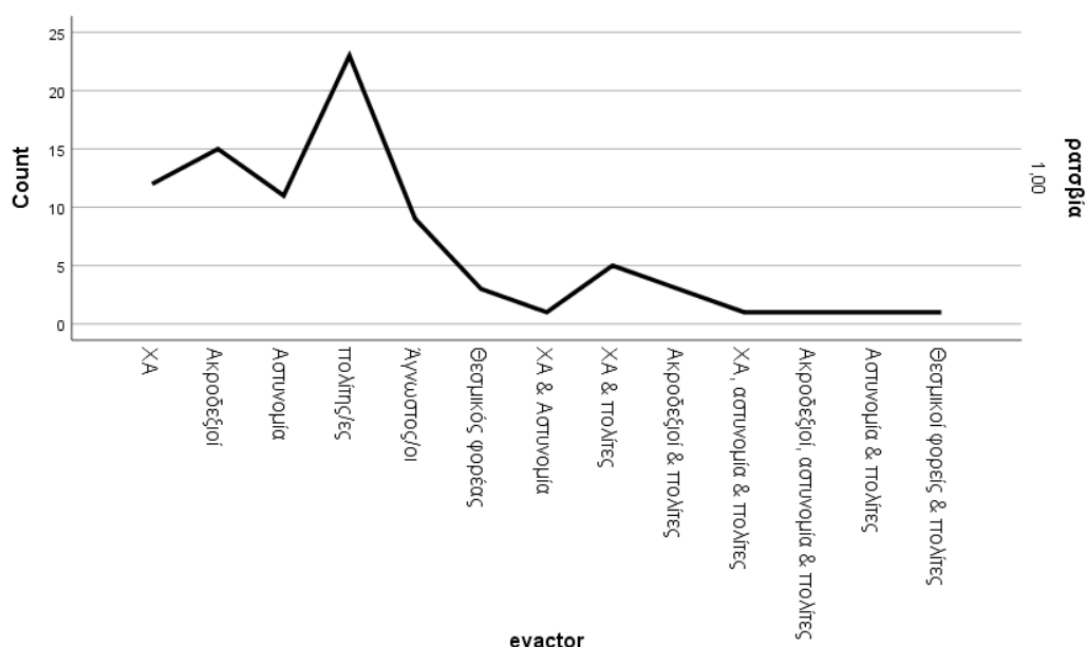
²⁰ <http://www.iefimerida.gr/news/252556/eikones-sok-karfosan-goyroynokefali-sto-hotspot-toy-shistoy-eikones> [Τελευταία πρόσβαση 13/4/2018]

²¹ <http://www.politischios.gr/koinonia/halkeios-agnostoi-katestrepsan-trofima-poy-proorizontan-gia-prosfyges-binteo> [Τελευταία πρόσβαση 13/4/2018]

²² <https://racistcrimeswatch.wordpress.com/2016/10/08/1-187/> [Τελευταία πρόσβαση 14/4/2018]

6. Δράστες

Οι ρατσιστικές επιθέσεις με αιχμή το προσφυγικό υλοποιούνται από μία σειρά δραστών, οι οποίοι δρουν μεμονωμένα ή σε συνεργασία (Γράφημα 3). Σύμφωνα με τα ερευνητικά δεδομένα ως αυτουργοί ρατσιστικών ενεργειών έχουν καταγραφεί μέλη της Χρυσής Αυγής, άλλοι ακροδεξιοί ακτιβιστές και οργανώσεις της εξτρεμιστικής άκρας δεξιάς, αστυνομικοί και λιμενικοί, ομάδες πολιτών ή πολίτες που δρουν ατομικά και πρόσωπα, τα οποία κατέχουν θεσμική εξουσία. Τέλος, οι δράστες ορισμένων επιθέσεων παραμένουν άγνωστοι. Ως εκ τούτου, στην κωδικοποίηση των τύπων δραστών συμπεριλήφθηκαν σε ξεχωριστή υποκατηγορία με τον τίτλο άγνωστοι δράστες.

Γράφημα 3: Καταγραφή ρατσιστικής βίας, ίδια επεξεργασία

Από την ανάλυση των δεδομένων προκύπτει, ότι κυρίαρχη θέση όσον αφορά την άσκηση ρατσιστικής βίας κατέχουν οι πολίτες έχοντας εμπλακεί σε 23 επιθέσεις. Ακολουθούν οι ακροδεξιοί με ποσοστό 17,4% (15 επιθέσεις), ενώ στην τρίτη θέση εμφανίζεται η Χρυσή Αυγή με 14% (12 επιθέσεις). Ουσιαστικά, πολίτες, αστυνομία, ακροδεξιοί και Χρυσή Αυγή εμπλέκονται σε ρατσιστικές επιθέσεις σε ποσοστό σχεδόν 71% των δεδομένων του δείγματός μας (Πίνακας 4).

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΧΑ	12	14,0	14,0	14,0
	Ακροδεξιοί	15	17,4	17,4	31,4
	Αστυνομία	11	12,8	12,8	44,2
	πολίτης/ες	23	26,7	26,7	70,9
	Άγνωστος/οι	9	10,5	10,5	81,4
	Θεσμικός φορέας	3	3,5	3,5	84,9
	ΧΑ & Αστυνομία	1	1,2	1,2	86,0
	ΧΑ & πολίτες	5	5,8	5,8	91,9
	Ακροδεξιοί & πολίτες	3	3,5	3,5	95,3
	ΧΑ, αστυνομία & πολίτες	1	1,2	1,2	96,5
	Ακροδεξιοί, αστυνομία & πολίτες	1	1,2	1,2	97,7
	Αστυνομία & πολίτες	1	1,2	1,2	98,8
	Θεσμικοί φορείς & πολίτες	1	1,2	1,2	100,0
	Total	86	100,0	100,0	

Πίνακας 4: Καταγραφή ρατσιστικής βίας, ίδια επεξεργασία

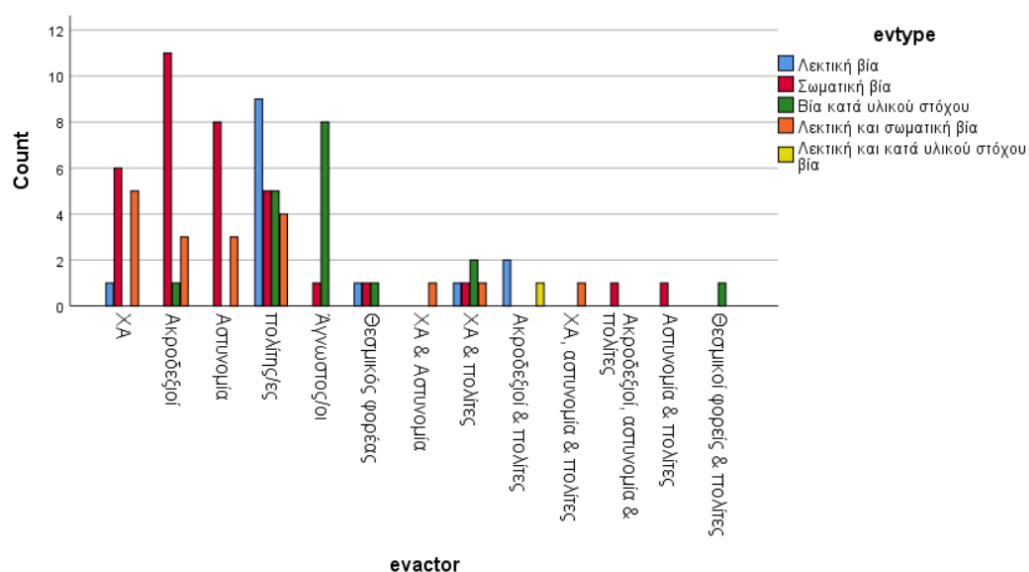
Εν συνεχεία, το 10,5% των επιθέσεων αποδίδεται σε άγνωστους δράστες, ενώ μόλις το 3,5% σχετίζεται με άτομα τα οποία κατέχουν θεσμική εξουσία (Πίνακας 4). Πιο αναλυτικά, η απουσία εμφάνισης στοιχείων αναφορικά με την ταυτότητα των δραστών σχετίζεται με τη χρήση βίας κατά υλικού στόχου, αφού 8 από τις 9 ενέργειες που έχουν υλοποιηθεί από άγνωστους δράστες εντάσσονται στη συγκεκριμένη κατηγορία (Πίνακας 5). Επιπλέον, η παρουσία των ατόμων, που κατέχουν θεσμική θέση και εξουσία, συσχετίζεται και με τους τρεις τύπους βίας. Η ανάλυση των δραστών υπό το πρίσμα της ασκούμενης βίας θεωρείται ερευνητικά χρήσιμη και είναι σε θέση να προσφέρει ενδιαφέροντα στοιχεία. Πιο συγκεκριμένα, η μορφή βίας που χρησιμοποιείται στα καταγεγραμμένα ρατσιστικά περιστατικά είναι στενά συνυφασμένη με το είδος του δράστη. Το παραπάνω αποτελεί ένα ερευνητικό δεδομένο, το οποίο έχει αποδειχθεί μέσω της ανάλυσης των περιστατικών.

Ουσιαστικά, το πλαίσιο και η μορφή των επιθέσεων είναι σε θέση να προσφέρουν χρήσιμα στοιχεία και πληροφορίες για τους δράστες, αφού η έλλειψη οργανωμένου σχεδίου ή συγκρότησης μιας δομημένης ομάδας κρούσης σχεδόν πάντοτε σχετίζεται με την απουσία ακροδεξιών ή μελών της Χρυσής Αυγής. Η κατάσταση αλλάζει ριζικά, όταν μελετώνται επιθέσεις στις οποίες εμπλέκονται άτομα του ακροδεξιού χώρου. Η καταγραφή των περιστατικών και η ανάλυση του υλικού φανερώνουν μια δομική αλλαγή στον τρόπο λειτουργίας των ομάδων. Όπως προκύπτει, από την έρευνα

παρουσιάζονται παραστρατιωτικού τύπου ομάδες (τάγματα εφόδου), εξοπλισμένες με διάφορων ειδών οπλισμό, καλά οργανωμένες, οι οποίες πραγματοποιούν καταδρομικές επιθέσεις και στη συνέχεια αποχωρούν συντεταγμένα. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μάλιστα, στήνουν ενέδρες σε χώρους όπου κινούνται οι πρόσφυγες (συνήθως δίπλα στους καταυλισμούς).

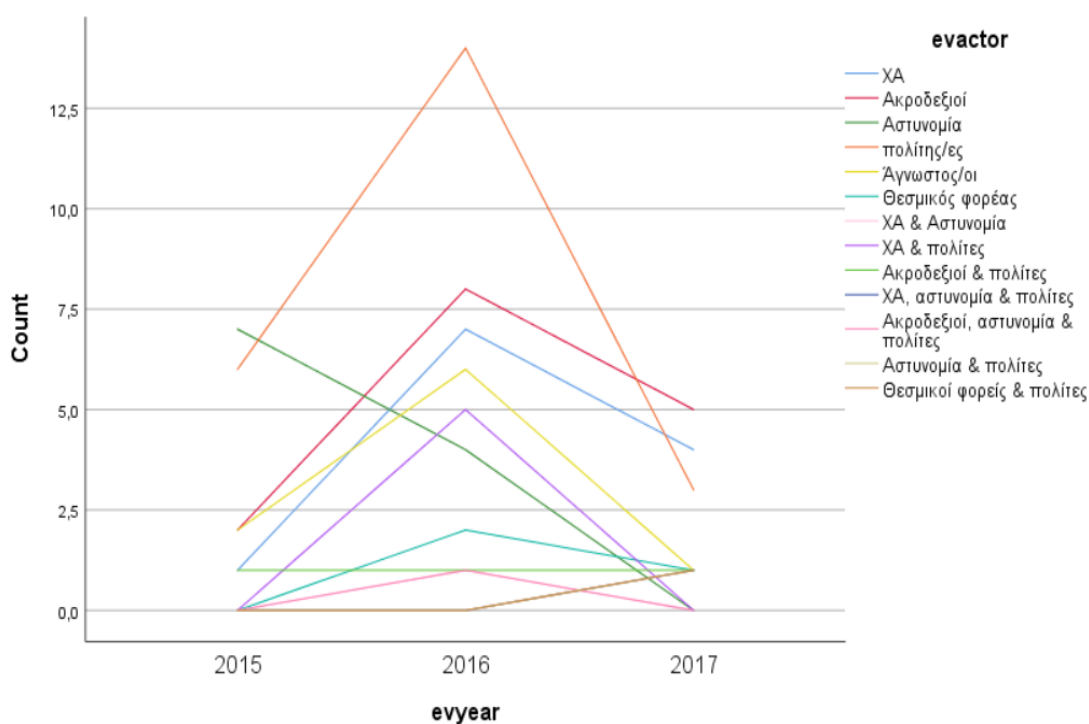
		evtype					Total
		Λεκτική βία	Σωματική βία	Βία κατά υλικού στόχου	Λεκτική και σωματική βία	Λεκτική και κατά υλικού στόχου βία	
evactor	XA	1	6	0	5	0	12
	Ακροδεξιοί	0	11	1	3	0	15
	Αστυνομία	0	8	0	3	0	11
	πολίτης/ες	9	5	5	4	0	23
	Άγνωστος/οι	0	1	8	0	0	9
	Θεσμικός φορέας	1	1	1	0	0	3
	XA & Αστυνομία	0	0	0	1	0	1
	XA & πολίτες	1	1	2	1	0	5
	Ακροδεξιοί & πολίτες	2	0	0	0	1	3
	XA, αστυνομία & πολίτες	0	0	0	1	0	1
	Ακροδεξιοί, αστυνομία & πολίτες	0	1	0	0	0	1
	Αστυνομία & πολίτες	0	1	0	0	0	1
	Θεσμικοί φορείς & πολίτες	0	0	1	0	0	1
	Total	14	35	18	18	1	86

Πίνακας 5: Καταγραφή ρατσιστικής βίας, ίδια επεξεργασία

Γράφημα 4: Καταγραφή ρατσιστικής βίας, ίδια επεξεργασία

Εν κατακλείδι, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι περιπτώσεις, όπου παρατηρείται κοινή δράση των δραστών. Αναλυτικότερα, περίπου το 15% των περιστατικών μας αφορά επιθέσεις, οι οποίες έχουν πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο της κοινής δράσης μεταξύ διαφορετικών τύπων δραστών (Πίνακας 4). Περισσότερα είναι τα περιστατικά στα οποία σημειώνεται κοινή δράση ΧΑ και πολιτών, ενώ ακολουθούν εκείνα που αφορούν την από κοινού δράση ακροδεξιών και πολιτών, μελών της ΧΑ και αστυνομικών, αλλά και αστυνομικών και πολιτών. Το ίδιο ισχύει και όσον αφορά τη συνεργασία πολιτών και προσώπων με θεσμική εξουσία, καθώς και την κοινή παρουσία ακροδεξιών ή μελών της ΧΑ, πολιτών και αστυνομικών. Πιο κάτω παρουσιάζεται η διακύμανση της δράσης των πρωταγωνιστών των επιθέσεων στο υπό εξέταση χρονικό διάστημα.

Γράφημα 5: Καταγραφή ρατσιστικής βίας, ίδια επεξεργασία

6.1. Χρυσή Αυγή

Η ανάλυση των ερευνητικών δεδομένων έχει καταδείξει, ότι η σύνδεση της Χρυσής Αυγής με το βία είναι πολυεπίπεδη, προσλαμβάνοντας διαφορετικά χαρακτηριστικά ανάλογα με την οργανωτική δυναμική και τις επικρατούσες κοινωνικές συνθήκες. Ως εκ τούτου, η εμπλοκή της ΧΑ στις αντιπροσφυγικές κινητοποιήσεις και επιθέσεις σχετίζεται με μία σειρά μέσων και υλοποιούμενων

στρατηγικών. Πιο αναλυτικά, το 14% των περιστατικών της ρατσιστικής βίας που εμείς εντοπίσαμε αποδίδεται στη δράση μελών και ακτιβιστών της ΧΑ, ενώ το 8,2% αφορά την ταυτόχρονη και συνεργατική δράση χρυσαυγιτών με αστυνομικούς και/ή πολίτες (Πίνακας 4). Ουσιαστικά, τα προαναφερθέντα ποσοστά αφορούν την επιβεβαιωμένη συμμετοχή μελών του κόμματος. Όπως έχει αναφερθεί, η απόκρυψη της συμμετοχής σε ρατσιστικές επιθέσεις αποτελεί για ευνόητους λόγους μία εδραιωμένη τακτική της Χρυσής Αυγής, γεγονός το οποίο καθιστά την ταυτοποίηση των δραστών μία ιδιαίτερος δύσκολη και σύνθετη διαδικασία. Το παραπάνω σε καμία περίπτωση δεν σημαίνει, ότι η δράση του κόμματος περιορίζεται στο καταγεγραμμένο αριθμό ρατσιστικών επιθέσεων όπου γίνεται ανιχνεύσιμη η συμμετοχή της. Συμμετοχή μελών και ηθική αυτουργία του κόμματος φημολογείται ότι υπάρχει σε πολλά ακόμη περιστατικά. Παρ' όλα αυτά, για τους σκοπούς της αντικειμενικής καταγραφής της έρευνας δεν έχουν ενταχθεί στην κατηγορία των επιθέσεων που αποδίδονται στη Χρυσή Αυγή και καταγράφονται ως επιθέσεις ακροδεξιών. Ιδιαίτερα στην περίπτωση της Χίου υπάρχει η γενική αντίληψη, ότι μέλη της Χρυσής Αυγής βρίσκονται πίσω από τη συντριπτική πλειοψηφία των περιστατικών.

Εν συνεχεία, οι δραστηριότητα της ΧΑ εναλλάσσεται ανάλογα με την υπό εξέταση γεωγραφική περιοχή και χρονική περίοδο. Πιο συγκεκριμένα, η μεμονωμένη δράση των ακτιβιστών του κόμματος σχετίζεται με τη σωματική βία. Αναλυτικότερα, σε έξι περιπτώσεις έχει καταγραφεί η χρήση σωματικής βίας, σε πέντε έχει διαπιστωθεί ο συνδυασμός σωματικής και λεκτικής, ενώ σε ένα περιστατικό αποτυπώνεται η αποκλειστική χρήση λεκτικής βίας (Πίνακας 5). Όταν τα μέλη του κόμματος συμπράττουν με ομάδες πολιτών παρατηρείται μια μετατόπιση αναφορικά με το είδος βίας, που ασκείται. Από τα πέντε καταγεγραμμένα περιστατικά τα δύο σχετίζονται με τη χρήση βίας κατά υλικού στόχου, το ένα με την ταυτόχρονη παρουσία λεκτικής και σωματικής βίας, ένα περιστατικό περιλαμβάνει λεκτική βία, ενώ ακόμη ένα εμπερικλείει τη χρήση σωματικής βίας (Πίνακας 5). Είναι προφανές, ότι η Χρυσή Αυγή αποπειράται να υιοθετήσει μία διαφορετική στρατηγική σε περιπτώσεις, όπου δρα από κοινού με ομάδες πολιτών. Ουσιαστικά, το κόμμα λαμβάνει μέρος σε κινητοποιήσεις ενάντια στους πρόσφυγες, οι οποίες έχουν διοργανωθεί από φορείς ή ομάδες πολιτών, επιχειρώντας να δημιουργήσει ένα κλίμα εναντίωσης και κοινωνικής αναταραχής. Ακόμη, προσφέρει ηθική υποστήριξη και πολιτική κάλυψη σε 'αγανακτισμένους' πολίτες, οι οποίοι προβαίνουν σε πράξεις βίας, αφού βασικός στόχος του είναι να

πυροδοτήσει μία γενικευμένη κατάσταση ρατσιστικής βίας και ανομίας στο όνομα των Ελλήνων, που μάχονται για τη χώρα τους.

Η πρώτη επιβεβαιωμένη ενέργεια της Χρυσής Αυγής έλαβε χώρα στη Αττική το Δεκέμβριο του 2015 εναντίον μίας ομάδας προσφύγων, που διέμεναν στην πλατεία Βικτωρίας²³. Αναλυτικότερα, σύμφωνα με μαρτυρία ενός εκ των θυμάτων, μία καλά οργανωμένη και οπλισμένη ομάδα τους πλησίασε και τους επιτέθηκε άγρια. Σύμφωνα με τα λεγόμενα του θύματος, οι χρυσαυγίτες επιτέθηκαν στην ομάδα, πυρπολώντας παράλληλα τις σκηνές τους. Το θύμα τραυματίστηκε σοβαρά από τη φωτιά. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί, ότι η συγκεκριμένη επίθεση αρχικά δε δημοσιεύτηκε από τα ΜΜΕ. Ωστόσο, με τη συμβολή του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (RVRN), το περιστατικό αναδείχθηκε. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια του 2016 και του 2017 έξι περιστατικά ρατσιστικής βίας αποδιδόμενα σε μέλη της ΧΑ έλαβαν χώρα στη Χίο, ενώ καταγράφηκε ακόμη ένα, που αφορά στην κοινή δράση μελών του κόμματος και αστυνομικών. Πρόκειται για ενέργειες οι οποίες διέθεταν υψηλή οργανωτική δομή και σκληροπυρηνική μορφή βίας. Ουσιαστικά, οι ακτιβιστές του κόμματος δημιούργησαν μία στρατιωτικού τύπου οργάνωση που ως στόχο είχε την πρόκληση βλαβών σε πρόσφυγες.

Η πρώτη επίθεση πραγματοποιήθηκε τον Απρίλιο του 2016, όταν οι ακτιβιστές τοποθέτησαν εμπρηστικό μηχανισμό σε δομή αλληλεγγύης στους πρόσφυγες²⁴. Η δεύτερη έλαβε χώρα τον Ιούνιο του 2016, όταν μία ομάδα μελών της ΧΑ πλησίασε τον προσφυγικό καταυλισμό της Σούδας και επιτέθηκε οργανωμένα σε πρόσφυγες που βρίσκονταν περιμετρικά του χώρου, ξυλοκοπώντας τόσο πρόσφυγες όσο και εργαζόμενους σε ΜΚΟ²⁵. Το Σεπτέμβριο του ίδιου έτους μέλη της Χρυσής Αυγής διοργάνωσαν πορεία διαμαρτυρίας ενάντια στους πρόσφυγες, κατά τη διάρκεια της οποίας επιτέθηκαν σε πρόσφυγες και αλληλέγγυους²⁶, ενώ δύο μήνες αργότερα πραγματοποίησαν συντονισμένη καταδρομική επίθεση στον καταυλισμό της Σούδας²⁷. Η τελευταία αυτή ενέργεια, είχε ως αποτέλεσμα τον εμπρησμό ενός σημαντικού

²³ <https://athens.indymedia.org/post/1554234/> [Τελευταία πρόσβαση 23/4/2018]

²⁴ https://www.provo.gr/chios_pogrom_against_migrants/ [Τελευταία πρόσβαση 23/4/2018]

²⁵ <https://left.gr/news/hios-66-epithesi-akrodexion-se-allileggyoys-kai-prosfyges-meta-apo-fotia-ston-kataylismo-tis> [Τελευταία πρόσβαση 23/4/2018]

²⁶ <http://tvxs.gr/news/ellada/epeisodia-sti-xio-se-poreia-kata-ton-prosfygon-binteo> [Τελευταία πρόσβαση 24/4/2018]

²⁷ <http://www.avgi.gr/article/10836/7654526/chios-epeisodia-ston-kataulismo-prosphygon-kai-metanaston-ste-souda4> [Τελευταία πρόσβαση 24/4/2018]

τμήματος του καταυλισμού, ενώ κινδύνεψε ζωές προσφύγων. Η ομάδα των ακτιβιστών διέθετε στρατιωτικό εξοπλισμό και οργάνωση, ενώ εξαπέλυσε επιθέσεις ακόμη και εναντίον προσφύγων που είχαν συλληφθεί. Ακόμη, δύο επιθέσεις έλαβαν χώρα κατά τη διάρκεια του 2017, οι οποίες αφορούσαν ξυλοδαρμούς προσφύγων και καταδρομική επίθεση σε προσφυγικό καταυλισμό²⁸. Τέλος, συνεργασία μεταξύ μελών της ΧΑ και αστυνομικών έχει καταγραφεί τον Απρίλιο του 2016, όταν επιτέθηκαν από κοινού σε πρόσφυγες που βρίσκονταν στο λιμάνι της Χίου απωθώντας τους βίαια και χτυπώντας τους²⁹.

Καθίσταται σαφές ότι σε περιοχές, όπου η Χρυσή Αυγή διαθέτει κοινωνικό έρεισμα και ισχυρές αριθμητικά τοπικές οργανώσεις τα περιστατικά ρατσιστικής βίας είναι σαφώς περισσότερα και οι μορφές της ασκούμενης βίας είναι περισσότερο σκληροπυρηνικές. Η Χίος αποτελεί ενδεικτικό παράδειγμα της δράσης της Χρυσής Αυγής. Τα καταγεγραμμένα περιστατικά αφορούν, κυρίως, εμπρηστικές επιθέσεις, επιθέσεις με μολότοφ και δυναμίτες και καταδρομικές επιθέσεις από οπλισμένες ομάδες. Το παραπάνω αποδεικνύει, ότι κομβική ως προς την ανάλυση και την αξιολόγηση του υλικού δεν είναι η σημασία αποκλειστικά του ποσοτικού κριτηρίου (αριθμός επιθέσεων). Αντιθέτως, και οι ποιοτικές παράμετροι της δράσης (μέθοδος, οργάνωση και μέσα που χρησιμοποιούνται) δύναται να συμβάλλουν στη εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων. Η συστηματική δράση ενεργών μελών του κόμματος ενισχύει την ένταση της ρατσιστικής βίας. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η εμπλοκή ενός γνώριμου ακτιβιστή και μέλους της ΧΑ, του Ματθαίου Μερμηγκούση (για τον οποίο έχει συνταχθεί δικογραφία για συμμετοχή σε τρεις από τις προαναφερθείσες επιθέσεις), καθώς και του Κοματά³⁰ ο οποίος κατηγορείται για συμμετοχή σε μία εξ αυτών, αποτελούν ισχυρές ενδείξεις αναφορικά τόσο με την εμπλοκή της Χρυσής Αυγής όσο και με τον κομβικό ρόλο της συμμετοχής της όσον αφορά την αναβάθμιση της βίας.

²⁸ <http://www.avgi.gr/article/10836/8088526/chios-nea-epithese-akrodexion-se-prosphyges-kai-epeisodiako-demotiko-symboulia> [Τελευταία πρόσβαση 28/4/2018] και <http://www.zougla.gr/greece/article/xios-epithesis-kata-prosfigon-se-souda-ke-kastro> [Τελευταία πρόσβαση 28/4/2018]

²⁹ <https://avantgarde2009.wordpress.com/2016/04/08/prova-jenerale-sth-chio/> [Τελευταία πρόσβαση 29/4/2018]

³⁰ <http://www.alithia.gr/koinonia/me-18mini-kai-7mini-fylakisi-me-3eti-anastoli-timorithikan-mermigkoysis-kai-komatas> [Τελευταία πρόσβαση 29/4/2018]

Ωστόσο, η δράση του κόμματος δεν περιορίζεται μόνο στη Χίο. Αντιθέτως, δράσεις της Χρυσής Αυγής έχουν καταγραφεί στη Θεσσαλονίκη, την Αττική, την Ημαθία, τη Λέρο και τη Λέσβο. Οι εν λόγω ενέργειες αφορούν τόσο την αυτόνομη δράση μελών του κόμματος όσο και τη δράση τους στο πλαίσιο κινητοποιήσεων ενάντια στους πρόσφυγες. Πιο αναλυτικά, στη Θεσσαλονίκη πραγματοποιήθηκαν δύο επιθέσεις κατά τη διάρκεια ρατσιστικών κινητοποιήσεων της τοπικής κοινωνίας. Στην πρώτη περίπτωση τα μέλη του κόμματος συμμετείχαν σε διαδήλωση ενάντια στην παραχώρηση παλαιού στρατοπέδου σε πρόσφυγες, στο πλαίσιο της οποίας προκάλεσαν αναταραχή, που οδήγησε στον εμπρησμό του στρατοπέδου³¹, ενώ στη δεύτερη επιχείρησαν να αποκλείσουν την είσοδο ενός ακόμη στρατόπεδου και επιτέθηκαν φραστικά στους πρόσφυγες που κατέφθαναν³². Και στις δύο περιπτώσεις τα παρευρισκόμενα μέλη της Χρυσής Αυγής απηύθυναν λόγο στο πλήθος και προέτρεπαν συστηματικά τους πολίτες να πάρουν την κατάσταση στα χέρια τους. Εν συνεχεία, και στην Ημαθία κάτοικοι και ακτιβιστές της ΧΑ βρέθηκαν έξω από καταυλισμό εκτοξεύοντας ύβρις και γουρουνοκεφαλές εναντίον των προσφύγων³³, ενώ επιχείρησαν να εισβάλουν και σε δομή στέγασης στη Λέρο³⁴. Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό, ότι η ΧΑ επιχειρεί να εμπλακεί στις κοινωνικές κινητοποιήσεις εμφανιζόμενη ως ο μοναδικός υποστηρικτής όσων εναντιώνονται.

Αντιθέτως, σε επιθέσεις όπου δρουν μόνοι τους, είτε ως παραστρατιωτική οργάνωση είτε με τη μορφή μικρών ομάδων ακτιβιστών που βρίσκονται μέσα στο πλήθος, η μορφή των επιθέσεων παρουσιάζει σημαντική μεταβολή. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η Χίος αποτελεί ενδεικτικό παράδειγμα αυτού του είδους δράσης. Επιπλέον, περιστατικά όπως οι επιθέσεις εναντίον αλληλέγγυων τον Σεπτέμβριο του 2016³⁵ καθώς και εναντίον μίας δημοσιογράφου τον Νοέμβριο του 2017³⁶ στη Λέσβο αποτελούν βίαιες ενέργειες οργανωμένων ομάδων κατά τη διάρκεια κοινωνικών

³¹ <http://www.xryshaygh.com/enimerosi/view/mploko-sto-kentro-lathrometanastwn-agrotes-kai-katoikous-twn-giannitswn-sto?COLLCC=3144805556&> [Τελευταία πρόσβαση 2/5/2018]

³² http://www.eglimatikotita.gr/2016/05/hot-spot_31.html [Τελευταία πρόσβαση 2/5/2018]

³³ <http://www.ant1news.gr/news/Society/article/439659/allagi-klimatos-me-toys-prosfyges-stin-beroia> [Τελευταία πρόσβαση 2/5/2018]

³⁴ <http://www.efsyn.gr/arthro/stohopoioyn-pikpa> [Τελευταία πρόσβαση 2/5/2018]

³⁵ <https://www.altsantiri.gr/ellada/%CF%86%CF%89%CF%84%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AF%CE%B1-%CE%BD%CF%84%CE%BF%CE%BA%CE%BF%CF%85%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CF%84%CE%BF-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B5%CF%80%CE%AF%CE%B8%CE%B5/> [Τελευταία πρόσβαση 2/5/2018]

³⁶ <https://www.efsyn.gr/arthro/ratsistes-kai-nazi-itan-oloi-toys-ekei> [Τελευταία πρόσβαση 2/5/2018]

κινητοποιήσεων. Ακόμη, οι ακτιβιστές της ΧΑ κατηγορούνται για επίθεση εναντίον Σύρου πρόσφυγα στην Αττική τον Ιούλιο του 2017³⁷. Σύμφωνα με τη μαρτυρία του, μια ένοπλη ομάδα τον περικύκλωσε απειλώντας τον και φωνάζοντας «είμαστε η Χρυσή Αυγή», ενώ στη συνέχεια του επιτέθηκαν με μαχαίρια και λοιπά αιχμηρά αντικείμενα. Τέλος, τον Απρίλιο του 2016 η Χρυσή Αυγή διοργάνωσε διαδήλωση κατά των προσφύγων στην Αττική. Ουσιαστικά, πρόκειται για μια ρατσιστική κινητοποίηση, αποτελούμενη από μέλη της ΧΑ καθώς και άλλων ακροδεξιών οργανώσεων και ομάδων κατά τη διάρκεια της οποίας οι ακτιβιστές αποπειράθηκαν να εισβάλλουν στο λιμάνι του Πειραιά, στο οποίο φιλοξενούνταν πρόσφυγες³⁸.

Συμπερασματικά, η δράση της Χρυσής Αυγής στοχεύει στη δημιουργία κλίματος πόλωσης, το οποίο επιτυγχάνεται με τη συνδυαστική χρήση δημόσιας και παρασκηνιακής δράσης. Ακόμη, επιχειρεί να συστήσει καλά οργανωμένες ομάδες ακτιβιστών και, όπου είναι δυνατό, πολιτοφυλακές. Πρόκειται για μια διαδεδομένη τακτική η οποία χρησιμοποιείται και προωθείται από το κόμμα εδώ και χρόνια. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της συγκρότησης πολιτοφυλακής στην περιοχή του Αγίου Παντελεήμονα στην Αθήνα, η οποία, όπως αναφέρεται στη θεωρία, αποτέλεσε μια από τις πρακτικές που κατέστησαν τη Χρυσή Αυγή κοινωνικά αποδεκτή και εκτόξευσαν τα εκλογικά της ποσοστά στις δημοτικές εκλογές (Ψαρράς, 2012 και Dinas κ.ά., 2016). Ακόμη κρίσιμη είναι η συμβολή τους στην καθιέρωση και τη νομιμοποίηση των ρατσιστικών πρακτικών και στην εδραίωση μιας κοινωνικά αποδεκτής συνθήκης ανομίας.

Με άλλα λόγια, οι χρυσαυγίτες επιλέγουν να πραγματοποιούν δημόσια μια σειρά δράσεων, οι οποίες είναι σε θέση να τους προσφέρουν νομιμοποίηση και αποδοχή από τις τοπικές κοινωνίες. Αποπειρώνται να πολώσουν την ήδη τεταμένη κοινωνική συνθήκη χρησιμοποιώντας τακτικές που είναι αποδεκτές από τμήματα του ελληνικού πληθυσμού. Για το λόγο αυτό επιστρατεύουν μέσα όπως ο αποκλεισμός, η λεκτική βία, η χρήση ρατσιστικών συμβόλων και η τοποθέτηση φωτιάς. Ταυτόχρονα, λειτουργούν ως οι μοναδικοί εκπρόσωποι των ομάδων που αντιδρούν, προσδίδοντας έτσι ακροδεξιό πρόσημο στις κινητοποιήσεις. Ακόμη, διατηρούν σκληρή και

³⁷ <http://www.avgi.gr/article/10836/8304112/katangelia-gia-ratsistike-epithese-se-prosphyga-ston-schisto> [Τελευταία πρόσβαση 2/5/2018]

³⁸ <http://tvxs.gr/news/ellada/maxairi-stin-kardia-toy-kathe-antifa-synthima-ton-akrodeksion-sto-limani-toy-peiraia-bin> [Τελευταία πρόσβαση 2/5/2018]

θεαματική στάση επιτιθέμενοι σε θεσμικές και αστυνομικές αρχές. Με τον τρόπο αυτό κερδίζουν έδαφος στις τοπικές κοινωνίες, αφού αυτοπαρουσιάζονται ως μία θεσμική δύναμη, η οποία αντιστασεται στους πρόσφυγες και με τον τρόπο αυτό συμπαραστέκεται στον ελληνικό λαό, ο οποίος -κατά τη ΧΑ- δέχεται πλήγματα εξαιτίας της κυβερνητικής πολιτικής αναφορικά με το προσφυγικό.

Το σκηνικό αλλάζει δραστικά, όταν δρουν μόνοι τους στο πλαίσιο οργανωμένων ομάδων (τάγματα εφόδου). Στις συγκεκριμένες περιπτώσεις τα μέσα που χρησιμοποιούνται αναβαθμίζονται και οι επιθέσεις περιέχουν σωματική βία, η οποία συχνά έχει ανθρωποκτόνο πρόθεση. Οι δράστες είναι οπλισμένοι και δρουν συντεταγμένα. Το θεσμικό προφίλ, που διατηρούν σε περιπτώσεις, όπου δρουν από κοινού με πολίτες υποχωρεί. Στη θέση του αναδύεται η εικόνα μιας παρακρατικού τύπου οργάνωσης, η οποία δε διστάζει να προκαλέσει σοβαρά επεισόδια και να θέσει σε κίνδυνο ανθρώπινες ζωές. Ουσιαστικά, παρατηρείται μια συνεχής μετατόπιση της στάσης των μελών και των στελεχών της Χρυσής Αυγής μεταξύ κοινοβουλευτικού κόμματος και ακροδεξιάς παραστρατιωτικής οργάνωσης. Το παραπάνω δεν αποτελεί καινούργια τακτική για τη Χρυσή Αυγή. Αντιθέτως, συνιστά δομικό στοιχείο της δράσης της. Δε μπορεί να αγνοηθεί το γεγονός, ότι πολύ πριν την εκτόξευση των εκλογικών της ποσοστών και την ανάδειξη της σε κοινοβουλευτικό κόμμα η Χρυσή Αυγή ήταν μια σκληρή στρατιωτικού τύπου οργάνωση η οποία, όπως φαίνεται και από τη σχετική βιβλιογραφία, διέθετε ‘ομάδες κρούσης’, ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 (Χασαπόπουλος, 2013).

Καταληκτικά, είναι χρήσιμο να επισημανθεί, ότι κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών η κεντρική ηγεσία της ΧΑ έχει πραγματοποιήσει εκστρατείες με αφορμή την προσφυγική κρίση, κυρίως στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μάλιστα, οι ρατσιστικές επιθέσεις έχουν εκδηλωθεί λίγες μέρες πριν ή μετά της περιόδους των βουλευτών του κόμματος. Πιο συγκεκριμένα, τον Αύγουστο του 2015 οι βουλευτές Η. Κασιδιάρης, Ν. Μίχος και Η. Παναγιώταρος επισκέφτηκαν την Κω και την Κάλυμνο, ώστε να επιθεωρήσουν την κατάσταση στα δύο προαναφερθέντα νησιά. Σε συνέντευξη που παραχώρησαν κατήγγειλαν την πολιτική της κυβέρνησης και υποστήριξαν ότι δεν είναι υποχρέωση των κατοίκων να περιφρουρούν τα νησιά τους, αλλά των σωμάτων ασφαλείας³⁹. Με τον τρόπο αυτό

³⁹ https://www.youtube.com/watch?v=1BKSmofdh_w [Τελευταία πρόσβαση 4/5/2018]

εκδήλωσαν την υποστήριξη τους προς τη μερίδα των τοπικών κοινωνιών που εναντιώνεται στους πρόσφυγες, ενώ ο Κασιδιάρης έκανε ξεχωριστή αναφορά στους κατοίκους της Καλύμνου, που εκτόξευσαν δυναμίτες εναντίον προσφύγων δικαιολογώντας την ενέργεια τους.

Εν συνεχεία, το Νοέμβριο του 2016 οι βουλευτές Η. Κασιδιάρης και Ι. Λαγός μαζί με μέλη και βουλευτές του βέλγικου ακροδεξιού κόμματος Vlaams Belang επισκέφτηκαν τη Χίο και τη Λέσβο. Κατά τη διάρκεια της περιοδείας τους έλεγξαν το έργο των αρμόδιων αρχών και ήρθαν σε επαφή με ομάδες των τοπικών κοινωνιών. Αξίζει να σημειωθεί, ότι λίγες ώρες μετά την επίσκεψη της ΧΑ στη Χίο πραγματοποιήθηκε σειρά επιθέσεων εναντίον προσφύγων, που διέμεναν στον καταυλισμό της Σούδας. Μάλιστα, ο αρχηγός της ΧΑ, Νίκος Μιχαολιάκος, μέσω ομιλίας του στο κοινοβούλιο, ουσιαστικά, ανέλαβε την ευθύνη της συγκεκριμένης επίθεσης. Πιο αναλυτικά, υποστήριξε ότι «γι' αυτούς (ΜΜΕ) όποιος Έλληνας αντιστέκεται είναι χρυσανγίτης, αυτό για εμάς αποτελεί τίτλο τιμής»⁴⁰. Οι παραπάνω αναφορές επιβεβαιώνουν το διττό ρόλο της ΧΑ όσον αφορά το την αντιπροσφυγική κινητοποίηση. Αφενός τα μέλη και οι ακτιβιστές του κόμματος προβαίνουν σε επιθέσεις, και αφετέρου η κεντρική πολιτική ηγεσία του κόμματος πραγματοποιεί περιοδείες, επιχειρώντας κατ' αυτόν τον τρόπο να εδραιώσει την παρουσία του κόμματος στις εν λόγω περιοχές, καθώς και να οργανώσει τα μέλη των τοπικών της οργανώσεων.

6.2. Ακροδεξιοί

Η ρατσιστική βία αποτελεί μία διαδεδομένη τακτική, η οποία δεν εξαντλείται στη δράση της ΧΑ. Ταυτόχρονα, μία σειρά ακροδεξιών οργανώσεων και ομάδων προβαίνουν σε πράξεις βίας με αφορμή το προσφυγικό. Ως εκ τούτου, επιθέσεις έχουν πραγματοποιηθεί από ακτιβιστές της άκρας δεξιάς χωρίς τη συμμετοχή της Χρυσής Αυγής. Πιο αναλυτικά, συγκεκριμένες οργανώσεις με διαφορετικό ιδεολογικό και οργανωτικό υπόβαθρο έχουν εμπλακεί σε κινητοποιήσεις με αντιπροσφυγικό περιεχόμενο, φέροντας εις πέρας ενέργειες ενός διευρυμένου φάσματος. Στη συγκεκριμένη κατηγορία εντοπίζονται εθνικιστικές πρωτοβουλίες και ομαδοποιήσεις, οργανώσεις που εντάσσονται στην εξτρεμιστική δεξιά με σαφή ιδεολογική συνάφεια

⁴⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=564krX1Sd28> [Τελευταία πρόσβαση 4/5/2018]

με το φασισμό και το ναζισμό και τρομοκρατικές οργανώσεις. Όπως αποτυπώνεται στον Πίνακα 4 η δράση των ακροδεξιών μεμονωμένα ή σε συνεργασία με την αστυνομία και με ομάδες πολιτών αφορά το 22,1% της ρατσιστικής βίας. Όσον αφορά τις οργανώσεις της εξτρεμιστικής δεξιάς οι οποίες έχουν συμμετοχή στη βία κατά των προσφύγων, αυτές είναι οι C18 Hellas, Μοναχόλυκοι του Ριζοσπαστικού Αυτόνομου Μαχητικού Εθνικοσοσιαλισμού, Πατριωτική Ένωση Ελλήνων Πολιτών Ωραιοκάστρου και Κρυπτεία. Οι υπόλοιπες επιθέσεις δεν συνδέονται με τη δράση συγκεκριμένων οργανώσεων. Αντίθετα, αποδίδονται σε ανώνυμες ομάδες ακροδεξιών ακτιβιστών.

Η πρώτη ενέργεια στην οποία διαπιστώνεται η παρουσία ακροδεξιών είναι η επίθεση ομάδας ακροδεξιών σε πρόσφυγες στην Κω. Πρόκειται για μία ρατσιστική ενέργεια η οποία έλαβε χώρα το Σεπτέμβριο του 2015, όταν ομάδα ατόμων κινήθηκε εναντίον προσφύγων και ακτιβιστών ξυλοκοπώντας τους πρώτους και απειλώντας τους δεύτερους⁴¹. Εν συνεχεία, την ίδια χρονική περίοδο συλλαμβάνονται δύο ακροδεξιόι στη Λέρο με την κατηγορία της επίθεσης σε ομάδα προσφύγων⁴². Πιο συγκεκριμένα, οι ακροδεξιόι εκτόξευσαν βόμβες μολότοφ εναντίον του στόχου τους. Ένα μήνα αργότερα, τον Οκτώβριο του 2015, ομάδα ακροδεξιών συμμετέχει σε κινητοποίηση αγανακτισμένων πολιτών στη Αθήνα, επιτιθέμενη λεκτικά σε παρευρισκόμενους, πρόσφυγες και αλληλέγγυους⁴³. Όσον αφορά τη δράση της άκρας δεξιάς στη Χίο έχουν καταγραφεί επιθέσεις με κροτίδες σε δομή αλληλεγγύης στους πρόσφυγες, τον Απρίλιο του 2016⁴⁴ και στον καταυλισμό της Σούδας⁴⁵, σε αλληλέγγυους⁴⁶ και σε πρόσφυγες⁴⁷

⁴¹ <http://www.toperiodiko.gr/%CE%B7-%CE%BD%CF%8D%CF%87%CF%84%CE%B1-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CE%BA%CF%81%CF%85%CF%83%CF%84%CE%AC%CE%BB%CE%BB%CF%89%CE%BD-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%BA%CF%89-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%B5/#.Wn8ivyXFLIW> [Τελευταία πρόσβαση 3/5/2018]

⁴² <http://www.lesvosnews.net/articles/news-categories/astynomiko-reportaz/erixan-molotof-stoys-prosfyges-tis-mytilinis-dyo> [Τελευταία πρόσβαση 3/5/2018]

⁴³ <https://www.vice.com/gr/article/kbq833/sygkentwsi-aganaktismenwn-katoikwn-stin-plateia-viktorias> [Τελευταία πρόσβαση 3/5/2018]

⁴⁴ <http://www.politischios.gr/koinonia/meta-soli-epithesi-me-krotides-kai-sti-lathra> [Τελευταία πρόσβαση 3/5/2018]

⁴⁵ <http://news247.gr/eidiseis/koinonia/nea-epeisodia-sth-souda-ths-xioy.4377606.html> [Τελευταία πρόσβαση 4/5/2018]

⁴⁶ <https://left.gr/news/na-adeiasei-amesa-o-prosfygikos-kataylismos-sti-soyda-axionei-o-dimarhos-tis-hioy-organomeni> [Τελευταία πρόσβαση 4/5/2018]

⁴⁷ <https://www.newsit.gr/topikes-eidhseis/dolofoniki-epithesi-sti-xio-eriksan-petra-sto-kefali-prosfyga/1224834/> [Τελευταία πρόσβαση 4/5/2018]

το Νοέμβριο του ίδιου έτους. Στην τελευταία περίπτωση, μάλιστα, ένας πρόσφυγας τραυματίστηκε σοβαρά.

Εν συνεχεία, δράση της ακροδεξιάς εμφανίζεται και στη Λέρο. Αναλυτικότερα, στο υπό εξέταση χρονικό διάστημα έχουν λάβει χώρα πέντε επιθέσεις. Αυτές αφορούν τη συγκρότηση πολιτοφυλακών με τη συνεργασία ομάδας πολιτών και την ανοχή της αστυνομίας τον Ιούλιο του 2016⁴⁸. Τα μέλη της συγκεκριμένης πολιτοφυλακής ξυλοκοπήσαν και απώθησαν βίαια τους πρόσφυγες, ενώ κινήθηκαν απειλητικά εναντίον αλληλέγγυων και υπαλλήλων σε ΜΚΟ. Η δράση της εν λόγω πολιτοφυλακής συνεχίστηκε και τις επόμενες ημέρες, με μηχανοκίνητες ομάδες, οι οποίες θύμιζαν τάγματα εφόδου να περιφρουρούν περιοχές του νησιού και να επιτίθενται σε πρόσφυγες⁴⁹. Η ακροδεξιά δράση επανακάμπει κατά τη διάρκεια του 2017. Πιο αναλυτικά, το Μάιο του συγκεκριμένου έτους πραγματοποιούνται τρεις επιθέσεις εναντίον προσφύγων. Στο σύνολο τους υλοποιήθηκαν από μία καλά οργανωμένη ομάδα ακροδεξιών, η οποία επιτέθηκε με τη χρήση όπλων σε πρόσφυγες τραυματίζοντας τους. Στην πρώτη περίπτωση θύματα ήταν τέσσερεις πρόσφυγες οι οποίοι ξυλοκοπήθηκαν με τη χρήση ροπάλων⁵⁰, στη δεύτερη τα θύματα ήταν μία πολυάριθμη ομάδα προσφύγων, οι οποίοι δέχτηκαν επίθεση με ρόπαλα και μαχαίρια, ενώ επέστρεφαν στον καταυλισμό⁵¹. Τέλος, το τρίτο περιστατικό αφορά την επίθεση σε διεμφυλικές πρόσφυγες, οι οποίες χτυπήθηκαν από μηχανοκίνητη ομάδα⁵².

Επιπροσθέτως, δράση ακροδεξιών ομάδων και ακτιβιστών ανιχνεύεται στην Αττική. Την άνοιξη και το καλοκαίρι του 2016 τοποθετήθηκαν εμπρηστικοί μηχανισμοί σε δύο δομές αλληλεγγύης σε πρόσφυγες. Την ευθύνη ανέλαβαν οι οργανώσεις C18 Hellas⁵³ και Μοναχόλυκοι του Ριζοσπαστικού Αυτόνομου Μαχητικού Εθνικοσοσιαλισμού⁵⁴. Ακόμη, μερίδιο της ακροδεξιάς βίας ανήκει στην οργάνωση

⁴⁸ <https://www.lerosnews.gr/1/2/ta-nea-tis-lerou/8235-leros-o-nomos-sta-cheria-twn-politwn-machh-swma-me-swma-me-toys-metanastes-video.html> [Τελευταία πρόσβαση 5/5/2018]

⁴⁹ <http://www.efsyn.gr/arthro/ratsistiko-menos-apo-aganaktismenouys-katoikoys> [Τελευταία πρόσβαση 5/5/2018]

⁵⁰ <http://www.efsyn.gr/arthro/triti-epithesi-se-prosfyges-sti-lero> [Τελευταία πρόσβαση 5/5/2018]

⁵¹ <http://www.avgi.gr/article/10836/8122290/tautopoiethekan-oi-drastes-epitheses-kata-prosphygon-ste-lero> [Τελευταία πρόσβαση 5/5/2018]

⁵² <http://www.avgi.gr/article/10844/8124420/ratsistike-epithese-kata-dyo-trans-prosphygon-ste-lero-katangelei-to-somateio-yposterixes-diemphylikon> [Τελευταία πρόσβαση 5/5/2018]

⁵³ <https://www.blogger.com/blogin.g?blogspotURL=http://hellasc18.blogspot.gr/2016/05/22.html&bp li=1&pli=1> [Τελευταία πρόσβαση 5/5/2018]

⁵⁴ <https://www.vice.com/gr/article/gvp8v4/epithesi-me-gkazakia-se-katalipsi-prosfygwn-sta-exarxeia> [Τελευταία πρόσβαση 6/5/2018]

Κρυπτεία, η οποία προέβη σε δύο επιθέσεις κατά τη διάρκεια του 2017. Η πρώτη αφορά την επίθεση με πέτρες και συνθήματα στο σπίτι οικογένειας προσφύγων το Νοέμβριο⁵⁵ και η δεύτερη την επίθεση με μαχαίρι σε πρόσφυγα λίγες μέρες αργότερα⁵⁶. Καταληκτικά, οι ακροδεξιοί πραγματοποίησαν δύο ακόμη ενέργειες. Η πρώτη σχετίζεται με τη συμπλοκή με πρόσφυγες στη Σάμο⁵⁷, ενώ η δεύτερη αφορά τη διοργάνωση διαμαρτυρίας έξω από σχολείο της Θεσσαλονίκης⁵⁸ κατά τη διάρκεια της οποίας οι ακροδεξιοί μπλόκαραν την είσοδο του σχολείου και προπηλάκισαν λεκτικά ομάδα αλληλέγγυων. Στην τελευταία περίπτωση την πρωτοβουλία για τη διοργάνωση της διαμαρτυρίας είχε αναλάβει η Πατριωτική Ένωση Ελλήνων Πολιτών Ωραιοκάστρου.

Καθίσταται σαφές, ότι η εμπλοκή ομαδοποιήσεων της άκρας δεξιάς στην ασκούμενη βία ενισχύει σημαντικά την ένταση και τις μορφές με τις οποίες αυτή εκφράζεται. Η πραγματοποίηση επιθέσεων από μικρές ομάδες, των οποίων η δράση εμπίπτει στην τρομοκρατία, προσδίδει στην αντιπροσφυγική κινητοποίηση ένα σαφώς πιο ριζοσπαστικό και αντιδημοκρατικό πρόσημο. Ουσιαστικά, οι συγκεκριμένες οργανώσεις ταυτιζόμενες ολοκληρωτικά με τα ναζιστικά ιδεώδη επιχειρούν να πλήξουν δομικά τη δημοκρατία και την κοινωνική ομαλότητα. Παράλληλα, η δράση τους χαρακτηρίζεται από παντελή έλλειψη ηθικών φραγμών. Όπως έχει επισημανθεί στη θεωρία, οι ακροδεξιοί ακτιβιστές διαθέτουν σημαντική εξοικείωση με τη βία, αλλά και βαθιά πίστη και αφοσίωση στους σκοπούς της οργάνωσής τους. Ως εκ τούτου, δεν διστάζουν να προβούν σε πράξεις οι οποίες ενδέχεται να κοστίσουν τη ζωή των θυμάτων τους. Έχει αποσαφηνιστεί ήδη, ότι ο ακτιβισμός της άκρας δεξιάς στην Ελλάδα είναι ιδιαιτέρως βίαιος και σκληροπυρηνικός. Ενέργειες όπως οι προαναφερθείσες επιβεβαιώνουν την αρχική διαπίστωση. Ακόμη, στην ίδια κατηγορία δραστών εντάσσονται και σχηματισμοί, οι οποίοι έχουν προκύψει από ακροδεξιά μορφώματα, η δράση των οποίων, όμως, είναι περισσότερο καταγγελτική. Η

⁵⁵ <http://news247.gr/eidiseis/koinonia/prwtoemfanizomenh-organwsh-anelave-thn-epithesh-kata-toy-amir-4925343.html> [Τελευταία πρόσβαση 6/5/2018]

⁵⁶ <http://www.antiracismfascism.org/index.php/2015-07-16-09-37-48/item/2307-anavionoun-tis-ratsistikes-epitheseis-ton-tagmaton-efodou-sti-plateia-amerikis-na-tous-stamatisoume-anoixti-syskepsi-savvato-25-6-30mm-grafeia-6is-dimotikis-koinotitas-athinas-thiras-31> [Τελευταία πρόσβαση 6/5/2018]

⁵⁷ <http://www.efsyn.gr/arthro/epeisodia-metaxy-prosfygon-kai-politon-sti-samo> [Τελευταία πρόσβαση 6/5/2018]

⁵⁸ <http://www.zougla.gr/greece/article/entasi-se-dimotiko-sxolio-sto-oreokastro-gia-ta-prosfigopoula> [Τελευταία πρόσβαση 7/5/2018]

διακύμανση της δράσης τους εξαρτάται από τη δημόσια ή όχι παρουσία τους, από την ενδεχόμενη συνεργασία με ομάδες πολιτών, καθώς και από την ύπαρξη στοιχείων συνομοωτικότητας. Οργανώσεις που διαθέτουν στοιχεία συνομοωτικότητας τείνουν να χρησιμοποιούν υψηλότερο πήχη βίας. Επιπροσθέτως, ομάδες οι οποίες κατέχουν περιθωριακή θέση στην πολιτική οικογένεια της άκρας δεξιάς προβαίνουν σε βίαιες και θεαματικές ενέργειες, ώστε να συσπειρώσουν υποστηρικτές.

6.3. Πολίτες

Όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενα κεφάλαια, η δράση των πολιτών είναι στενά συνυφασμένη με την αυθόρμητη κινητοποίηση και τη χρήση ήπιων μορφών βίας, οι οποίες συνήθως εμπίπτουν στην κατηγορία της λεκτικής βίας. Κατέχουν κυρίαρχη θέση όσον αφορά το σύνολο των τύπων δραστών, αφού εμφανίζονται ως δράστες σε 23 επιθέσεις. (Πίνακας 4). Ο συγκεκριμένος αριθμός αφορά μόνο την αυτόνομη δράση πολιτών, χωρίς να συνυπολογίζεται η κοινή τους παρουσία με μέλη της ΧΑ, ακροδεξιές ομάδες, αστυνομία και λοιπούς δράστες. Επιπλέον, προσφιλέστερη φαίνεται να είναι η χρήση λεκτικής βίας, με εννέα καταγεγραμμένες επιθέσεις. Ακολουθούν η σωματική βία και η βία κατά υλικών στόχων με πέντε επιθέσεις αντίστοιχα (Πίνακας 5).

Όσον αφορά τη χρήση λεκτικής βίας αναφέρονται ενδεικτικά οι περιπτώσεις των λεκτικών προπηλακισμών και ρατσιστικών ύβρεων ‘αγανακτισμένων’ κατοίκων και καταστηματαρχών σε πρόσφυγες στην πλατεία Βικτωρίας, στα πλαίσια διαδήλωσης διαμαρτυρίας το Νοέμβριο του 2015⁵⁹, της εκδίωξης και της εκτόξευσης ρατσιστικών σχολίων και απειλών από καταστηματάρχη στον Πειραιά το Φεβρουάριο του 2016⁶⁰ και της εκδίωξης ομάδας προσφύγων από την παραλία της Κέρβελης με την χρήση χαρακτηρισμών, όπως Ταλιμπάν⁶¹. Οι τρεις περιπτώσεις αποτελούν ενδεικτικά παραδείγματα της αυτόνομης και αυθόρμητης εμπλοκής πολιτών στο φαινόμενο της ρατσιστικής βίας. Έχει ήδη αναφερθεί επανειλημμένα, ότι δεν προκύπτουν ερευνητικά δεδομένα που να επιβεβαιώνουν την αυτόνομη οργανωμένη δράση των πολιτών. Ουσιαστικά, το επίπεδο οργάνωσης είναι χαμηλό και οι οργανωτικές τους δυνατότητες

⁵⁹ <http://www.protothema.gr/greece/article/524929/plateia-viktorias/> [Τελευταία πρόσβαση 11/5/2018]

⁶⁰ <https://luben.tv/stream/73929> [Τελευταία πρόσβαση 11/5/2018]

⁶¹ <http://www.neasamos.gr/?p=18327> [Τελευταία πρόσβαση 11/5/2018]

εξαντλούνται στη διοργάνωση διαδηλώσεων και συγκεντρώσεων διαμαρτυρίας εναντίον των προσφύγων.

Εν συνεχεία, η χρήση της σωματικής βίας συνάδει με περιστατικά τα οποία σχετίζονται με τον εκφοβισμό των προσφύγων. Αναλυτικότερα, έχουν καταγραφεί δύο επιθέσεις οι οποίες περιλαμβάνουν τη χρήση όπλου με στόχο την πρόκληση φόβου στα θύματα. Η πρώτη έλαβε χώρα στη Λέσβο το Σεπτέμβριο του 2016, όταν κάτοικος της περιοχής απείλησε μια καραμπίνα μία ομάδα προσφύγων⁶², ενώ η δεύτερη πραγματοποιήθηκε τρεις μήνες αργότερα στη Χίο, όταν καταστηματούχος πυροβόλησε στον αέρα με στόχο τον εκφοβισμό των παρευρισκόμενων προσφύγων⁶³. Ακόμη, η χρήση βίας κατά υλικών στόχων συνδέεται με τον αποκλεισμό περιοχών και την παρεμπόδιση δημοσίων έργων, τα οποία αφορούν το προσφυγικό. Πιο συγκεκριμένα, το Φεβρουάριο του 2016 κάτοικοι της Κω απέκλεισαν με βράχους και τη χρήση φωτιάς τους δρόμους που οδηγούν στον καταυλισμό, ώστε να εμποδίσουν τις εργασίες που διεξάγονταν εκεί⁶⁴. Εν συνεχεία, παρόμοια τακτική χρησιμοποιήθηκε και από ομάδες πολιτών της Χίου, οι οποίοι χρησιμοποιώντας τρακτέρ και άλλα οχήματα μπλόκαραν την πρόσβαση στον καταυλισμό της ΒΙΑΛ⁶⁵. Τέλος, πιο βίαιες φαίνεται να είναι οι αντιδράσεις μερίδας πολιτών της Καλύμνου, οι οποίοι στο πλαίσιο διαμαρτυρίας ενάντια στους πρόσφυγες εκτόξευσαν δυναμίτες από ύψωμα του νησιού⁶⁶.

Συμπερασματικά, μέσα από τις καταγραφές φαίνεται να αποτυπώνεται μία συσχέτιση μεταξύ τύπου ασκούμενης βίας και είδος δράστη. Έτσι, η εμπλοκή πολιτών στη ρατσιστική βία είναι μεν αριθμητικά σημαντική, χωρίς ωστόσο να διακρίνεται από στοιχεία οργανωμένης δράσης, όπως διαπιστώνεται στις περιπτώσεις των ακροδεξιών οργανώσεων. Σε κάθε περίπτωση η ροπή μερίδας της κοινωνίας σε πράξεις βίας καθίσταται ιδιαίτερος επικίνδυνος, αφού η σταδιακή εξοικείωση με μορφές βίας με ρατσιστικό πρόσημο και η επακόλουθη τέλεση τους από πολίτες θέτει σε κίνδυνο θεμελιώδη δικαιώματα και αξίες και αμφισβητεί το δημοκρατικό νομικό και ηθικό

⁶² <https://www.newsit.gr/topikes-eidhseis/mytilini-evgale-karampina-se-prosfyges-kai-metanastes-ektos-elegxoy-i-katastasi-sti-moria/1179264/> [Τελευταία πρόσβαση 11/5/2018]

⁶³ <http://www.alfavita.gr/arhron/koinonia/hios-idioktitis-tavernas-pyrovolve-ston-aera-gia-na-ekfovisi-metanastes-kai> [Τελευταία πρόσβαση 11/5/2018]

⁶⁴ <https://www.newsit.gr/ellada/kos-me-vraxoys-kai-foties-kleinoyn-to-dromo-paradidoyn-ta-kinita-oi-fantaro-i-ameioti-i-entasi-gia-ta-hot-spots/1334566/> [Τελευταία πρόσβαση 11/5/2018]

⁶⁵ <http://www.protothema.gr/greece/article/573749/hios-ekleisan-me-trakter-ton-dromo-pros-ti-vial-/> [Τελευταία πρόσβαση 11/5/2018]

⁶⁶ <http://veteranos.gr/archisame-lathrometanastes-epichirisan-na-katevasoun-ti-simea-sti-kalimno/> [Τελευταία πρόσβαση 11/5/2018]

πλαίσιο. Τέλος, η σύμπραξη Χρυσής Αυγής και πολιτών αποτελεί κρίσιμο στοιχείο, καθ' ότι ένα κόμμα όπως η ΧΑ δύναται να προσφέρει στις τοπικές κοινωνίες την κατάλληλη οργάνωση, τον απαραίτητο εξοπλισμό και το σημαντικότερο, ισχυρή πολιτική κάλυψη και ηθική υποστήριξη.

6.4. Αστυνομία

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η εμπλοκή της αστυνομίας σε πράξεις βίας συντελείται μέσω διαφορετικών τρόπων και επιπέδων συμμετοχής. Καταρχάς, αναφορές για συνεργασία αστυνομικών και μελών της Χρυσής Αυγής έχουν υπάρξει στη βιβλιογραφία, όπως έχει επισημανθεί και σε προηγούμενα κεφάλαια. Ακόμη, έχουν καταγραφεί περιστατικά, όπου εμφανίζεται κοινή δράση μεταξύ αστυνομικών ή λιμενικών και ομάδων πολιτών. Ως εκ τούτου, η συμμετοχή της αστυνομίας σε ρατσιστικές επιθέσεις επιβεβαιώνεται από τα ερευνητικά δεδομένα. Παράλληλα, όπως αποδεικνύεται από τις καταγραφές δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις, όπου οι αστυνομικοί κωλυσιεργούν όσον αφορά τις συλλήψεις δραστών ρατσιστικών επιθέσεων. Θεσμικοί φορείς, όπως η Ύπατη Αρμοστεία, ΜΚΟ και πολίτες έχουν καταγγείλει κατ' επανάληψη τις αστυνομικές αρχές, υποστηρίζοντας ότι παρά το γεγονός, ότι παρίσταντο κατά τη διάρκεια επιθέσεων δεν εμπόδισαν την τέλεση τους, ούτε προχώρησαν σε συλλήψεις δραστών. Ωστόσο, η συμμετοχή της αστυνομίας σε πράξεις βίας δεν περιορίζεται εκεί. Αντιθέτως, έχει καταγραφεί μία σειρά περιστατικών, όπου κύριοι δράστες είναι αστυνομικοί και λιμενικοί. Όπως προκύπτει από τα δεδομένα, η αστυνομικές και λιμενικές αρχές ευθύνονται για το 12,8% των ρατσιστικών επιθέσεων κατά προσφύγων (Πίνακας 4).

Πριν τη συνοπτική παρουσίαση περιστατικών που αφορούν την ανάμειξη αστυνομικών και λιμενικών σε επιθέσεις αυτού του τύπου, είναι σκόπιμο να αναφερθεί η δραστική σημασία της εμπλοκής του συγκεκριμένου τύπου δράστη στην άσκηση βίας. Ουσιαστικά, η τέλεση πράξεων βίας από άτομα τα οποία κατέχουν θεσμική εξουσία και ενεργούν ως όργανα εφαρμογής και τήρησης του νόμου επιφέρει διαφορετικά αποτελέσματα στη διάχυση των εν λόγω πρακτικών συγκριτικά με περιπτώσεις, όπου οι ενέργειες διεκπεραιώνονται από πολίτες οι ακτιβιστές της άκρας δεξιάς. Πιο αναλυτικά, η εμπλοκή μερίδας του αστυνομικού και λιμενικού σώματος σε βίαιες επιθέσεις με ρατσιστικό υπόβαθρο συμβάλλει στη de facto νομιμοποίηση των

ενεργειών αυτών από τμήματα της κοινωνίας, ενώ παράλληλα, αποτελεί άλλοθι και για τη δική τους συμμετοχή. Είναι εύλογο, ότι σε περιπτώσεις όπου τα ίδια τα όργανα του νόμου παρανομούν, αμφισβητείται έμπρακτα και θεμελιωδώς η υπόσταση του νομικού πλαισίου, καθώς και ο σεβασμός απέναντι σε αυτό. Ταυτόχρονα, εγείρονται ερωτηματικά αναφορικά με τη δράση της αστυνομίας και την πιθανή ύπαρξη ακροδεξιών στους κόλπους της αστυνομίας και του λιμενικού. Σε κάθε περίπτωση, η εμπλοκή τους σε πράξεις βίας συντελεί στη νομιμοποίηση των ρατσιστικών αντιλήψεων και πρακτικών και προσφέρει κάλυψη στους δράστες, αμφισβητώντας, έτσι, ενεργά την αξιοπιστία του Σώματος.

Η δομή, η δράση και η εκλογική συμπεριφορά των εργαζομένων στα σώματα ασφαλείας έχουν απασχολήσει σημαντική μερίδα ερευνητών ειδικότερα τα τελευταία χρόνια. Ορισμένοι εξ αυτών εστιάζουν τη μελέτη τους στην οικοδόμηση μιας κοινής υποκουλτούρας, η οποία διαπερνά τα συγκεκριμένα σώματα. Σύμφωνα με την περιγραφή του Waddington, την οποία υιοθετεί στην έρευνα του ο Στεργιούλης, η κοινή κουλτούρα των αστυνομικών βασίζεται αφενός στη σύναψη δεσμών αλληλεγγύης μεταξύ των συναδέλφων και αφετέρου στην στερεοτυπική και καχύποπτη αντιμετώπιση τμημάτων της κοινωνίας. Το παραπάνω ευνοεί την ενίσχυση της ρατσιστικής προκατάληψης (Στεργιούλης, 1999). Ακόμη, επισημαίνεται ότι η αντιμετώπιση που δέχεται ο αστυνομικός από τον εργασιακό του περίγυρο, καθώς και οι εργασιακές συνθήκες, που βιώνει, είναι σε θέση να επηρεάσουν δραστικά την ανάπτυξη ρατσιστικών συμπεριφορών και τη ροπή στο έγκλημα (Στεργιούλης, 1999).

Τη στενή σύνδεση αστυνομικής καταστολής και ρατσιστικού υπόβαθρου έχει διαπιστώσει και ο Αντωνόπουλος. Στο πλαίσιο της έρευνας του διαπίστωσε, ότι δεκάδες ρατσιστικά εγκλήματα συνδέονται με τη δράση της αστυνομίας, ενώ ανέδειξε αντιλήψεις των εργαζομένων στα σώματα ασφαλείας αναφορικά με τους αλλοδαπούς. Πιο αναλυτικά, οι αστυνομικοί τείνουν να αντιμετωπίζουν τους αλλοδαπούς ως εγκληματίες γεγονός το οποίο αιτιολογεί τη βίαια και επιθετική στάση που έχουν απέναντι τους (Antonopoulos, 2006). Ωστόσο, όταν καλούνται να απαντήσουν σχετικά με τη διάπραξη ρατσιστικών επιθέσεων εμφανίζονται να αγνοούν την ύπαρξη τους, τονίζοντας ότι στα σώματα ασφαλείας δεν εμφανίζονται ρατσιστικές στάσεις και αντιλήψεις (Antonopoulos, 2006). Εν συνεχεία, κομβικής σημασίας είναι η έρευνα της Διεθνούς Αμνηστίας όσον αφορά τη βία στην Ελληνική Αστυνομία. Τα στοιχεία είναι αποκαλυπτικά, αφού έχουν καταγραφεί δεκάδες περιστατικά, όπου μετανάστες ή

αιτούντες άσυλο έχουν υποστεί σωματικές και λεκτικές επιθέσεις. Επιπλέον, σύμφωνα με τα στοιχεία της Διεθνούς Αμνηστίας, συχνά οι αστυνομικοί δεν επεμβαίνουν σε περιπτώσεις όπου άλλοι δράστες προβαίνουν στη χρήση βίας με ρατσιστικό πρόσημο. Μάλιστα, όπως επισημαίνεται στην έκθεση του οργανισμού, εργαζόμενοι στα σώματα ασφαλείας, όπως για παράδειγμα στο Α.Τ. Αγίου Παντελεήμονα υποστηρίζουν, ότι οι επιθέσεις που λαμβάνουν χώρα δεν είναι ρατσιστικές. Αντιθέτως, αποτελούν απάντηση των κατοίκων στα αυξημένα ποσοστά της εγκληματικότητας (Amnesty International, 2012).

Στο ίδιο μήκος κύματος κυμαίνονται και τα ερευνητικά αποτελέσματα της Κότσιφα. Πιο συγκεκριμένα, η ερευνήτρια διαπιστώνει, ότι τα σώματα ασφαλείας έχουν εμπλακεί με συστηματικό τρόπο στην άσκηση βίας εις βάρος αλλοδαπών τόσο μέσω ξυλοδαρμών, λεκτικών επιθέσεων και συλλήψεων όσο και με απόπειρες απόθησης όσων επιχειρούν να εισέλθουν στη χώρα (Kotsifa, 2014). Επιπροσθέτως, τονίζει τη συνεργασία αστυνομικών και ακροδεξιών, ενώ εστιάζει στην ελλιπή δράση της αστυνομίας όσον αφορά την τέλεση ρατσιστικών επιθέσεων. Αναλυτικότερα, τα στοιχεία της αστυνομίας είναι περιορισμένα και οι καταγραφές αποσπασματικές. Συχνά οι αστυνομικοί δεν επιτρέπουν σε αλλοδαπούς, θύματα επιθέσεων να καταθέσουν μήνυση, ενώ οι υποθέσεις ρατσιστικής βίας σχεδόν ποτέ δε διαλευκαίνονται. Επίσης, όπως έχει ήδη διατυπωθεί, δεν υφίσταται κάποιος σχεδιασμός για την αποφυγή ρατσιστικών επιθέσεων, ενώ όταν αυτές λαμβάνουν χώρα οι δράστες δε συλλαμβάνονται. Τέλος, σε πολλές περιπτώσεις εμπλέκονται άμεσα και οι ίδιοι οι αστυνομικοί (Kotsifa, 2014).

Εν κατακλείδι, οι σχέσεις άκρας δεξιάς και σωμάτων ασφαλείας, καθώς και η εκλογική αποτύπωση της συγκεκριμένης σχέσης έχουν επεξηγηθεί εύστοχα από τους Παπανικολάου και Παπαγεωργίου. Αξιοποιώντας τα εκλογικά δεδομένα των διπλών εκλογών του 2012 οι ερευνητές απέδειξαν την ύπαρξη ισχυρής συσχέτισης μεταξύ Χρυσής Αυγής και σωμάτων ασφαλείας. Για να καταστεί αυτό εφικτό, πραγματοποίησαν ταυτόχρονες καταγραφές των εκλογικών ποσοστών στις περιοχές, όπου βρίσκονται οι κεντρικές διευθύνσεις της αστυνομίας στην Αθήνα. Σύμφωνα με τα στοιχεία που προέκυψαν, στα εκλογικά διαμερίσματα στα οποία εντάσσονται η ΓΑΔΑ και το αρχηγείο των ΜΑΤ η ψήφος στην άκρα δεξιά κυριαρχεί (Papanicolaou & Papageorgiou, 2016). Τα ευρήματα καταδεικνύουν την ύπαρξη ενός συμπλέγματος αιτίων, οι οποίες στρέφουν σημαντική μερίδα των αστυνομικών στη στήριξη της ΧΑ.

Η χρήση βίας, οι διακρίσεις και η ρατσιστική προκατάληψη, η ισχυρή ηγεσία, καθώς και η милитарιστική δομή και οργάνωση αποτελούν ορισμένα εκ των σημαντικότερων στοιχείων, τα οποία φαίνεται να καθιστούν τη ΧΑ αρεστή και δημοφιλή στα σώματα ασφαλείας (Papanicolaou & Papageorgiou, 2016).

Η βίαιη δράση τμημάτων της ελληνικής αστυνομίας, αλλά και το ζήτημα της διαφθοράς στο εσωτερικό του Σώματος έχουν απασχολήσει και τον Χριστόπουλο. Σε σχετική έρευνά του καταγράφονται μαρτυρίες αναφορικά με τη δράση αστυνομικών. Πιο συγκεκριμένα, επισημαίνονται παραδείγματα όπως αυτό αστυνομικού -της εξωτερικής φρουράς των φυλακών Κορυδαλλού- ο οποίος παραποίησε τα γεγονότα που έλαβαν χώρα κατά τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα (Christopoulos, 2014). Ακόμη, αναφέρονται περιστατικά απομάκρυνσης αστυνομικών από το Σώμα εξαιτίας σχέσεων που είχαν συνάψει με τη ΧΑ με χαρακτηριστικότερη την περίπτωση αξιωματικού της ΕΥΠ ο οποίος φαίνεται να λειτουργούσε ως πληροφοριοδότης για λογαριασμό της οργάνωσης (Christopoulos, 2014).

Εν συνεχεία, όσον αφορά τη συμμετοχή ή την τέλεση επιθέσεων από αστυνομικούς και λιμενικούς αναφέρονται ενδεικτικά οι παρακάτω περιπτώσεις. Τον Ιούνιο του 2015 αστυνομικοί και λιμενικοί επιτέθηκαν σε ομάδα προσφύγων, οι οποίοι βρίσκονταν στο λιμάνι της Λέσβου με στόχο να τους απωθήσουν. Οι αστυνομικοί που έλαβαν μέρος στη συγκεκριμένη επιχείρηση χρησιμοποίησαν υπέρμετρη βία, η οποία είχε ως αποτέλεσμα τον τραυματισμό προσφύγων, ενώ η επίθεση κρίθηκε από αυτόπτες μάρτυρες απρόκλητη⁶⁷. Εν συνεχεία, τον Αύγουστο του ίδιου έτους λαμβάνει χώρα η επίθεση αστυνομικού σε πρόσφυγα στην Κω. Ο αστυνομικός χαστούκισε τον πρόσφυγα, ενώ κρατούσε μαχαίρι για εκφοβισμό⁶⁸. Παρόμοιες επιθέσεις από αστυνομικούς ή λιμενικούς, οι οποίοι έδρασαν αυτόνομα έχουν καταγραφεί στη Λέσβο και στη Λέρο. Αναλυτικότερα, τον Οκτώβριο του 2015 αστυνομικός αποθανατίζεται να κλωτσάει πρόσφυγες, οι οποίοι βρίσκονται καθισμένοι έξω από τον καταυλισμό της Μόριας⁶⁹, ενώ τον Αύγουστο του 2016 δημοσιεύεται βίντεο με την επίθεση λιμενικού σε πρόσφυγες κατά τη διάρκεια της διάσωσης τους. Πιο συγκεκριμένα, ο λιμενικός

⁶⁷ <http://www.lesvosnews.net/articles/news-categories/astynomiko-reportaz/epeisodia-sto-limani-mytilinis-dyo-traymati> [Τελευταία πρόσβαση 13/5/2018]

⁶⁸ <http://www.iefimerida.gr/news/221170/astynomikos-hastoykise-metanasti-stin-ko-eikona-vinteo> [Τελευταία πρόσβαση 13/5/2018]

⁶⁹ <http://tvxs.gr/news/ellada/nees-eikones-ntropis-astynomikos-klotsaei-prosfyges-sti-lesbo-fotografies> [Τελευταία πρόσβαση 13/5/2018]

φαίνεται να χαστουκίζει και να βρίζει ένα εξ αυτών⁷⁰. Εν κατακλείδι, στο υπό εξέταση χρονικό διάστημα έχουν καταγραφεί δύο περιστατικά τα οποία αφορούν την τέλεση βασανιστηρίων εις βάρος προσφύγων. Το πρώτο αφορά την παράνομη κράτηση και τον εξευτελισμό παιδιών προσφύγων στο Α.Τ. Ομόνοιας το Σεπτέμβριο του 2016⁷¹ και το δεύτερο σχετίζεται με το βασανισμό πρόσφυγα στο Α.Τ. Σάμου, ο οποίος αποκαλύφθηκε με τη συνδρομή του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες⁷².

⁷⁰ <http://www.protothema.gr/greece/article/605928/salos-sto-diadiktuo-limenikos-vrizei-kai-htupa-prosfuga-se-skafos/> [Τελευταία πρόσβαση 13/5/2018]

⁷¹ <http://news247.gr/eidiseis/koinonia/kataggelia-gia-ekseytelismo-anhlikwn-prosfugwn-apo-astynomikous-toy-a-t-omonoiias.4289403.html> [Τελευταία πρόσβαση 13/5/2018]

⁷² <http://tvxs.gr/news/ellada/kataggelia-gia-basanistiria-prosfyga-apo-astynomikoys-sti-samo> [Τελευταία πρόσβαση 13/5/2018]

7. Γεωγραφική κατανομή των ρατσιστικών επιθέσεων

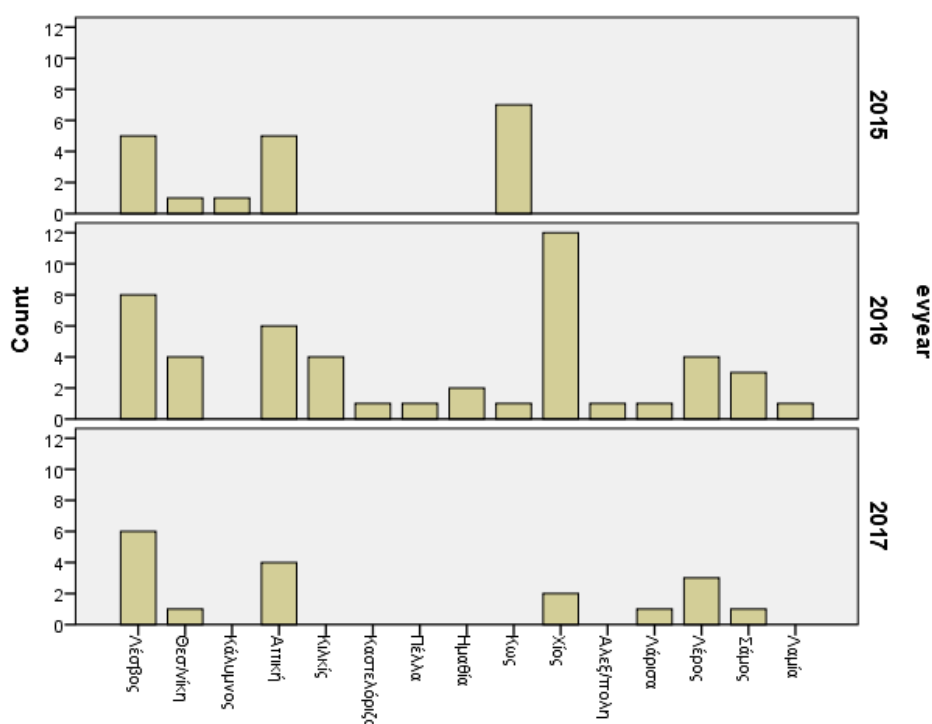
Έχει ήδη αναφερθεί, ότι η ρατσιστική βία εις βάρος προσφύγων αφορά ένα διευρυμένο τμήμα της ελληνικής επικράτειας. Παρά το γεγονός ότι το προσφυγικό κύμα επηρέασε πρώτα να νησιά του ανατολικού Αιγαίου, οι επιθέσεις με αιχμή το προσφυγικό δεν περιορίστηκαν στη συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή. Αντιθέτως, η ρατσιστική κινητοποίηση φαίνεται να βρίσκει πρόσφορο έδαφος και σε άλλες πόλεις και νομούς της Ελλάδας. Πιο αναλυτικά, στο υπό εξέταση χρονικό διάστημα εμφανίζονται καταγραφές που αφορούν την Αττική, τη Θεσσαλονίκη, το Κιλκίς, την Ημαθία, την Πέλλα, τη Λαμία, τη Λάρισα και την Αλεξανδρούπολη. Επιπροσθέτως, τα νησιά στα οποία λαμβάνουν χώρα επιθέσεις είναι η Λέσβος, η Χίος, η Κως, η Λέρος, η Σάμος, η Κάλυμνος και το Καστελόριζο.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Λέσβος	19	22,1	22,1	22,1
	Θεσνίκη	6	7,0	7,0	29,1
	Κάλυμνος	1	1,2	1,2	30,2
	Αττική	15	17,4	17,4	47,7
	Κιλκίς	4	4,7	4,7	52,3
	Καστελόριζο	1	1,2	1,2	53,5
	Πέλλα	1	1,2	1,2	54,7
	Ημαθία	2	2,3	2,3	57,0
	Κως	8	9,3	9,3	66,3
	Χίος	14	16,3	16,3	82,6
	Αλεξ/πολη	1	1,2	1,2	83,7
	Λάρισα	2	2,3	2,3	86,0
	Λέρος	7	8,1	8,1	94,2
	Σάμος	4	4,7	4,7	98,8
	Λαμία	1	1,2	1,2	100,0
	Total	86	100,0	100,0	

Πίνακας 6: Καταγραφή ρατσιστικής βίας, ίδια επεξεργασία

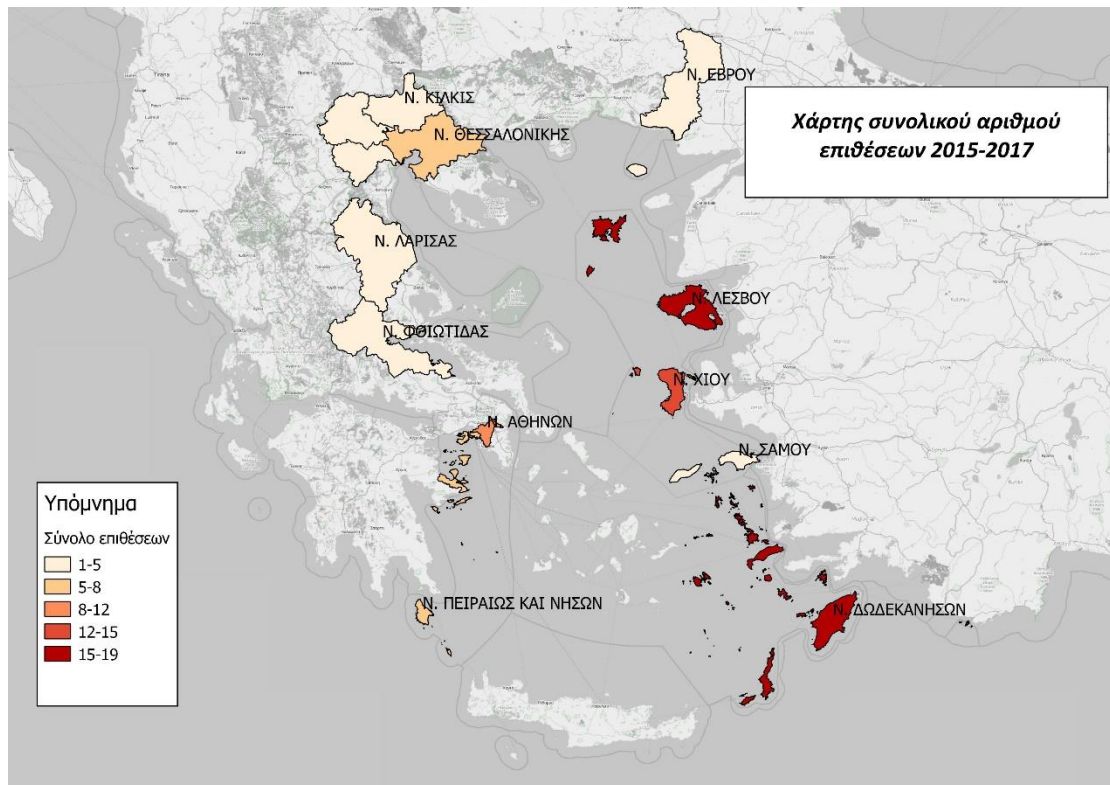
Ο Πίνακας 6 αποτυπώνει τον συνολικό αριθμό επιθέσεων ανά περιοχή για το χρονικό διάστημα μεταξύ Ιανουαρίου του 2015 και Δεκεμβρίου του 2017. Στην πρώτη θέση εντοπίζεται η Λέσβος με 19 επιθέσεις, ακολουθεί η Αττική με 15, η Χίος με 14, η Κως με 8 και η Λέρος με 7. Όσον αφορά τη χρονική διάσταση της καταγεγραμμένης βίας προκύπτει, ότι κατά τη διάρκεια του 2015 οι περιοχές οι οποίες εμφάνισαν υψηλότερα ποσοστά επιθέσεων είναι η Κως, η Λέσβος και η Αττική (Γράφημα 6). Μάλιστα, όσον αφορά την περίπτωση της Κω αξίζει να σημειωθεί ότι, κατά τη διάρκεια

του επόμενου έτους η ρατσιστική βία περιορίζεται δραστικά, ενώ το 2017 παρατηρείται πλήρης απουσία περιστατικών. Αντιθέτως, η Λέσβος και η Αττική εξακολουθούν να εμφανίζουν σημαντικά ποσοστά και τα επόμενα δύο έτη (Γράφημα 6). Εν συνεχεία, το 2016 αποτελεί τη χρονιά της κορύφωσης της ρατσιστικής βίας με αιχμή την προσφυγική κρίση. Ως εκ τούτου, εμφανίζονται καταγραφές στο σύνολο των υπό εξέταση περιοχών με εξαίρεση την Κάλυμνο, εν αντιθέσει, με το προηγούμενο έτος, όπου οι καταγραφές περιορίζονται σε μόλις πέντε γεωγραφικές περιοχές, αλλά και το επόμενο, κατά τη διάρκεια του οποίου εντοπίζονται σε επτά (Γράφημα 6).

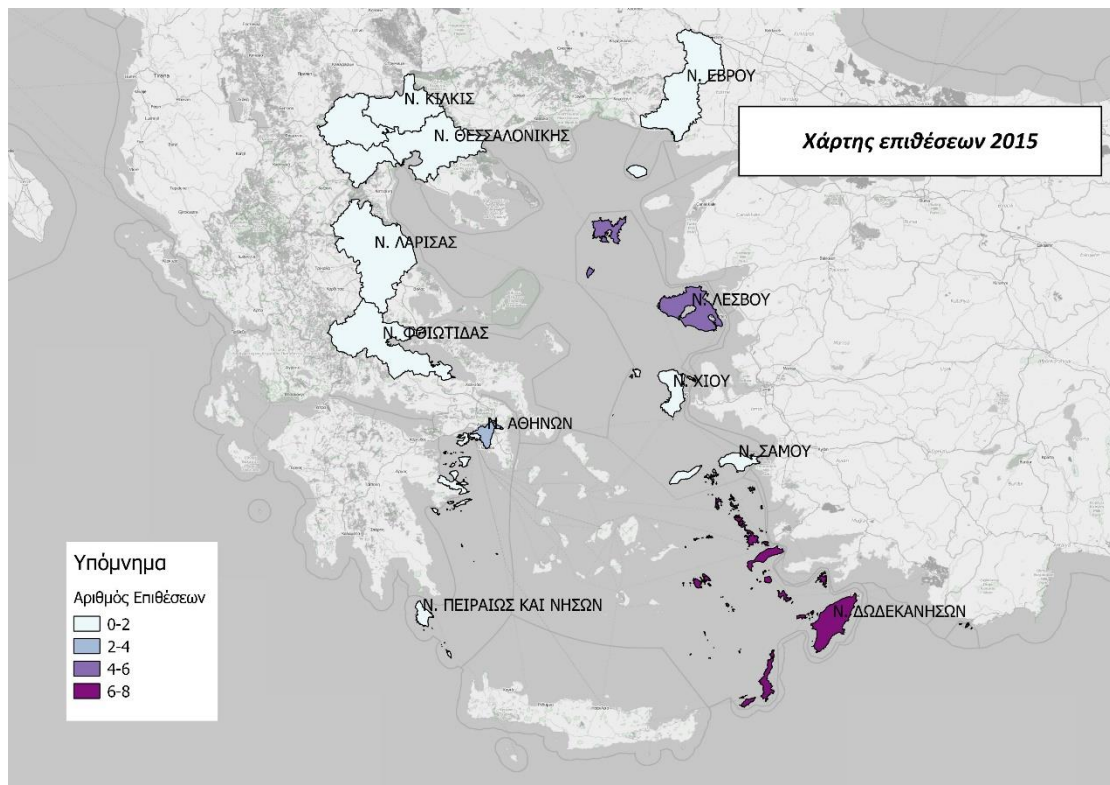

Γράφημα 6: Καταγραφή ρατσιστικής βίας, ιδία επεξεργασία

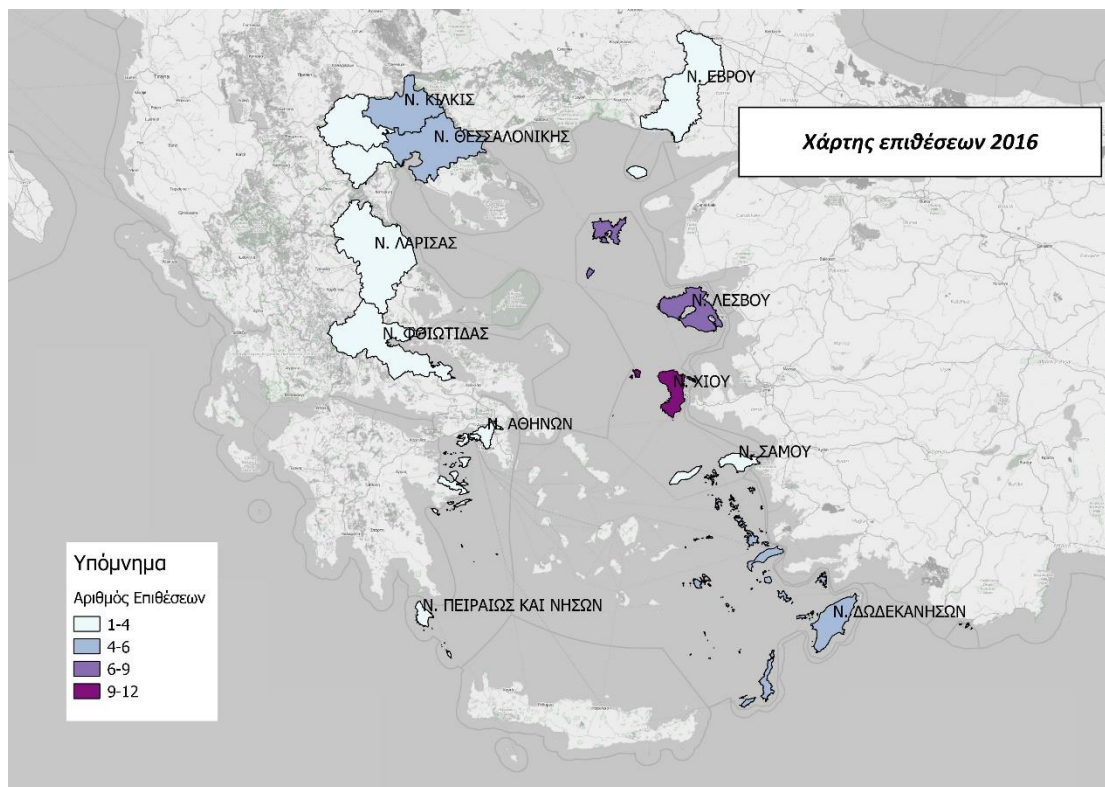
Παρακάτω παρουσιάζεται μία σειρά από χάρτες ρατσιστικής βίας, οι οποίοι εστιάζουν στο υπό εξέταση χρονικό διάστημα. Η κωδικοποίηση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε στη βάση των νομών της Ελλάδας, ενώ οι χρωματικές διακυμάνσεις αποτυπώνουν τον αριθμό των καταγεγραμμένων επιθέσεων ανά νομό. Καταρχάς, οι επιθέσεις εις βάρος προσφύγων αφορούν έντεκα νομούς. Στον Χάρτη 1 εμφανίζεται ο συνολικός αριθμός επιθέσεων από το 2015 ως το 2017. Εν συνεχεία, στο Χάρτη 2 αποτυπώνονται τα περιστατικά που έλαβαν χώρα το 2015. Αντίστοιχα στο Χάρτη 3 παρουσιάζονται εκείνα του 2016 και στον Χάρτη 4 αυτά του 2017.

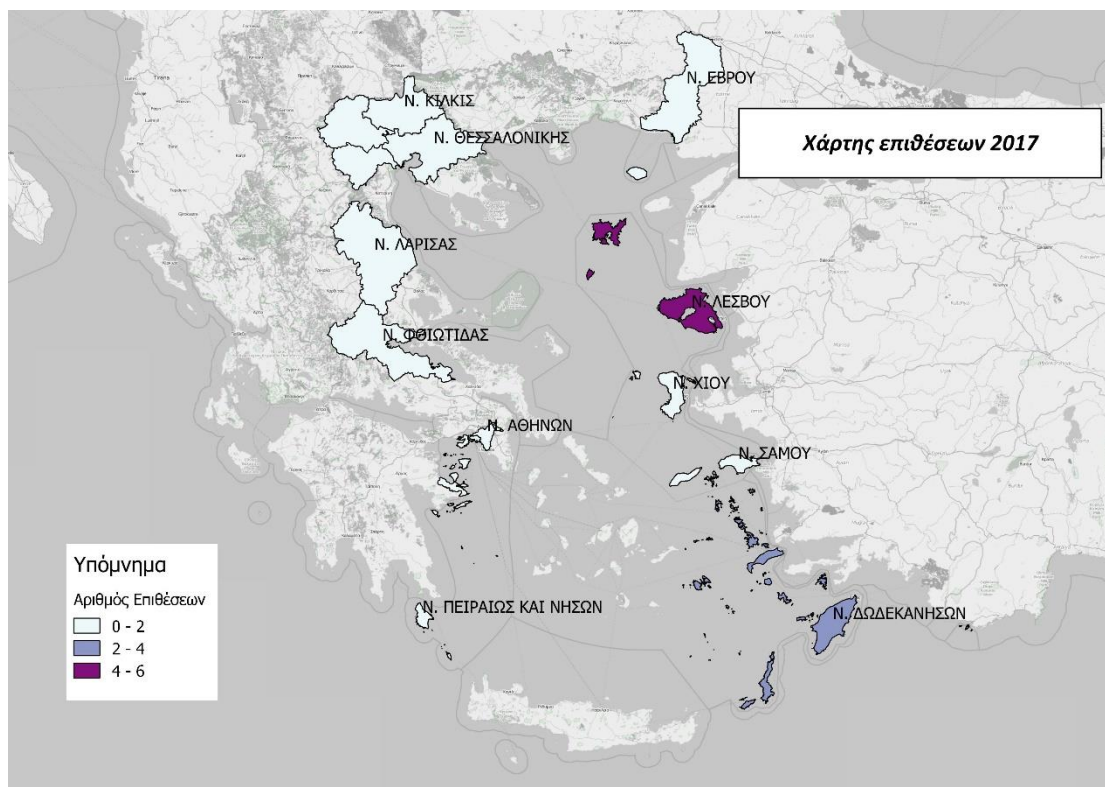
Χάρτης 1: Καταγραφή ρατσιστικής βίας, ιδία επεξεργασία

Χάρτης 2: Καταγραφή ρατσιστικής βίας, ιδία επεξεργασία

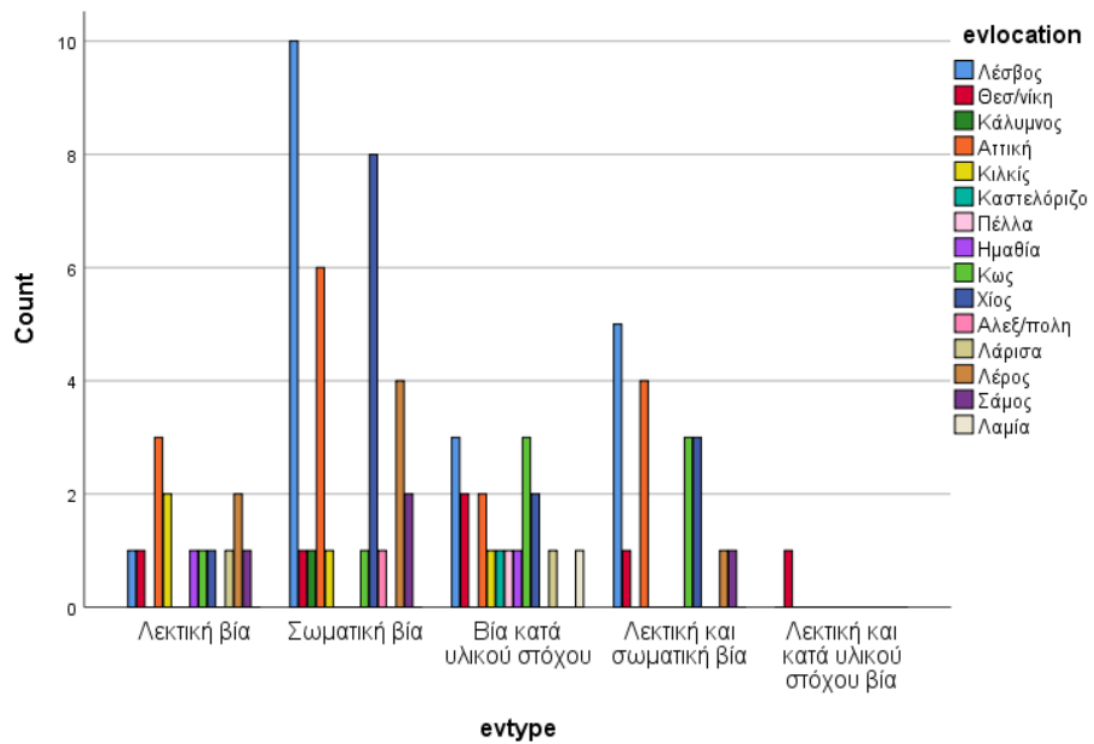
Χάρτης 3: Καταγραφή ρατσιστικής βίας, ιδία επεξεργασία

Χάρτης 4: Καταγραφή ρατσιστικής βίας, ιδία επεξεργασία

Όπως έχει ήδη αναφερθεί στην αρχή του Κεφαλαίου 7, τα περιστατικά ρατσιστικής βίας εκτείνονται σε μία σειρά γεωγραφικών περιοχών ανά την ελληνική επικράτεια με ορισμένες εξ αυτών να κατέχουν κυρίαρχη θέση. Το παραπάνω επιχείρημα επιβεβαιώνεται στην εικονική αποτύπωση του καταγεγραμμένου υλικού με τη μορφή χαρτών. Ως εκ τούτου, στο χάρτη με το συνολικό αριθμό επιθέσεων οι νομοί Λέσβου και Δωδεκανήσων βρίσκονται στις πρώτες θέσεις. Ακόμη, ο χάρτης του 2015 επιβεβαιώνει την προαναφερθείσα διαπίστωση, αφού και σε αυτόν οι νομοί Λέσβου και Δωδεκανήσων εντοπίζονται στην κορυφή της κλίμακας αναφορικά με την άσκηση ρατσιστικής βίας. Ο νομός Λέσβου διατηρεί το υψηλό ποσοστό ρατσιστικής βίας και το 2016, ωστόσο εκτοπίζεται στη δεύτερη θέση, πίσω από το νομό Χίου. Τέλος, το 2017 ο νομός Λέσβου επανέρχεται στην κορυφή της κλίμακας αναφορικά με τις επιθέσεις εναντίον προσφύγων.

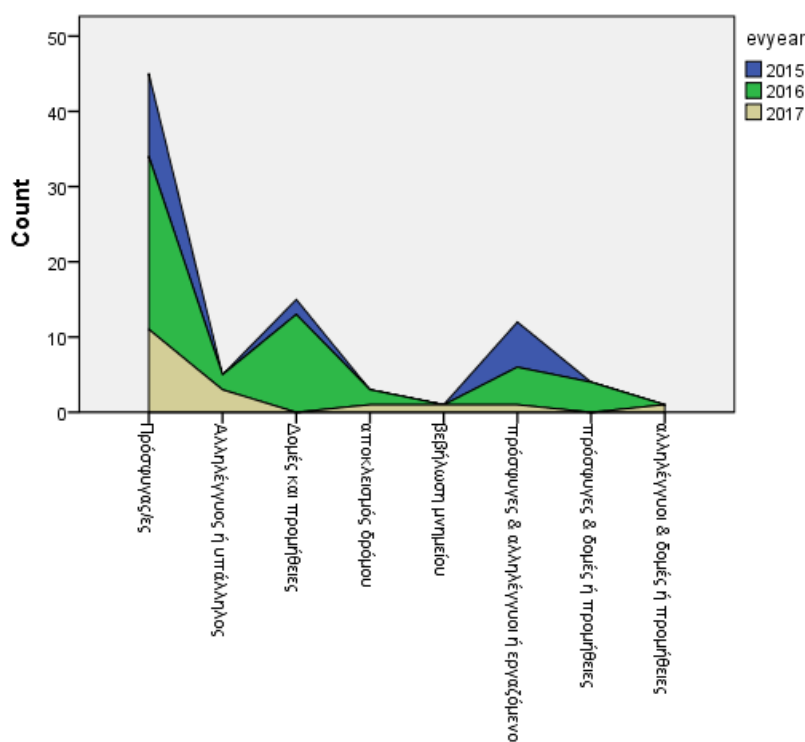
Ακόμη, αναφορικά με το είδος βίας ανά γεωγραφική περιοχή προκύπτει ότι η σωματική βία κατέχει κυρίαρχη θέση στη Λέσβο, τη Λέρο και τη Χίο, η λεκτική σε περιοχές όπως η Αττική, το Κιλκίς και η Λέρος και η βία κατά υλικών στόχων στη Λέσβο και στην Κω. Σημαντικά φαίνεται ότι είναι και τα ποσοστά της ταυτόχρονης χρήσης λεκτικής και σωματικής βίας. Πιο συγκεκριμένα, εμφανίζεται σημαντικός αριθμός περιστατικών στη Λέσβο, την Αττική, την Κω και τη Χίο (Γράφημα 7). Από τα προαναφερθέντα στοιχεία δύναται να εξαχθεί το συμπέρασμα, ότι δεν υφίσταται συσχετισμός γεωγραφικής περιοχής και μορφής ασκούμενης βίας, αφού τύποι και συνδυασμοί αυτής εμφανίζονται σχεδόν στο σύνολο των περιοχών που μελετώνται.

Γράφημα 7: Καταγραφή ρατσιστικής βίας, ίδια επεξεργασία

8. Οι στόχοι των επιθέσεων

Η ανάλυση των δεδομένων έδειξε, ότι οι επιθέσεις με αιχμή το προσφυγικό θέτουν στο επίκεντρο της ρατσιστικής βίας μία σειρά από στόχους. Παρά το γεγονός, ότι η πλειοψηφία των επιθέσεων στρέφεται εναντίων των προσφύγων, έχουν καταγραφεί επιθέσεις στις οποίες θύματα είναι αλληλέγγυοι πολίτες, άτομα που υπερασπίζονται τους πρόσφυγες και υπάλληλοι, που σχετίζονται με τη διαχείριση του προσφυγικού (πχ. υπάλληλοι σε ΜΚΟ, δάσκαλοι σε δημοτικά σχολεία που έχουν δεχθεί πρόσφυγες, γιατροί κ.α.). Ακόμη, στόχοι επιθέσεων είναι οι δομές στέγασης, αλληλεγγύης και παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας σε πρόσφυγες, καθώς και το υλικό ανθρωπιστικής βοήθειας καθαυτό. Τέλος, έχουν υπάρξει καταγραφές όπου η στοχοθεσία των δραστών επικεντρώνεται στην παρακώληση του έργου των αρμόδιων αρχών, ενώ έχει καταγραφεί και μία βεβήλωση μνημείου. Επιπροσθέτως, σε μία σειρά περιστατικών οι επιθέσεις στρέφονταν ταυτόχρονα σε παραπάνω από μία κατηγορία στόχων (Γράφημα 8).

Γράφημα 8: Καταγραφή ρατσιστικής βίας, ίδια επεξεργασία

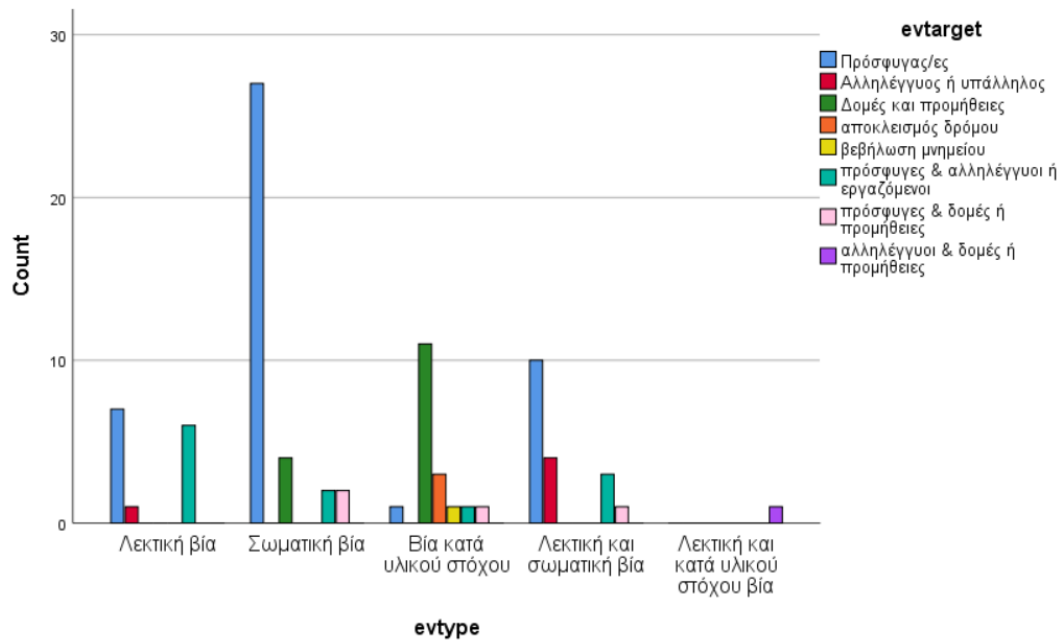
Αναλυτικότερα, όπως προκύπτει από την ανάλυση των δεδομένων στο 52,3% των περιστατικών θύματα είναι οι πρόσφυγες. Ακολούθως, οι δομές στέγασης και παροχής βοήθειας σε πρόσφυγες αποτελούν στόχους ρατσιστικής βίας σε ποσοστό

17,4%. Στην τρίτη θέση με ποσοστό 14% εντοπίζονται οι επιθέσεις που ως στόχο έχουν να πλήξουν τόσο τους πρόσφυγες όσο και άτομα τα οποία είναι αλληλέγγυα σε αυτούς, ή εργάζονται σε δομές που σχετίζονται με τη διαχείριση του προσφυγικού. Τέλος, οι επιθέσεις αποκλειστικά εναντίον αλληλέγγυων και εργαζομένων αφορούν το 5,8% της συνολικής βίας, αυτές που ως στόχο έχουν τόσο τους πρόσφυγες όσο και της δομές στήριξης καθώς και το υλικό ανθρωπιστικής βοήθειας σχετίζονται με το 4,7%, ενώ η παρακώλυση δημοσίων έργων αφορά το 3,5%. Η ρατσιστική βία εναντίον μνημείων και ταυτόχρονων επιθέσεων εναντίον αλληλέγγυων ή εργαζόμενων και δομών κυμαίνονται στο 1,2% (Πίνακας 7).

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πρόσφυγες/ες	45	52,3	52,3	52,3
	Αλληλέγγυος ή υπάλληλος	5	5,8	5,8	58,1
	Δομές και προμήθειες	15	17,4	17,4	75,6
	αποκλεισμός δρόμου	3	3,5	3,5	79,1
	βεβήλωση μνημείου	1	1,2	1,2	80,2
	πρόσφυγες & αλληλέγγυοι ή εργαζόμενοι	12	14,0	14,0	94,2
	πρόσφυγες & δομές ή προμήθειες	4	4,7	4,7	98,8
	αλληλέγγυοι & δομές ή προμήθειες	1	1,2	1,2	100,0
	Total	86	100,0	100,0	

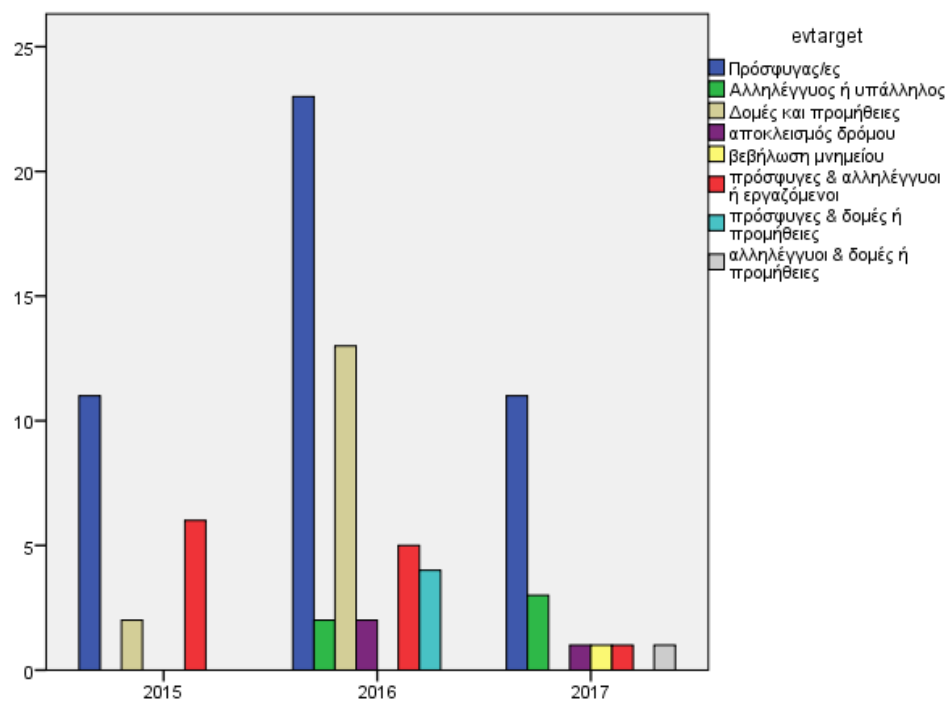
Πίνακας 7: Καταγραφή ρατσιστικής βίας, ίδια επεξεργασία

Επιπροσθέτως, είναι εύλογο, ότι υφίσταται συνάφεια μεταξύ στόχου ρατσιστικής επίθεσης και μορφής ασκούμενης βίας. Είναι σαφές ότι μορφές βίας όπως η σωματική και η λεκτική σχετίζονται με επιθέσεις σε φυσικά πρόσωπα, άρα σε πρόσφυγες, αλληλέγγυους και εργαζομένους, ενώ η βία κατά υλικών στόχων αφορά αποκλειστικά στόχους όπως η δομές στέγασης, το υλικό ανθρωπιστικής βοήθειας, η παρακώλυση εργασιών και η βεβήλωση μνημείων (Γράφημα 9). Επιπλέον, η ταυτόχρονη χρήση πολλαπλών μορφών βίας ακολουθεί το ίδιο μοτίβο, ενώ μόνο σε μία περίπτωση συνδυαστικής χρήσης λεκτικής βίας και βίας κατά υλικού στόχου η στοχοθεσία συμπεριλαμβάνει τόσο φυσικά πρόσωπα όσο και υλικούς στόχους.

Γράφημα 9: Καταγραφή ρατσιστικής βίας, ίδια επεξεργασία

Εν κατακλείδι, η χρονική μελέτη των επιθέσεων με αιχμή τη στοχοθεσία τους είναι σε θέση να συμβάλλει στην εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων. Πιο συγκεκριμένα, η συντριπτική πλειοψηφία των περιστατικών που έλαβαν χώρα το 2015 αφορά τη βία εναντίον προσφύγων, καθώς και τις ταυτόχρονες επιθέσεις σε πρόσφυγες και αλλοδαπούς ή εργαζόμενους. Ωστόσο, το 2016 η στοχοθεσία των επιθέσεων διευρύνεται, ενώ παρατηρούνται επιθέσεις εναντίον εργαζομένων και αλλοδαπών, δομών, αποκλεισμοί δρόμων καθώς και συνδυαστικές επιθέσεις σε περισσότερους από έναν στόχους. Τέλος, και κατά τη διάρκεια του 2017 εξακολουθεί να υφίσταται ένα σημαντικό εύρος στόχων των ρατσιστικών επιθέσεων. Με βάση τα καταγεγραμμένα περιστατικά είναι εύστοχο να υποστηριχθεί, ότι λαμβάνει χώρα μία επιχειρησιακή αναβάθμιση της ρατσιστικής βίας, η οποία σταδιακά δεν εξαντλείται αποκλειστικά στην άσκηση σωματικής ή λεκτικής βίας εναντίον των προσφύγων, αλλά βάλει και υλικούς στόχους που σχετίζονται με το προσφυγικό. Ακόμη, αποτυπώνεται η σταδιακή στοχοποίηση Ελλήνων πολιτών, οι οποίοι είναι εργαζόμενοι στους τομείς που αφορούν το προσφυγικό ή αλλοδαποί στους πρόσφυγες. Σε κάθε περίπτωση, οι πρόσφυγες αποτελούν τον κύριο στόχο για το υπό εξέταση χρονικό διάστημα.

Γράφημα 10: Καταγραφή ρατσιστικής βίας, ιδία επεξεργασία

9. Οι πύλες εισόδου ως εν δυνάμει προπύργια της Χρυσής Αυγής

Η μέχρι στιγμής ανάλυση των δεδομένων έχει καταστήσει σαφές ότι η βία αποτελεί για τη Χρυσή Αυγή ένα είδος πολιτικού μηνύματος το οποίο της εξασφαλίζει την απαιτούμενη πολιτική ορατότητα και εκλογική δυναμική. Παράλληλα, η θεωρία έχει αναδείξει την κομβική σημασία των εκλογικών προπυργίων- κάστρων η δημιουργία των οποίων συνιστά μείζονα στόχο και βασική πολιτική επιλογή της οργάνωσης. Η ένταση και η διάρκεια της προσφυγικής κρίσης συνέβαλαν στη διαμόρφωση νέων συσχετισμών επιτείνοντας τόσο τη ξеноφοβία όσο και την επακόλουθη κινητοποίηση εναντίον όσων γίνονται αντιληπτοί ως απειλή. Η έρευνα των Hangartner, Dinas, Marbach, Matakos και Xefteris αναφορικά με τις συνέπειες της έκθεσης των γηγενών πληθυσμών στην προσφυγική κρίση έχει επισημάνει εύστοχα τη στροφή μερίδας των τοπικών κοινωνιών στην άκρα δεξιά. Πιο αναλυτικά, τα ευρήματα αποδεικνύουν ότι οι κάτοικοι των νησιών τα οποία αποτέλεσαν πύλες εισόδου των προσφύγων είναι περισσότερο πιθανό να αναπτύξουν αντιλήψεις, όπως ο αποκλεισμός των παιδιών προσφύγων από τα ελληνικά σχολεία και ο περιορισμός του αριθμού των προσφύγων που εισέρχονται στη χώρα (Hangartner, Dinas, Marbach, Matakos & Xefteris, 2017). Ουσιαστικά, οι ερευνητές υποστηρίζουν ότι η έκθεση στην προσφυγική κρίση τείνει να μεταφράζεται σε ισχυροποίηση των θέσεων εναντίον των αιτούντων άσυλο, αφού αυτοί γίνονται αντιληπτοί ως ‘εγκληματίες’, ‘τρομοκράτες’ και ‘απειλή’ για την ελληνική κοινωνία (Hangartner κ. ά., 2017).

Εξετάζοντας τα εκλογικά ποσοστά της Χρυσής Αυγής στα νησιά του Αιγαίου διαπιστώνεται ότι στους Νομούς Δωδεκανήσων, Λέσβου και Χίου οι οποίοι και αποτέλεσαν πύλες εισόδου για τη συντριπτική πλειοψηφία του προσφυγικού πληθυσμού παρατηρείται μία αύξηση των ποσοστών που αφορούν τη ΧΑ έως και 2 μονάδες. Αναλυτικότερα, τόσο στις διπλές βουλευτικές εκλογές του 2012 όσο και σε εκείνες του Ιανουαρίου του 2015 η ΧΑ προσλαμβάνει ποσοστά που κυμαίνονται από 5,53% μέχρι 6,13% στο Νομό Δωδεκανήσων, από 4,66% μέχρι 5,27% στο Νομό Λέσβου και από 4,19% μέχρι 5,05% στο Νομό Χίου (στοιχεία από το Υπουργείο Εσωτερικών). Αντιθέτως, στις εθνικές εκλογές του Σεπτεμβρίου του 2015- ενώ η χώρα ήδη πλήττεται από την προσφυγική κρίση- τα εκλογικά ποσοστά της ΧΑ διαμορφώνονται ως εξής: Νομός Δωδεκανήσων 8,05%, Νομός Λέσβου 7,78% και Νομός Χίου 5,82%. Από τα παραπάνω καθίσταται σαφές ότι η ΧΑ ισχυροποίησε τα εκλογικά της ποσοστά κατά τη διάρκεια της προσφυγικής κρίσης. Η έρευνα των

Hangartner κ.ά., επιβεβαιώνει τα αίτια της εκλογικής ενδυνάμωσης της ΧΑ εξετάζοντας συγκριτικά τόσο τα εκλογικά ποσοστά του κόμματος όσο και τις αντιλήψεις δείγματος του πληθυσμού μεταξύ των νησιών που δέχθηκαν τμήματα του προσφυγικού πληθυσμού και εκείνων που δεν αποτέλεσαν πύλες εισόδου. Τα ευρήματα επιβεβαιώνουν μία αυξητική τάση του ξενόφοβου αισθήματος στα άτομα που εκτίθενται στους πρόσφυγες η οποία είναι δυνατό να μεταφραστεί σε εκλογική στήριξη στη ΧΑ.

Επιπροσθέτως, το υπό εξέταση χρονικό διάστημα (Ιανουάριος 2015 – Δεκέμβριος 2017) οι Νομοί Δωδεκανήσων, Λέσβου και Χίου καταλαμβάνουν τις πρώτες θέσεις όσον αφορά την τέλεση πράξεων βίας εις βάρος προσφύγων (Κεφάλαιο 7). Πιο συγκεκριμένα, στο Νομό Λέσβου έχουν λάβει χώρα 19 επιθέσεις, στο Νομό Δωδεκανήσων 17 και στο Νομό Χίου 14. Ωστόσο, οι δράστες των επιθέσεων στην περίπτωση της Λέσβου είναι κυρίως πολίτες και αστυνομικοί ή λιμενικοί (9 επιθέσεις), ενώ στα Δωδεκάνησα η πλειοψηφία των περιστατικών αποδίδεται σε ακροδεξιούς, αστυνομία και πολίτες, με τη Χρυσή Αυγή να μην παρουσιάζει εμπλοκή σε πράξεις βίας -η μη εμπλοκή ενδεχομένως να οφείλεται στην έλλειψη στοιχείων που να επιβεβαιώνουν ότι οι δράστες είναι μέλη του κόμματος-. Τέλος, η περίπτωση της Χίου σχετίζεται με την οργανωμένη δράση της ΧΑ και άλλων ακροδεξιών με έξι και τέσσερεις επιθέσεις αντίστοιχα. Από τα παραπάνω είναι δυνατό να προκύψουν δύο συμπεράσματα. Το πρώτο αφορά την οργανωμένη δράση της ΧΑ και το δεύτερο σχετίζεται με τον αντίκτυπο της προσφυγικής κρίσης σε άλλες κοινωνικές ομάδες. Πιο αναλυτικά, η Χίος αποτελεί κατάλληλη περίπτωση για τη μελέτη της δράσης της Χρυσής Αυγής, αφού στο συγκεκριμένο νομό επιβεβαιώνεται η δράση μελών του κόμματος. Εδώ μπορεί να υποστηριχθεί ότι η ΧΑ επιχειρεί να χρησιμοποιήσει τη βία ως μέσο εκλογικής ισχυροποίησης. Το παραπάνω επιχείρημα τίθεται προς διερεύνηση και είναι δυνατό να εξακριβωθεί σε επόμενες εκλογικές αναμετρήσεις, αφού οι καταγεγραμμένες επιθέσεις εις βάρος προσφύγων εντοπίζονται από τον Απρίλιο του 2016 και έπειτα. Ουσιαστικά, μέχρι και τις εκλογές του Σεπτεμβρίου του 2015 δεν υπάρχουν καταγραφές πράξεων βίας που να αφορούν τη Χίο, ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι η αύξηση του εκλογικού ποσοστού της ΧΑ στο συγκεκριμένο νομό είναι μικρότερη συγκριτικά με τις άλλες δύο περιπτώσεις αγγίζοντας το 1,13% μεταξύ Ιανουαρίου και Σεπτεμβρίου του 2015. Ωστόσο, όπως έχει επιβεβαιωθεί ερευνητικά πράξεις βίας

μπορούν σε δεύτερο χρόνο να μεταφραστούν σε εκλογική υποστήριξη στη ΧΑ (Καφέ, κ.ά., 2018)

Αντίθετα, στη Λέσβο και τα Δωδεκάνησα οι καταγραφές περιστατικών βίας ξεκινούν ήδη από την άνοιξη του 2015 και συνεχίζονται με αυξομειώσεις καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας. Επίσης, είναι σκόπιμο να αναφερθεί ότι στους δύο αυτούς νομούς παρατηρείται μεγαλύτερη ενίσχυση των εκλογικών ποσοστών της ΧΑ. Αναλυτικότερα, μεταξύ Ιανουαρίου και Σεπτεμβρίου 2015 στο Νομό Δωδεκανήσων το ποσοστό του κόμματος αυξάνεται κατά 2,5% και στο Νομό Λέσβου κατά 3,1% αντίστοιχα. Παρά το γεγονός ότι η επιβεβαιωμένη συμμετοχή μελών της ΧΑ είναι μικρότερη ή ανύπαρκτη η αντιπροσφυγική κινητοποίηση και η πρόωρη εμφάνιση πράξεων βίας φαίνεται να ευνοεί εκλογικά τη ΧΑ. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί λοιπόν ότι η ΧΑ επωφελείται με δύο τρόπους. Από τη μία πλευρά κεφαλαιοποιεί εκλογικά την κοινωνική αγανάκτηση και τη ξеноφοβία. Αυτό σημαίνει ότι σε περιοχές όπου σημειώνονται πράξεις βίας εις βάρος προσφύγων -ακόμη και εν απουσία της οργανωμένης δράσης του κόμματος-, διαμορφώνεται το κατάλληλο κλίμα για την πολιτική υποστήριξή του και ως εκ τούτου η ψήφος στη ΧΑ αποκτά μεγαλύτερη μαζικότητα και αποδοχή.

Στον αντίποδα, η οργανωμένη και βίαιη δράση των μελών του κόμματος -η οποία αποτέλεσε γνώριμη και επιτυχημένη τακτική στην περίπτωση των γειτονιών του κέντρου της Αθήνας- εμφανίζεται πιο συστηματικά και δυναμικά στη Χίο. Στο συγκεκριμένο νησί, η ΧΑ φαίνεται να έχει την πολιτική πρόθεση και την οργανωτική δυναμική να εφαρμόζει την επιτυχημένη φόρμουλα του βίαιου ακτιβισμού. Έχοντας εμπλακεί ενεργά σε πράξεις βίας ενός ευρέος φάσματος συμβάλλει στην όξυνση του φαινομένου της ξеноφοβίας και προσφέρει πολιτική κάλυψη και στήριξη στην αντιπροσφυγική κινητοποίηση. Επιπλέον, αναβαθμίζει τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των επιθέσεων. Εξάλλου, η γεωγραφική κατανομή των περιστατικών βίας αποδεικνύει τη σημασία των προπυργίων, αλλά και τις αποκλίσεις μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών περιβαλλόντων αναφορικά με την αφομοίωση και την επιτυχία της ΧΑ σε αυτά (Καφέ κ.ά., 2018) Εν κατακλείδι, όλα τα παραπάνω είναι σκόπιμο να ερμηνεύονται υπό το πρίσμα ενός οργανωμένου σχεδιασμού. Με άλλα λόγια, η ΧΑ επιχειρεί να φέρει εις πέρας μία πολιτική στρατηγική, δομικό στοιχείο της οποίας είναι η άσκηση βίας, ώστε να ισχυροποιηθεί εκλογικά. Τέλος, φαίνεται να αποπειράται να μετατρέψει τις πύλες εισόδου του προσφυγικού πληθυσμού σε εκλογικά της προπύργια

εκμεταλλευόμενη την ελλιπή διαχείριση του προσφυγικού και την επακόλουθη κοινωνική αγανάκτηση.

10. Συζήτηση και συμπεράσματα

Η ανάλυση που έλαβε χώρα στα προηγούμενα κεφάλαια επιχειρεί να αποτυπώσει κατά το δυνατό πληρέστερα το φαινόμενο της ρατσιστικής βίας όπως αυτό εμφανίζεται με αφορμή την προσφυγική κρίση που έπληξε την Ελλάδα την τριετία 2015- 2017. Η αποτύπωση των πράξεων βίας σε εθνικά και τοπικά ΜΜΕ, αλλά και ιστοσελίδες κομμάτων, φορέων και οργανώσεων προσέφερε χρήσιμες πληροφορίες αναφορικά με το είδος της ασκούμενης βίας, τους τύπους των δραστών και τη στοχοθεσία των επιθέσεων. Ακόμη, συνέβαλε στη γεωγραφική αποτύπωση της βίας και στην ανάδειξη των διακυμάνσεων που αυτή είχε κατά τη διάρκεια του υπό εξέταση χρονικού διαστήματος. Το ερευνητικό ερώτημα προσεγγίστηκε μέσω της κωδικοποίησης των γεγονότων, μία διαδικασία η οποία συνέβαλε στην κατασκευή των απαραίτητων μεταβλητών και την επακόλουθη συνδυαστική μελέτη τους. Η υπόθεση εργασίας η οποία ουσιαστικά αποτέλεσε σημείο ερευνητικού ενδιαφέροντος όσον αφορά την υλοποίηση της παρούσας έρευνας και διατρέχει συνολικά την εργασία φαίνεται να επιβεβαιώνεται τμηματικά, ενώ κατά τη διάρκεια της συλλογής και της ανάλυσης των δεδομένων προέκυψαν νέα στοιχεία, τα οποία απαίτησαν τη συμπερίληψη επιπλέον ερευνητικών αντιλήψεων και πορισμάτων.

Αρχικά, διαπιστώθηκε ότι η προσφυγική κρίση προκάλεσε τόσο αυθόρμητες όσο και οργανωμένες κινητοποιήσεις από μία σειρά δραστών. Το ρεπερτόριο βίας που χρησιμοποιήθηκε είναι ιδιαίτερος ευρύ αποδίδοντας διαφορετικές αποχρώσεις στο φαινόμενο της ρατσιστικής βίας. Πιο συγκεκριμένα, καταγράφηκαν επιθέσεις ποικίλων τύπων οι οποίες είχαν διαφορετικό σκοπό και αποτελέσματα. Ορισμένες εξ αυτών στόχευαν στην προσβολή, την υποτίμηση και την απαξίωση των προσφύγων. Άλλες έθεταν στο επίκεντρο την πρόκληση σημαντικών ψυχολογικών και σωματικών τραυμάτων στα θύματα, ενώ υπήρξαν περιπτώσεις όπου υπήρξε κίνδυνος απώλειας ανθρώπινης ζωής. Ακόμη, επιθέσεις πραγματοποιήθηκαν και κατά υλικών στόχων. Εδώ οι δράστες επιχείρησαν να διευρύνουν το φάσμα των πράξεων βίας επιχειρώντας να καταστρέψουν δομές, εξοπλισμό και υλικό ανθρωπιστικής βοήθειας για πρόσφυγες. Το παραπάνω αποδεικνύει ότι μετά από μία πρώτη φάση βίας η οποία στράφηκε σχεδόν αποκλειστικά εις βάρος των προσφύγων η αντιπροσφυγική κινητοποίηση διευρύνθηκε συμπεριλαμβάνοντας και υλικούς στόχους σε μία απόπειρα να επιφέρει πολλαπλά πλήγματα. Επιπροσθέτως, θύματα επιθέσεων ήταν και Έλληνες πολίτες οι οποίοι εμπλέκονται στη διαχείριση του προσφυγικού.

Ειδική μνεία έγινε και σε επιθέσεις που εντάσσονται στο φάσμα της τρομοκρατίας. Η θεωρία έχει καταστήσει σαφές ότι ο ακτιβισμός της άκρας δεξιάς είναι ένα φαινόμενο το οποίο μπορεί να λάβει ακραίες εκφάνσεις, ενώ η ελληνική περίπτωση διαθέτει μία ιστορικότητα όσον αφορά τη χρήση βίας και την εμπλοκή στην τρομοκρατία. Η προσφυγική κρίση φαίνεται να αφύπνισε τα αντανakλαστικά οργανώσεων της άκρας δεξιάς, οι οποίες προβήκαν στην τέλεση τέτοιου είδους ενεργειών. Ο αντίκτυπος και τα αποτελέσματα της εν λόγω συνθήκης είναι πολυεπίπεδα, αφού δεν πλήττουν μόνο τους πρόσφυγες αλλά εν γένει την εύρυθμη λειτουργία πολιτεύματος. Επιπλέον, επιχειρήθηκε η αποκωδικοποίηση της συμμετοχής των εργαζόμενων στα σώματα ασφαλείας σε πράξεις βίας, καθώς και οι προεκτάσεις της εμπλοκής τους.

Εν συνεχεία, η προηγηθείσα ανάλυση επιβεβαίωσε την ισχυρή αλληλεξάρτηση μεταξύ είδους βίας και τύπου δράστη. Τούτο σημαίνει ότι οι επιθέσεις διαθέτουν διαφορετικά ποιοτικά χαρακτηριστικά, τα οποία καθορίζουν τόσο το περιεχόμενο όσο και το επίπεδο της ασκούμενης βίας και είναι συνυφασμένα με το υποκείμενο που προβαίνει στην τέλεση της εκάστοτε ενέργειας. Εξετάζοντας το συγκεκριμένο στοιχείο μπορεί να υποστηριχθεί ότι διαφορετικοί δράστες επιφέρουν διαφορετικά αποτελέσματα στο φαινόμενο της ρατσιστικής βίας. Όπως προαναφέρθηκε, η έρευνα ήρθε αντιμέτωπη με μία ευρεία γκάμα επιθέσεων οι οποίες είχαν διαφορετικό αντίκτυπο αναφορικά με τη μελέτη του φαινομένου. Από τη μία πλευρά καταγράφηκαν περιστατικά τα οποία σχετίζονται με τη δράση οργανωμένων ακροδεξιών και των μελών της Χρυσής Αυγής. Εδώ προέκυψε η χρήση μορφών βίας- κυρίως σωματικής- που ως στόχο είχαν αφενός την πρόκληση σημαντικών πληγμάτων στα θύματα και αφετέρου τη διάχυση πρακτικών που συναντώνται στο χώρο του εξτρεμιστικού ακτιβισμού. Ταυτόχρονα, επιχειρήθηκε από τους ακροδεξιούς η τέλεση επιθέσεων ως μία στρατηγική πρόσδεσης με τις τοπικές κοινωνίες.

Στον αντίποδα, η κινητοποίηση και η τέλεση επιθέσεων από τους πολίτες είναι σαφώς χαμηλότερου επιπέδου αναφορικά με το είδος και την ένταση της ασκούμενης βίας. Η επιλογή χρήσης λεκτικής βίας επιβεβαιώνει την απουσία πρωτοβουλίας και ενδεχομένως την έλλειψη οργανωτικών πόρων από την πλευρά των πολιτών, ώστε να προβούν σε πιο δυναμικές και σκληρές επιθέσεις. Έτσι, παρά το γεγονός ότι η εμπλοκή πολιτών σε πράξεις βίας είναι αριθμητικά σημαντική, το ύφος των ενεργειών περιορίζει τον αντίκτυπο που έχουν στο αντιπροσφυγικό σε επίπεδο ανάλυσης τους είδους βίας.

Όμως, μία διαπίστωση που εξαντλεί την ανάλυση της στη μορφή της ασκούμενης βίας θα ήταν μερική και πιθανόν θα οδηγούσε σε εσφαλμένα συμπεράσματα. Για να καταστεί αυτό κατανοητό, είναι κρίσιμο να εξετάσουμε συνδυαστικά το αντίκρισμα που έχει η ξενόφοβη κινητοποίηση στο εκλογικό ποσοστό της Χρυσής Αυγής. Τούτου δοθέντος δε μπορεί να προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι σε νομούς όπου υφίσταται βίαιη κινητοποίηση εκ μέρους μερίδας των τοπικών κοινωνιών – ακόμη και αν η βία εξαντλείται σε λεκτικές επιθέσεις ή η δράση οργανωμένων μελών της ΧΑ απουσιάζει- προλειάίνεται το έδαφος για την πολιτική ισχυροποίηση της ακροδεξιάς και επί τω προκειμένω της ΧΑ.

Επί της ουσίας, η επιθετική έκφανση της ξενοφοβίας η οποία παρατηρήθηκε στους νομούς Λέσβου και Δωδεκανήσων συντέλεσε στην αύξηση των εκλογικών ποσοστών του κόμματος μέχρι και 3 ποσοστιαίες μονάδες, χωρίς καν να λάβει χώρα οργανωμένη και προσχεδιασμένη εμπλοκή της οργάνωσης σε πράξεις βίας -όπως συνέβη λόγω χάρη στη Χίο-. Χωρίς, φυσικά, να υποβαθμίζεται η κομβική σημασία της δράσης άλλων ακροδεξιών, αλλά και η συμμετοχή της αστυνομίας και του λιμενικού όσον αφορά την κοινωνική νομιμοποίηση και εν συνεχεία τη συμμετοχή σε πράξεις βίας εις βάρος προσφύγων, δε θα μπορούσε να μη δοθεί έμφαση στα αποτελέσματα που επιφέρει ακόμη και η βία η οποία μπορεί να θεωρηθεί περισσότερο ‘συμβατική’ ή νομιμοποιημένη από τμήματα των πολιτών, αναφορικά με την ενδυνάμωση της ελληνικής ακροδεξιάς. Οι εκλογές του Σεπτεμβρίου του 2015 αποτέλεσαν μία πρώτη αποτύπωση της κοινωνικής δυσaráσκειας και της βίαιης ξενοφοβίας η οποία μεταφράστηκε σε ψήφο στη ΧΑ.

Η εκκίνηση της συγκεκριμένης έρευνας έθεσε στο επίκεντρό της τις θεωρίες σχετικά με το τοπικό επίπεδο οργάνωσης της ΧΑ, καθώς και τη δραστική σημασία της δημιουργίας κομματικών κάστρων- προπυργίων. Στο πλαίσιο αυτό εξετάστηκαν προηγούμενες μελέτες οι οποίες αφορούν τα αποτελέσματα της συσπείρωσης των κομματικών δυνάμεων σε περιοχές του κέντρου της Αθήνας, ώστε να διασαφηνιστεί κατά πόσο μία τέτοια στρατηγική μπορεί να επιτευχθεί σε περιοχές οι οποίες λειτουργούν ως πύλες εισόδου του προσφυγικού πληθυσμού. Ουσιαστικά, η προσφυγική κρίση προσεγγίστηκε ως παράγοντας πολιτικής ζήτησης για την άκρα δεξιά, ενώ παράλληλα αποπειράθηκε να εξεταστεί αν υφίσταται η απαιτούμενη πλευρά της προσφοράς από πλευράς της ΧΑ καθώς και η αναγκαία οργανωτική δομή, ώστε να προσελκύσει υποστηρικτές και να διαχύσει τις ρατσιστικές της πρακτικές στις τοπικές

κοινωνίες. Ίσως η πιο αντιπροσωπευτική περίπτωση να είναι αυτή της Χίου, αφού στο συγκεκριμένο νομό υπάρχει συστηματική και επιβεβαιωμένη δράση μελών της ΧΑ. Εδώ, λοιπόν, εκπληρώνονται όλες οι απαραίτητες προϋποθέσεις, ώστε να μελετηθεί ο αντίκτυπος της οργανωμένης, βίαιης δράσης του κόμματος. Λαμβάνοντας υπόψιν την ερευνητική διαπίστωση ότι συχνά η βίαιη δράση της ΧΑ εξαργυρώνεται εκλογικά σε δεύτερο χρόνο, αλλά και την ήδη συντελεσθείσα εκλογική ισχυροποίηση του κόμματος σε περιοχές οι οποίες ήρθαν σε επαφή με προσφυγικούς πληθυσμούς, είναι εύλογο να υποστηριχθεί ότι η περίπτωση της Χίου πληροί τις προϋποθέσεις, ώστε να μετατραπεί σταδιακά σε προπύργιο της οργάνωσης.

Ωστόσο, η απουσία οργανωμένης, βίαιης δράσης της ΧΑ μέχρι και τις εκλογές του Σεπτεμβρίου του 2015 περιορίζει την εξαγωγή συμπερασμάτων με βεβαιότητα. Ουσιαστικά, το προαναφερθέν επιχείρημα δύναται να επαληθευθεί σε επόμενες εκλογικές αναμετρήσεις. Σε κάθε περίπτωση, ο εντοπισμός κρουσμάτων βίας κατά κύριο λόγο στις περιοχές που λειτουργούν ως πύλες εισόδου επιτείνει την πεποίθηση ότι *η απότομη έκθεση σε πολυάριθμες, προσφυγικές, πληθυσμιακές ομάδες συντελεί στη έξαρση της ξеноφοβίας και του ρατσισμού, μία συνθήκη που ευνοεί την ισχυροποίηση της ακροδεξιάς- νεοναζιστικής Χρυσής Αυγής.*

Εν κατακλείδι, η κομβική σημασία της οργάνωσης σε τοπικό επίπεδο όσον αφορά την ισχυροποίηση των κομμάτων της άκρας δεξιάς φαίνεται εν μέρει να επαληθεύεται και στη συγκεκριμένη περίπτωση. Λαμβάνοντας υπόψιν ότι οι προσφυγικές ροές συνεχίζονται, η διαχείριση του προσφυγικού είναι ομολογουμένως αποσπασματική, καθώς και ότι ένα τμήμα του προσφυγικού πληθυσμού πρόκειται να εγκατασταθεί μόνιμα στην Ελλάδα μπορεί να υποστηριχθεί ότι η πρόσδεση της ΧΑ στις τοπικές κοινωνίες, οι συμμαχίες με τμήματα των τοπικών κοινωνιών και η διάχυση της επιθετικής ξеноφοβίας είναι σε θέση να κεφαλαιοποιηθούν μακροπρόθεσμα από τη Χρυσή Αυγή.

Πηγές και Βιβλιογραφία

Πηγές

Αυτόνομοι Μαιάνδριοι Εθνικιστές (ΑΜΕ), <http://maiandrioi.blogspot.gr/> , [Τελευταία πρόσβαση 2/4/2018]

Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ), <https://greece.iom.int/> [Τελευταία Πρόσβαση: 20/5/2018]

European Commission, Public Opinion, Eurobarometer: <http://ec.europa.eu>, [Τελευταία πρόσβαση 20/4/2018]

Καταστατικό του Πολιτικού Κόμματος με την Επωνυμία «Λαϊκός Σύνδεσμος Χρυσή Αυγή», Εισαγγελία Αρείου Πάγου, 2012

Pew Research Center: Europeans fear wave of refugees will mean more terrorism, fewer jobs: 2016 <http://www.pewglobal.org/2016/07/11/europeans-fear-wave-of-refugees-will-mean-more-terrorism-fewer-jobs/> [Τελευταία πρόσβαση 15/4/2018]

Sharp ideological divides across EU on views about minorities, diversity and national identity:

<http://www.pewglobal.org/2016/07/11/europeans-fear-wave-of-refugees-will-mean-more-terrorism-fewer-jobs/>, [Τελευταία πρόσβαση 22/4/2018]

Το πραγματικό Καταστατικό Της Χρυσής Αυγής, 1987, <https://jailgoldendawn.com/2014/04/11/%CF%84%CE%BF-%CF%80%CF%81%CE%B1%CE%B3%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%87%CF%81%CF%85%CF%83%CE%AE%CF%82/> [Τελευταία Πρόσβαση: 20/5/2018]

Υπουργείο Εσωτερικών, Αποτελέσματα Εθνικών Εκλογών, <http://www.ypes.gr/el/Elections/NationalElections/Results/> [Τελευταία Πρόσβαση: 20/5/2018]

Χρυσή Αυγή, Θέσεις για το 8^ο Συνέδριο Λαϊκού Συνδέσμου Χρυσή Αυγή, <http://www.xryshaygh.com/home/synedrio> [Τελευταία Πρόσβαση: 20/5/2018]

Χρυσή Αυγή. (5/1981). Εμείς. *Χρυσή Αυγή*, Τχ. 5

Βιβλιογραφία

- Achiume, T. (2014). Beyond Prejudice: Structural Xenophobic Discrimination Against Refugees. *Georgetown Journal of International Law*, Vol. 45, No. 3.
- Amnesty International (2012). *POLICE VIOLENCE IN GREECE Not just 'isolated incidents'*. London: Amnesty International Ltd- Peter Benenson House
- Antonopoulos, G. A. (2006). 'Greece: Policing racist violence in the 'fenceless vineyard'. *Race & Class*. 48 (2). California: SAGE Publications, DOI: 10.1177/0306396806069526. [Τελευταία πρόσβαση: 2/5/2018]
- Betz, H., G. (2005). The growing threat of Radical Right. P.H. Merkel & L. Weinberg (Eds.), *Right-Wing Extremism in the Twenty-First Century*, (p. 71-90). London and Portland: FRANK CASS PUBLISHERS
- Bugarski, R. (1998). Racism and xenophobia in language. In B. Jaksic (edit.) *Racism and Xenophobia*. Pp. 35-36. Belgrade: Papers for international conference "Interculturality versus Racism and Xenophobia"
- Βούλγαρης, Γ. (2002). *Η Ελλάδα της Μεταπολίτευσης 1974- 1990: Σταθερή Δημοκρατία Σημαδεμένη από τη Μεταπολιτευτική Ιστορία*, Αθήνα: Θεμέλιο
- Βούλγαρης, Γ. (2013). *Η Μεταπολιτευτική Ελλάδα 1974-2009*, Αθήνα: Πόλις
- Christopoulos, D. (2014). The Hellenic Police. D. Christopoulos (ed.), *Mapping Ultra-Right Extremism, Xenophobia and Racism within the Greek State Apparatus* (p. 20-42). Brussels: Rosa-Luxemburg-Stiftung
- Crush, J. (1996). A Bad Neighbour Policy? Migrant Labour and the New South Africa. *Southern African Report* 12
- Γεωργιάδου, Β. (2014). Από την Εθνική Παράταξη στη Χρυσή Αυγή: Δεξιός Λαϊκισμός και Εξτρεμισμός στην Ελλάδα της κρίσης. R. Melzer & S. Serafin. *Δεξιός Εξτρεμισμός στην Ευρώπη* (μτφ. Ε. Παπαδάκη). (σ. 81- 115). Αθήνα: Πόλις/ Friedrich-Ebert Stiftung
- Γεωργιάδου, Β. (2015). Αντλώντας από τις δεξαμενές της Δεξιάς: Εκλογικά κάστρα και ψηφοφόροι της Χρυσής Αυγής. Ν., Γ. Γεωργαράκης & Ν. Δεμερτζής (Επιμ.). *Το πολιτικό πορτρέτο της Ελλάδας*. (σ. 206-233). Αθήνα: Gutenberg- Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών
- Dinas, E., Georgiadou, V., Konstantinidis, I. & Rori, L. (2016). From dusk to dawn: Local party organization and party success of right-wing extremism. *Party Politics*

Vol. 22(1) 80–92. DOI: 10.1177/1354068813511381. [Τελευταία Πρόσβαση: 2/5/2018]

Dinas, E., Matakos, K., Xefteris, D. & Hangartner, D. (2017). Waking Up the Golden Dawn: Does Exposure to the Refugee Crisis Increase Support for Extreme- right Parties?. *Political Analysis*.

Doxiadis, A. & Matsaganis, M. (2012). National Populism and xenophobia in Greece. *Counterpoint*.

http://counterpoint.uk.com/wpcontent/uploads/2013/01/507_CP_RRadical_Greece_web-1. [Τελευταία Πρόσβαση: 2/5/2018]

Doxiadis, A. & Matsaganis, M. (2012). National Populism and Xenophobia in Greece. *Open Democracy free thinking of the world*.

<https://www.opendemocracy.net/aristos-doxiadis-manos-matsaganis/national-populism-and-xenophobia-in-greece>. [Τελευταία Πρόσβαση: 2/5/2018]

Eatwell, R. (2005). Ten Theories of the Extreme Right. P.H. Merkel & L. Weinberg (Eds.), *Right-Wing Extremism in the Twenty-First Century*, (p. 45-70). London and Portland: FRANK CASS PUBLISHERS.

Ellinas, A. A. (2014). Neo-Nazism in an Established Democracy: The Persistence of Golden Dawn in Greece. *South European Society and Politics*. DOI: 10.1080/13608746.2014.981379. [Τελευταία Πρόσβαση: 5/5/2018]

Ellinas, A., A. (2013). The rise of Golden Dawn: The new face of the Far-right in Greece. *South European Society and Politics*. DOI: 10.1080/13608746.2013.782838. [Τελευταία Πρόσβαση: 5/5/2018]

Ellinas, A., A. & Lamprianou, I. (2016). How far right local party organizations develop: The organizational buildup of the Greek Golden Dawn. *Party Politics* 1-17. DOI: 11.1177/1354068816641337 [Τελευταία Πρόσβαση: 5/5/2018]

Georgiadou, V. (2013). Right- Wing Populism and Extremism: The Rapid Rise of “Golden Dawn” in Crisis- Ridden Greece. R. Melzer & S. Serafin (Eds.), *Right-wing extremism in Europe: Country Analyses, Counter- Strategies and Labor- Market oriented Exit Strategies*. (p. 77-101). Berlin: Friedrich- Ebert- Stiftung Projekt “Gegen Rechtsextremismus”

Georgiadou, V. & Rori, L. (2014). Economic Crisis, Social and Political Impact: The new Right-wing Extremism in Greece. *Anuari Del Conflicte Social, Observatori Del Conflicte Social*. Barcelona,

<http://revistes.ub.edu/index.php/ACS/issue/view/2013%20SOCIAL%20CONFLICT%20YEARBOOK/showToc>. [Τελευταία Πρόσβαση: 20/5/2018]

Golder, M., (2003). Explaining Variation in the Success of Extreme Right Parties in Western Europe. *Comparative Political Studies*. Vol. 36- No.4, (p. 432-466). California: Sage Publications. DOI: : 10.1177/0010414003251176. [Τελευταία Πρόσβαση: 20/5/2018]

Hainsworth, P. (2008). *The Extreme Right in Western Europe*. London and New York: Routledge Taylor and Francis Group

Halikiopoulou, D., & Vasilopoulou, S. (2016). Breaching the Social Contract: Crises of Democratic Representation and Patterns of Extreme Right Party Support, *Government and Opposition*, DOI: 10.1017/gov.2015.43, [Τελευταία Πρόσβαση: 2/5/2018]

Hangartner D., Dinas, E., Marbach, M., Matakos, K. & Xefteris D. (2017). Does Exposure to the Refugee Crisis makes Natives more Hostile?. *IPL Working Paper Series*. No 17-02. Stanford: Immigration Policy Lab

Inglehart, R., F. & Norris, P. (2016). Trump, Brexit and the Rise of Populism: Economic Have-Nots and Cultural Backlash. *HKS Faculty Research Working Paper Series*. (p.1-52). Cambridge: John F. Kennedy School of Government or of Harvard University

Ignazi, P. (1997). New Challenges: Postmaterialism and the Extreme Right. M. Rhodes, P. Heywood & V. Wright (Eds) *Developments in West European Politics* (300- 319). London: Palgrave

Klandermans, B., & Mayer, N. (2006). *Extreme Right Activists in Europe: Through the magnifying glass*. London and New York: Routledge Taylor and Francis Group

Kotsifa, E. (2014). *Victimization of Migrants in Greece: The Paradox of Greek State's Approaches to Immigration and Extremism*. Tilburg: Tilburg Law School

Καφέ, Α., Γεωργιάδου, Β. & Λιαλιούτη, Ζ. (2018). Βία κατά μεταναστών στην Ελλάδα Μία νέα βάση δεδομένων για το ρεπερτόριο δράσης ακροδεξιών ομάδων (1991-2017). *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση πολιτικής και ηθικής θεωρίας*. τχ. 37. Αθήνα: Gutenberg

Κουζέλης, Γ. (2014). *Φασισμός και δημοκρατία*. Αθήνα: Νήσος.

Liaras, E. (2014). Forestalling 'Weimar Greece': The Greek Political Establishment's Response to the rise of the Far-right. Madrid: Centro de Estudios Políticos y Constitucionales/Universidad Autónoma de Madrid

Λιαλιούτη, Ζ., Γεωργιάδου, Β., Γαλαριώτης, Γ. & Καφέ, Α. (2017). Η ξενοφοβία στην Ελλάδα ως ερευνητικό πρόβλημα: Εννοιολογικά και μεθοδολογικά ζητήματα. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση πολιτικής και ηθικής θεωρίας*. τχ. 35. Αθήνα: Gutenberg

Merkel, P. H. (2005). Stronger than Ever. P.H. Merkel & L. Weinberg (Eds.), *Right-Wing Extremism in the Twenty-First Century*, (p. 21-44). London and Portland: FRANK CASS PUBLISHERS.

Minkenberg, M. (2013). The European Radical Right and Xenophobia in West and East: Trends, Patterns and Challenges. R. Melzer & S. Serafin (Eds.), *Right-wing extremism in Europe: Country Analyses, Counter- Strategies and Labor- Market oriented Exit Strategies*. (p. 77-101). Berlin: Friedrich- Ebert- Stiftung Projekt “Gegen Rechtsextremismus”

Mudde, C. (2007). *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press

Mudde, C. (2008). The Populist Radical Right: A Pathological Normalcy. *Willy Brandt Series of Working Papers in International Migration and Ethnic Relations*, 3/07. Sweden: Malmö Institute for Studies of Migration, Diversity and Welfare (MIM) and Department of International Migration and Ethnic Relations (IMER)

Mudde, C. (2011). *Λαϊκιστικά Ριζοσπαστικά Δεξιά Κόμματα στην Ευρώπη*. Θ. Αθανασίου (Μτφ.). Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο

Norris, P. (2005). *Voters and Parties in the Electoral Market*, Cambridge: Cambridge University Press

Oksana, Y. (2009). Xenophobia: Understanding the roots and consequences of negative attitudes towards immigrants. *Counseling Psychologist*, 37. Pp. 39

Papanicolaou, G. & Papageorgiou, I. (2016). The police and the far right in Greece: a case study of police voting behaviour in Athens. *Crime, Law and Social Change*. 66:4. Springer Link. DOI: 10.1007/s10611-016-9633-7. [Τελευταία Πρόσβαση: 10/5/2018]

Psarras, D. (2014). *The rise of the neo- Nazi party “Golden Dawn” in Greece: Neo-Nazi mobilization in the wake of the crisis*. Brussels and Athens: Rosa Luxemburg Stiftung

Rose, W.,N. (2014). *Thirties Throwbacks: Explaining the Electoral Breakthroughs of Jobbik and Golden Dawn*. Massachusetts: Tufts University

Rushas, R. (2014). Understanding the electoral breakthrough of Golden Dawn in Greece: A demand and supply perspective. *Working Papers*: 83. Oxford: International Migration Institute & University of Oxford

Στεργίουλης, Ε., Αθ. (1999). *Η Ελληνική Αστυνομία κατά την Περίοδο της Μεταπολίτευσης (1975-1995)*. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Κοινωνιολογίας

Tafira K. (2011). Is Xenophobia Racism? *Anthropology Southern Africa* 34 (3-4)

Τσιάκαλος, Γ. (2008). Ελλάδα: Ξενοφοβία των αδύναμων και ρατσισμός των ισχυρών. Στο D. Donald & P. Gounari (Επιμ.) *Η παγκοσμιοποίηση του ρατσισμού*. σ. 377. Αθήνα: Επίκεντρο

Vasilopoulou, S. & Halikiopoulou D. (2016). Rising Golden Dawn: Inside Greece's Neo- Nazi Party. *Oxford Research Group Sustainable Security Programme*

XYZ Contagion. (2014). *9+1 Σκηνές από την ιστορία της ελληνικής Ακροδεξιάς, που ρίχνουν φως στην άγνωστη Χρυσή Αυγή*. Θεσσαλονίκη: XYZ Contagion

Χασαπόπουλος, Ν. (2013). *Χρυσή Αυγή, η ιστορία τα πρόσωπα και η αλήθεια*. Αθήνα: Λιβάνη

Ψαρράς, Δ. (2012). *Η Μαύρη Βίβλος της Χρυσής Αυγής*. Αθήνα: Πόλις

Παράρτημα

Codebook

ΕΠΙΘΕΣΗ

Index/ Κατηγορίες επιθέσεων

01.Επιθέσεις που περιλαμβάνουν λεκτική βία

011. Λεκτικοί προπηλακισμοί – απειλές- εκδίωξη

012. Ύβρεις – ρατσιστικά σχόλια και σύμβολα

02. Επιθέσεις που περιλαμβάνουν σωματική βία

021. Επιθέσεις και απόπειρες επιθέσεων που επιφέρουν απλές σωματικές βλάβες

022. Επιθέσεις και απόπειρες επιθέσεων που επιφέρουν βαριές σωματικές βλάβες- απόπειρες ανθρωποκτονίας

023. Τρομοκρατικές επιθέσεις

024. Ψυχολογική βία- βασανισμός

03. Επιθέσεις κατά υλικών στόχων

031. Τοποθέτηση ρατσιστικών συμβόλων- βεβήλωση χώρου ή μνημείου

032. Εισβολή σε χώρους στέγασης και καταστροφή χώρου ή υλικού ανθρωπιστικής βοήθειας

033. Παρακώληση δημοσίων έργων

Ρατσιστική βία	01. Επιθέσεις που περιλαμβάνουν λεκτική βία
Name	Λεκτική Επίθεση
Description	Πρόκληση λεκτικής επίθεσης κατά προσφύγων. Χρησιμοποιείται για να διαχωρίσει τις λεκτικές από άλλες μορφές επιθέσεων (σωματικές και κατά υλικών στόχων).
Usage notes	Αποτελεί μια γενική κατηγορία, η οποία κωδικοποιείται στις παρακάτω κατηγορίες: προπηλακισμούς- απειλές- εκδίωξη των υποκειμένων, ρατσιστικά σχόλια, σύμβολα και ύβρεις.
Example	Κάτοικοι της περιοχής, οι οποίοι πραγματοποιούσαν συγκέντρωση διαμαρτυρίας την οποία στηρίζουν ακροδεξιά μορφώματα στην

	πλατεία Βικτώριας επιτέθηκαν φραστικά σε πρόσφυγες και αλληλέγγυους Πηγή : Vice, 1/10/15 https://www.vice.com/EN_UK/article/sygkentrwsi-aganaktismenwn-katoikwn-stin-plateia-viktorias Σύμφωνα με καταγγελία τουρίστα, μία καλά οργανωμένη ομάδα, απειλισε, έβρισε και προσπάθησε να επιτεθεί στους πρόσφυγες, καθώς και στους τουρίστες που θέλησαν να προσφέρουν τη βοήθειά τους στο χωριό Μόλυβος. Η ομάδα Ελλήνων απαίτησε από την αστυνομία να φύγουν αμέσως από το χώρο στάθμευσης οι πρόσφυγες, χωρίς να τους επιτρέπουν να τους προσφερθούν φαγητό και νερό. Ο άνδρας που ήταν επικεφαλής του όχλου, έλεγε στην αστυνομία ότι ήταν ο πρώην δήμαρχος του Μόλυβου. Πηγή: presspublica.gr, 4/9/16 http://www.presspublica.gr/k%CE%B1%CF%84%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B1-%CF%81%CE%B1%CF%84%CF%83%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%B5%CF%80%CE%B5%CE%B9%CF%83%CF%8C%CE%B4%CE%B9%CE%BF-%CF%83%CE%B5-%CE%B2%CE%AC/
--	--

Ρατσιστική βία	011. Λεκτικοί προπηλακισμοί – απειλές-εκδίωξη
Synonyms	Τρομοκρατώ, απειλώ, επιδιώκω να προκαλέσω φόβο και πανικό, χρησιμοποιώ λόγια που επιδιώκουν να βλάψουν το υποκείμενο, διώχνω, απομακρύνω
Description	Ενέργεια η οποία γίνεται συνειδητά και ως στόχο έχει να προκαλέσει πανικό, να βλάψει την ψυχολογία του υποκειμένου, να το περιορίσει και να του επιβληθεί.
Usage notes	Η πράξη είναι πιθανό να προκαλείται εξαιτίας της απαξίωσης και της υποτίμησης του θύματος από το δράστη. Συνήθως εμπεριέχει δόλο χωρίς αυτό να είναι απαραίτητο. Επιδίωξη των δραστών είναι να τρομοκρατήσουν τα θύματα και να τους επιβληθούν.
Example	Μέλη της Χρυσής Αυγής μαζεύονται έξω από το ΠΙΚΠΑ Λέρου, με άγριες διαθέσεις και απειλούν παιδιά και γυναίκες προσφύγων, που διαμένουν στον ξενώνα που έχει δημιουργηθεί εκεί. Πηγή: Εφημερίδα των συντακτών, 14/7/16 http://www.efsyn.gr/arthro/stohopoioyn-pikpa Οικογένεια προσφύγων εκδιώχθηκε από κατάσταση στο οποίο πήγε για να ψωνίσει στην Ημαθία από τους ιδιοκτήτες του.

	Πηγή: Το κουτί της Πανδώρας, 26/3/16 http://www.koutipandoras.gr/article/kataggelia-katasthmatarxes-sthn-hmaoia-arnhohkan-na-pwlhsoyn-proionta-se-prosfyges-binteo Καταστηματάρχης στον Πειραιά διώχνει πρόσφυγες που κάθονται στον προαύλιο χώρο του μαγαζιού του, τους απευθύνεται υποτιμητικά. Πηγή: Luben, 23/2/16 http://luben.tv/stream/73929
--	--

Ρατσιστική βία	012. Υβρεις – ρατσιστικά σχόλια και σύμβολα
Synonyms	Χρήση λόγου και συμβόλων που προσβάλουν την τιμή και την αξιοπρέπεια του θύματος. Προσβολή, εξευτελισμός, υποτιμητικές εκφράσεις, λόγος που στοχοποιεί το θύμα εξαιτίας της καταγωγής του και το αντιμετωπίζει ως κατώτερο, χλευασμός.
Description	Οι δράστες πραγματοποιούν λεκτικές ρατσιστικές επιθέσεις εναντίον προσφύγων με στόχο να τους προσβάλλουν και να τους προκαλέσουν συναισθήματα ανασφάλειας, κατωτερότητας, εξευτελισμού και απαξίωσης. Στόχος τους είναι να υποτιμήσουν και να θίξουν την προσωπικότητα, τη θρησκεία, τον πολιτισμό και την καταγωγή των θυμάτων.
Usages Notes	Επιθέσεις που περιλαμβάνουν ύβρεις, ρατσιστικά σχόλια και σύμβολα πραγματοποιούνται από διάφορους τύπους δραστών (μέλη της ΧΑ, ακροδεξιούς, πολίτες και αστυνομικούς).
Example	Ομάδα επιτέθηκε σε πρόσφυγες στον καταυλισμό της Κω φωνάζοντας «γυρίστε στις χώρες σας» Φύγετε! Εξαφανιστείτε! Ράους κοπρίτες!» «Εμείς θα καθαρίσουμε την Κω από τους βρωμιάρηδες» Πηγή: Το περιοδικό, 4/9/15 http://www.toperiodiko.gr/%CE%B7-%CE%BD%CF%8D%CF%87%CF%84%CE%B1-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CE%BA%CF%81%CF%85%CF%83%CF%84%CE%AC%CE%BB%CE%BB%CF%89%CE%BD-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%BA%CF%89-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%B5/#.WIIxy1WLTIU Σύμφωνα με καταγγελία μέλους ΜΚΟ κάτοικος της Κω έβριζε πρόσφυγες και φώναζε στους αλληλέγγυους να τους πνίξουν. Πηγή: Vice, 25/2/15 https://www.vice.com/gr/article/video-prosopa-kos Πολίτες επιτίθενται φραστικά σε πρόσφυγες, βρίζοντας τους στο Πολύκαστρο.

	Πηγή: Youtube, 26/4/16 https://www.youtube.com/watch?v=jHQTm5p2pf8 Μέλη ακροδεξιών οργανώσεων (περίπου 150) που συμμετέχουν σε πορεία στη Χίο μετά το τέλος της αποπειρώνται να προσεγγίσουν τον καταυλισμό των προσφύγων, ενώ παράλληλα τραγουδούν τον εθνικό ύμνο και φωνάζουν ρατσιστικά συνθήματα. Η πορεία τους ανακόπηκε από τα ΜΑΤ. Πηγή: TVXS, 14/9/16 http://tvxs.gr/news/ellada/epeisodia-sti-xio-se-poreia-kata-ton-prosfygon-binteo Εξαγριωμένοι κάτοικοι περίμεναν λεωφορεία με πρόσφυγες τους επιτέθηκαν φραστικά και τους πέταξαν μια γουρουνοκεφαλή στη Βέροια. Πηγή: Lifo.gr, 26/3/16 http://www.lifo.gr/now/greece/94874
--	--

Ρατσιστική βία	02. Επιθέσεις που περιλαμβάνουν σωματική βία
Name	Σωματική Επίθεση
Description	Επίθεση κατά ατόμων. Η συγκεκριμένη κατηγορία χρησιμοποιείται ώστε να καταγραφούν οι επιθέσεις που ως στόχο έχουν να επιφέρουν σωματικά πλήγματα και τραυματισμούς στα υποκείμενα που στοχοποιούνται.
Usage notes	Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει πιο εξειδικευμένες υποκατηγορίες βάσει των οποίων γίνεται η κατηγοριοποίηση.
Example	Λιμενικοί επιτίθενται σε πρόσφυγες στο λιμάνι της Λέσβου χτυπώντας τους. Ομάδα «αγανακτισμένων πολιτών» δρα επικουρικά στη δράση τους. Πηγή: Lesvos News, 17/6/15 http://www.lesvosnews.net/articles/news-categories/astynomiko-reportaz/epeisodia-sto-limani-mytlinis-dyo-traymati Αστυνομία και «αγανακτισμένοι κάτοικοι» επιτίθενται σε ομάδα προσφύγων τους προπηλακίζει και τους χτυπά στη Λέσβο. Πηγή: Το Βήμα, 4/9/15 http://www.tovima.gr/society/article/?aid=734531 Άνδρας του Λιμενικού επιτίθεται σε πρόσφυγα κατά τη διάρκεια διάσωσης στη Λέρο. Ο λιμενικός πάνω σε κάποιο πλωτό τραβάει με βία τον πρόσφυγα, τον βρίζει και μάλιστα τον χτυπάει.

	Πηγή: Πρώτο θέμα, 28/8/16 http://www.protothema.gr/greece/article/605928/salos-sto-diadiktuo-limenikos-vrizei-kai-htupa-prosfuga-se-skafos/
--	--

Ρατσιστική βία	021. Επιθέσεις και απόπειρες επιθέσεων που επιφέρουν απλές σωματικές βλάβες
Synonyms	Χτυπάω, κλωτσιά, γροθιά, σπρώχνω, επιτίθομαι
Description	Επιθέσεις που ως στόχο έχουν να βλάψουν τη σωματική ακεραιότητα του θύματος χωρίς ωστόσο να θέτουν σε κίνδυνο τη ζωή του.
Usage Notes	Πρόκειται για ενέργειες που προκαλούν ελαφριούς τραυματισμούς στα θύματα.
Example	Αστυνομικός που κρατάει μαχαίρι χαστουκίζει πρόσφυγα στην Κω. Πηγή: iefimerida, 10/8/15 http://www.iefimerida.gr/news/221170/astynomikos-hastoykise-metanasti-stin-ko-eikona-vinteo Πολίτης σπρώχνει και χτυπά πρόσφυγες στην Κω. Πηγή: Newsbomb.gr, 20/8/15 http://www.newsbomb.gr/ellada/news/story/617109/kos-nea-entasi-metaxy-metanaston-kai-katoikon-toy-nisioy-video Αστυνομικοί διαλύουν συγκέντρωση διαμαρτυρίας προσφύγων στο λιμάνι της Κω. Άνδρες με πολιτικά (πιθανόν ασφάλεια) επιτίθενται με γκλόμπς στους πρόσφυγες. Στις επιθέσεις συμμετέχουν και κάτοικοι. Πηγή: alfavita.gr, 11/8/15 http://www.alfavita.gr/arthron/%CE%B5%CF%80%CE%AF%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B1%CF%83%CF%84%CF%85%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CE%BC%CE%B5-%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%BF%CF%80-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%80%CF%85%CF%81%CE%BF%CF%83%CE%B2%CE%B5%CF%83%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B5%CF%82-%CF%83%CE%B5-%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%BA%CF%89 Αστυνομικός κλωτσά πρόσφυγες στη Λέσβο. Πηγή: tvxs.gr, 10/10/15 http://tvxs.gr/news/ellada/nees-eikones-ntropis-astynomikos-klotsaei-prosfyges-sti-lesbo-fotografies

	Ομάδα ατόμων που ανήκουν στη Χ.Α. προέβησαν σε προπηλακισμούς προσφύγων ασκώντας λεκτική και σωματική βία υπό την ανοχή της αστυνομίας, του λιμενικού και των δημοτικών αρχών στη Χίο. Πηγή: Avantgarde2009.wordpress.com, 8/4/16 https://avantgarde2009.wordpress.com/2016/04/08/prova-jenerale-sth-chio/ Ο υποψήφιος της Χρυσής Αυγής Ματθαίος Μερμηγκούσης, επιτέθηκε αιφνιδιαστικά σε έναν 15χρονο μετανάστη - πρόσφυγα, καταφέρνοντάς του μια γροθιά στο πρόσωπο, για την οποία χρειάστηκε να του παρασχεθούν οι πρώτες βοήθειες στο Νοσοκομείο. Την ίδια ώρα μέλη της Χρυσής Αυγής παρευρίσκονται κοντά στον καταυλισμό της Σούδας στη Χίο προκαλώντας ένταση. Πηγή: Left.gr, 7/6/16 https://left.gr/news/hios-66-epithesi-akrodexion-se-allileggyoys-kai-prosfyges-meta-apo-fotia-ston-kataylismo-tis Κάτοικοι της Λέρου δημιούργησαν άτυπη πολιτοφυλακή μαζί με αστυνομικούς εξαναγκάζοντας τους πρόσφυγες να μπουν στο hotspot. Προπηλάκισαν μέλη ΜΚΟ και πρόσφυγες και αποπειράθηκαν να εισβάλουν στο κέντρο κράτησης, ώστε να συλλάβουν ταραξίες πρόσφυγες. Πηγή: lerosnews.gr/ 10/7/16 https://www.lerosnews.gr/1/2/ta-nea-tis-lerou/8235-leros-o-nomos-sta-cheria-twn-politwn-machh-swma-me-swma-me-toys-metanastes-video.html Μετά από συγκρούσεις μεταξύ προσφύγων σε καταυλισμό της Λέσβου κάποιοι από τους πρόσφυγες απομακρύνθηκαν, ώστε να σωθούν. Τότε βρέθηκαν αντιμέτωποι με αυτοσχέδια μπλόκα «οργισμένων πολιτών» που συμμετείχαν και μέλη της Χρυσής Αυγής και τα οποία με τη βοήθεια της αστυνομίας ανέκοψαν την πορεία τους προς το χωριό προπηλακίζοντας τους. Πηγή: tvxs.gr, 20/9/16 http://tvxs.gr/news/ellada/dimarxos-lesboy-stelexi-tis-nd-ypokinoynta-epeisodia-kata-ton-prosfygon
--	---

Ρατσιστική βία	022. Επιθέσεις και απόπειρες επιθέσεων που επιφέρουν βαριές σωματικές βλάβες - απόπειρα ανθρωποκτονίας
Synonyms	Πρόκληση σωματικών βλαβών, επίθεση με όπλα (γκλόμπς, μαχαίρια, ξύλα, βέργες), συγκρότηση ομάδων που πραγματοποιούν οργανωμένες

	επιθέσεις, εκδίωξη με τη χρήση υψηλότερου πήχη βίας. Σοβαροί τραυματισμοί
Description	Ενέργειες οι οποίες δείχνουν πρόθεση να επιφέρουν μη αναστρέψιμα πλήγματα στα θύματα, είναι οργανωμένες και ως στόχο έχουν να βλάψουν τη σωματική ακεραιότητα των θυμάτων προκαλώντας τους σημαντικές βλάβες. Απόπειρες ανθρωποκτονίας.
Usage Notes	Η πράξη έχει ξεκάθαρο στόχο την πρόκληση σημαντικών βλαβών. Οι δράστες δεν αποτελούν μια συγκεκριμένη ομάδα. Αντίθετα μπορεί να είναι ακροδεξιοί, αστυνομικοί, κάτοικοι, ή να δρουν συνδυαστικά.
Example	Κάτοικος απειλεί με καραμπίνα πρόσφυγες στη Λέσβο. Πηγή: newsit.gr, 22/9/16 http://www.newsit.gr/topikes-eidhseis/Mytilini-Evgale-karampina-se-prosfyges-kai-metanastes-Ektos-elegxoy-i-katastasi-sti-Moria/655476 Κάτοικος πυροβολεί με καραμπίνα στον αέρα λίγα μέρα από τον καταυλισμό της Σούδας, ως απάντηση σε καυγά μεταξύ ομάδων προσφύγων στη Χίο. Πηγή: alfavita.gr, 11/12/16 http://www.alfavita.gr/arhron/koinonia/hios-idioktitis-tavernas-pyrovolve-ston-aera-gia-na-ekfovisei-metanastes-kai Βαν της αστυνομίας χτυπά πρόσφυγα και τον εγκαταλείπει στο εσωτερικό του καταυλισμού στην Ειδομένη. Πηγή: cnn.gr, 19/4/16 http://www.cnn.gr/news/ellada/story/29321/mystirio-me-ton-traymatismo-prosfyga-stin-eidomeni Οδηγός αυτοκινήτου στην περιοχή Καβαλάρι Θεσσαλονίκης κάνοντας ελιγμούς χτύπησε 3 πρόσφυγες και στη συνέχεια τους έβρισε και αποχώρησε. Σύμφωνα με καταγγελία τόσο των θυμάτων, όσο και αυτοπτών μαρτύρων ο οδηγός ανέπτυξε ταχύτητα επίτηδες και τους χτύπησε. Πηγή: Stokokkino.gr , 22/6/16 http://www.stokokkino.gr/article/1000000000036014/THessaloniki-Kataggelia-gia-ratsistiki-epithesi-kata-prosfugon-apo-odigo-autokinitou Σύρος πρόσφυγας δέχεται επίθεση με πέτρα στο κεφάλι από άτομο έξω από τον καταυλισμό της Σούδας στη Χίο και μεταφέρεται τραυματισμένος στο νοσοκομείο. Πηγή: newsit.gr, 18/11/16 http://www.newsit.gr/topikes-eidhseis/Dolofoniki-epithesi-sti-Xio-Eriksan-petra-sto-kefali-prosfyga/678104

Ρατσιστική βία	023. Τρομοκρατικές επιθέσεις.
Synonyms	Αυτοσχέδιοι εμπρηστικοί- εκρηκτικοί μηχανισμοί, φωτοβολίδες, εύφλεκτο υλικό
Description	Πρόκειται για επιθέσεις οργανωμένων ομάδων που αφορούν δράση στα πλαίσια της τρομοκρατίας. Περιστατικά βίαιου ακροδεξιού ακτιβισμού.
Usage Notes	Οι ενέργειες πραγματοποιούνται από συγκεκριμένες ομάδες του ακροδεξιού χώρου.
Example	Μετά την συγκέντρωση μπροστά στο δημαρχείο όπου κυριάρχησε ο ακροδεξιός λόγος και οι αντίστοιχες πρακτικές, το Soli cafe (δομή που στεγάζει και βοηθά πρόσφυγες) στη Χίο έγινε στόχος εισβολής αρχικά και επίθεσης αργότερα με αυτοσχέδιο εκρηκτικό μηχανισμό. Πηγή: provo.gr, 12/4/16 http://www.provo.gr/chios_pogrom_against_migrants/ βίντεο: https://www.youtube.com/watch?v=7uiSWY-Nbs Εμπρηστική επίθεση σε κατάληψη που στεγάζει πρόσφυγες στην πλατεία Κάνιγγος στην Αθήνα από την οργάνωση C18 Hellas. Πηγή: hellasc18.blogspot.gr, 23/5/16 http://hellasc18.blogspot.gr/2016/05/22.html?zx=2f78a69f95fcc22c Εμπρηστική επίθεση στην κατάληψη Νοταρά στην Αθήνα, που στεγάζει πρόσφυγες. Την ευθύνη αναλαμβάνει η οργάνωση Μοναχόλυκοι Μαχητικού Ριζοσπαστικού Εθνικοσοσιαλισμού. Πηγή: vice.gr, 24/8/16 https://www.vice.com/gr/article/epithesi-me-gkazakia-se-katalipsi-prosfygwn-sta-exarxeia https://www.youtube.com/watch?v=e7MOWA2dbn4 (βίντεο ανάληψης ευθύνης)

Ρατσιστική βία	024. Ψυχολογική βία και βασανισμοί
Synonyms	Εξευτελίζω, βασανίζω
Description	Πρόκειται για ενέργειες που αφορούν άτομα με θεσμική εξουσία.
Usage Notes	Δράστες είναι εργαζόμενοι στα σώματα ασφαλείας.
Example	Εξευτελισμός ανήλικων προσφύγων από αστυνομικούς στο Α.Τ. Ομοιοίας. Πηγή: news247.gr, 29/9/16 http://news247.gr/eidiseis/koinonia/kataggelia-gia-ekseytelismo-anhlikwn-prosfugwn-apo-astynomikous-toy-a-t-omonoias.4289403.html

	Καταγγελία του ελληνικού συμβουλίου για τους πρόσφυγες- Ο 25χρονος αιτούντας άσυλο από το Ιράκ κρατείται και βασανίζεται από αστυνομικούς στο Α.Τ. Σάμου. Πηγή: tvxs.gr, 29/11/16 http://tvxs.gr/news/ellada/kataggelia-gia-basanistiria-prosfyga-apo-astynomikoys-sti-samo
--	--

Ρατσιστική βία	03. Επιθέσεις κατά υλικών στόχων
Name	Κατά υλικού στόχου επίθεση
Description	Διάπραξη επιθέσεων σε δομές στέγασης και σίτισης προσφύγων. Ανάρτηση συμβόλων, βεβήλωση χώρων και μνημείων, παρεμπόδιση εργασιών, κλείσιμο δρόμων και εισβολές.
Usage Notes	Οι συγκεκριμένες επιθέσεις αποτελούν ενέργειες που ως στόχο έχουν να καταστρέψουν δομές και υλικό ανθρωπιστικής βοήθειας για πρόσφυγες, να επιφέρουν προβλήματα σε εργασίες που σχετίζονται με το προσφυγικό και να αποτρέψουν τους πρόσφυγες να χρησιμοποιήσουν ακίνητη περιουσία αμαυρώνοντας την. Αποτελεί γενική κατηγορία που χωρίζεται σε επιμέρους υποκατηγορίες.
Example	Ανεξήγητη Φωτιά σε προαύλιο χώρου (του ξενοδοχείου Κάπταιν Ηλίας), που ανήκει στο Υπ. Μεταναστευτικής Πολιτικής και θα προσφέρονταν ως χώρος στέγασης για τους πρόσφυγες της Κω. Πηγή: kosnews24.gr, 25/8/15 https://www.kosnews24.gr/koinwnika/item/225300-nea-fotia-sto-kaptain-ili-as-foto Κάτοικοι προσπάθησαν να αποτρέψουν τη διανομή τροφίμων στους πρόσφυγες στην πλατεία Βικτωρίας. Πηγή: Τα Νέα, 8/9/15 http://www.tanea.gr/news/greece/article/5272684/antidraseis-sthn-plateia-biktwrias-apo-syssitia-toy-erythroy-stayroy-se-metanastes/

Ρατσιστική βία	031. Τοποθέτηση ρατσιστικών συμβόλων- βεβήλωση χώρου ή μνημείου
Synonyms	Ανάρτηση σταυρών, γουρουνοκεφαλών, χρήση μπογιάς για σχεδίαση συμβόλων και γραφή ύβρεων.
Description	Πρόκειται για επιθέσεις κατά ακίνητης περιουσίας ή μνημείου που ως στόχο έχουν να προσβάλουν το θρησκευτικό αίσθημα και τον πολιτισμό των θυμάτων, να τους προκαλέσουν δυσφορία και να τους αποτρέψουν από το να τη χρησιμοποιήσουν.
Usage Notes	Οι δράστες δεν είναι εύκολο να εντοπιστούν στις συγκεκριμένες επιθέσεις. Συνήθως αναφέρονται στα δημοσιεύματα και τις καταγγελίες ως άγνωστοι.

Example	Άγνωστοι κρέμασαν σταυρό και γουρουνοκεφαλή στον τοίχο του κέντρου κράτησης του Σχιστού. Πηγή: ifemerida.gr, 23/2/16 http://www.iefemerida.gr/news/252556/eikones-sok-karfosan-goyroynokefali-sto-hotspot-toy-shistoy-eikones Άγνωστοι με τη χρήση μπογιάς βανδάλισαν το μνημείο των πνιγμένων προσφύγων στη Λέσβο. Πηγή: racistcrimeswatch.wordpress.com, 29/11/2017 https://racistcrimeswatch.wordpress.com/2017/11/29/1-460/
---------	--

Ρατσιστική βία	032.Εισβολή σε χώρους στέγασης και καταστροφή χώρου ή υλικού ανθρωπιστικής βοήθειας.
Synonyms	Εισβάλλω, βάζω φωτιά, διαλύω, λεηλατώ, σπάω
Description	Εισβολές σε χώρους και καταστροφή υλικών αγαθών και δομών. Πρόκειται για έναν τύπο επίθεσης που δε στοχεύει άμεσα στα θύματα, αλλά επιχειρεί να τους προκαλέσει πλήγματα με έμμεσο τρόπο.
Usage Notes	Πρόκειται για ενέργειες που διαθέτουν οργάνωση και σχεδιασμό. Υλοποιούνται από ομάδες δραστών, ενώ σε αυτές συμμετέχουν τόσο ακροδεξιοί όσο και πολίτες.
Example	Κάτοικοι έβαλαν φωτιά στο στρατόπεδο Φιλιππάκου στα Γιαννιτσά, το οποίο επρόκειτο να φιλοξενήσει πρόσφυγες μετά από παρότρυνση του δημάρχου. Επίσημη στήριξη από Χ.Α. Πηγή: kollectnews.org, 27/2/16 https://kollectnews.org/2016/02/27/giannitsa-stratopedo-fwtia/ Χρυσή Αυγή: http://www.xryshaygh.com/enimerosi/view/mploko-sto-kentro-lathrometanastwn-agrotes-kai-katoikous-twn-giannitswn-sto Άγνωστοι έβαλαν φωτιά στο στρατόπεδο Καψάλη στα Γιαννιτσά. Επίσημη στήριξη από Χ.Α. Πηγή: makelio.gr, 28/2/16 http://www.makeleio.gr/%CF%86%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%AC-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%83%CE%B5-%CE%B4%CE%B5%CF%8D%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%BF-%CF%83%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CF%8C%CF%80%CE%B5%CE%B4%CE%BF-%CF%83%CF%84%CE%B1-%CE%B3%CE%B9/ Χρυσή Αυγή: http://www.xryshaygh.com/enimerosi/view/mploko-sto-kentro-lathrometanastwn-agrotes-kai-katoikous-twn-giannitswn-sto Εισβολή σε κοινωνική κουζίνα και καταστροφή τροφίμων, που προορίζονταν για σίτιση προσφύγων από αγνώστους στη Χίο. Πηγή: politischios.gr, 17/8/16

	http://www.politischios.gr/koinonia/halkeios-agnostoi-katestrepsan-trofima-poy-proorizontan-gia-prosfyges-binteo Πορεία ακροδεξιών με κεντρικό σύνθημα «ενάντια στην ισλαμοποίηση» προσπάθησε να εισβάλει σε χώρο που διαμένουν πρόσφυγες στο λιμάνι του Πειραιά και απωθήθηκε από την αστυνομία. Πηγή: tvxs.gr, 11/4/16 http://tvxs.gr/news/ellada/maxairi-stin-kardia-toy-kathe-antifa-synthima-ton-akrodeksion-sto-limani-toy-peiraia-bin
--	---

Ρατσιστική βία	033. Παρακώλυση δημοσίων έργων
Synonyms	Μπλοκάρισμα, απαγόρευση διέλευσης, φραγμός στις εισόδους των χώρων, διώξιμο μηχανημάτων, εργαζομένων και προσφύγων
Description	Μορφές δράσης ιδιαίτερα διαδεδομένες στις τοπικές κοινωνίες, οι οποίες πολλές φορές λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο συγκεντρώσεων διαμαρτυρίας.
Usage Notes	Συμμετέχουν πολλά άτομα και οι δράστες συνήθως είναι «αγανακτισμένοι κάτοικοι και πολίτες» ή και άτομα με θεσμικό ρόλο.
Example	Κάτοικοι της Κω έχουν κλείσει το δρόμο προς τον καταυλισμό με βράχους. Βάζουν φωτιά σε λάστιχα και φωνάζουν συνθήματα. Πηγή: newsit.gr, 6/2/16 http://www.newsit.gr/ellada/Kos-Me-vraxoys-kai-foties-kleinoynto-dromo-Paradidoyn-ta-kinita-oi-fantaro-i-Ameioti-i-entasi-gia-ta-hot-spots/571369 Ο δήμαρχος μαζί με το δημοτικό συμβούλιο σταμάτησαν εργασίες που πραγματοποιούνταν σε υπό ανέγερση κέντρο κράτησης στο Πολύκαστρο. Πηγή: Έθνος, 15/2/16 http://www.ethnos.gr/koinonia/arthro/eidomeni_apetrepsan_tin_idrysi_prosfygikou_kataulismou_sto_polykastro-64331481/ Κάτοικοι κλείνουν τους δρόμους και παρεμποδίζουν τη μεταφορά κοντέινερ για τους πρόσφυγες στη Χίο. Πηγή: Πρώτο θέμα, 27/4/16 http://www.protothema.gr/greece/article/573749/hios-ekleisan-me-trakter-ton-dromo-pros-ti-vial-/ Μέλη της Χρυσής Αυγής μαζί με κατοίκους έκλεισαν την είσοδο του καταυλισμού των Βασιλικών και προσπάθησαν να εκδιώξουν τους πρόσφυγες που έφθαναν. Πηγή: eglimatikotita.gr, 31/5/16 http://www.eglimatikotita.gr/2016/05/hot-spot_31.html

